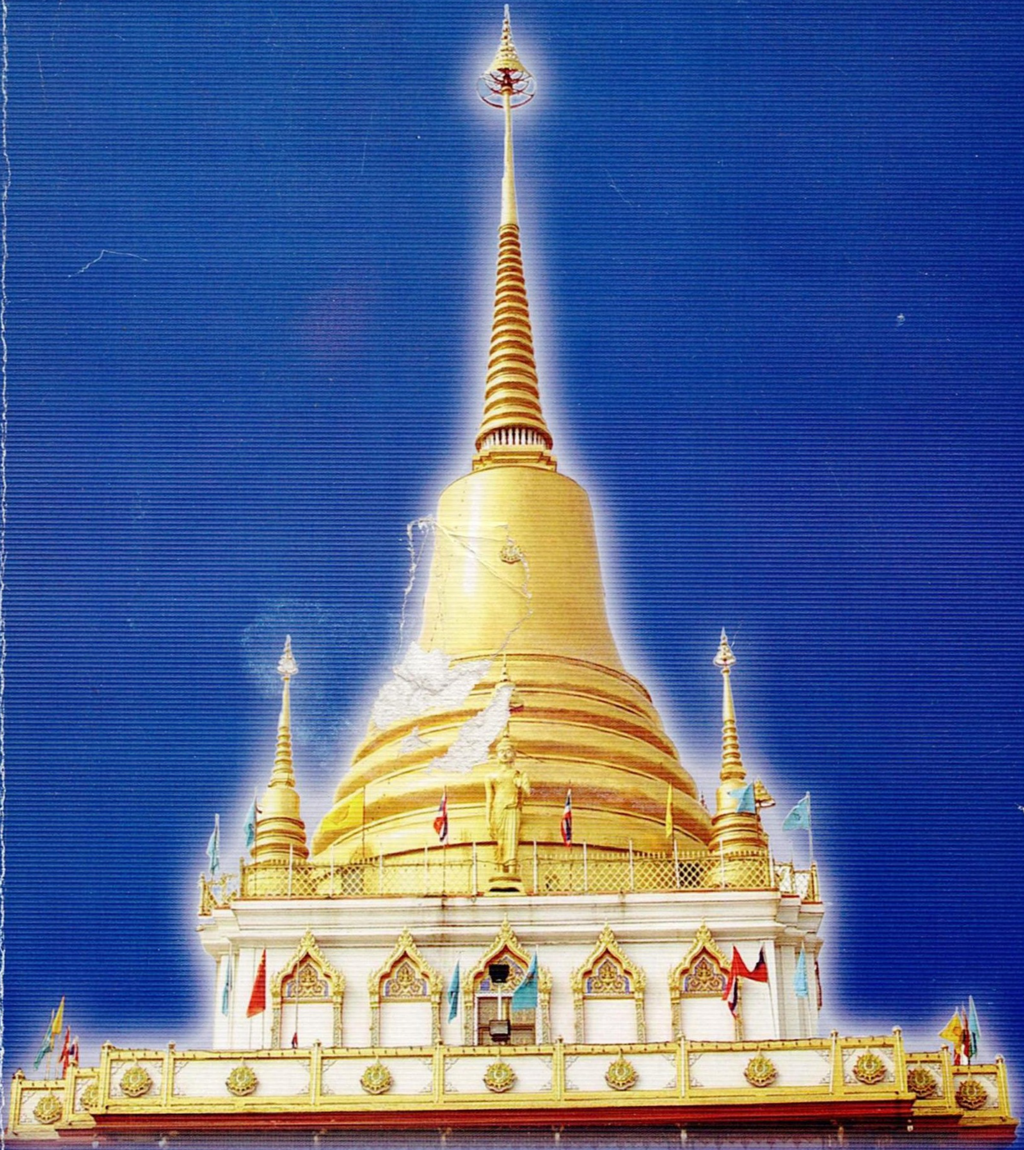

ธรรมบทคำกลอนประยุกต์

รวบรวมเรียบเรียงโดย

พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล

(ช้วน ชวนปญฺโญ ป.ธ.๔, น.ธ.เอก, ร.บ.)

เจ้าอาวาสวัดบางนาใน พระอารามหลวง

ธรรมบทคำกลอนประยุกต์ รวบรวมเรียบเรียงโดย พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล

ธรรมบทคำกลอนประยุกต์

● ทำวัตรเช้า–เย็นแปล ● บทสวดมนต์พิเศษ ฯลฯ

รวบรวมเรียบเรียงโดย

พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล (ช้วน ชวนปญฺโญ)

ธรรมาภินันทนาการ

ในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

๕ ธันวาคม ๒๕๔๗

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์

พระครูสุนทรพิพัฒนาภรณ์

(ช้วน ชวนปญฺโญ ป.ธ.๔, น.ธ.เอก, ร.บ.)

เจ้าอาวาสวัดบางนาใน พระอารามหลวง

เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทินนาม ที่

พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล

ธรรมบทคำกลอนประยุกต์

● ทำวัตรเช้า–เย็นแปล ● บทสวดมนต์พิเศษ ฯลฯ

รวบรวมเรียบเรียงโดย

พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล

(ช้วน ชวนปญฺโญ ป.ธ.๔, น.ธ.เอก, ร.บ.)

พิมพ์เป็นธรรมาภินันทนาการ

ในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

๕ ธันวาคม ๒๕๔๗

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์

พระครูสุนทรพิพัฒนาภรณ์

(ช้วน ชวนปญฺโญ ป.ธ.๔, น.ธ.เอก, รบ.)

เจ้าอาวาสวัดบางนาใน พระอารามหลวง

เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทินนาม ที่

พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม

คณะผู้จัดทำ

คณะสงฆ์วัดบางนาใน

และอุบาสกอุบาสิกา

พิมพ์ที่ :

ส่งเสริมธรรมการพิมพ์

โทร. ๐-๒๗๑๙๘๓๕๐-๕๔ ต่อ ๒๑๒, ๐๑-๙๒๙๙๗๖๖

พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล

(ช้วน ชวนปญฺโญ ป.ธ.๔, น.ธ.เอก, ร.บ.)

เจ้าอาวาสวัดบางนาใน พระอารามหลวง

พระมหากรุณาธิคุณ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาแต่โบราณกาล พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์เป็นพุทธมามกะและเอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงอยู่คู่กับชาติไทยตลอดมา

การสถาปนา การเลื่อน และการตั้งสมณศักดิ์นั้น เป็นราชประเพณีมาแต่โบราณกาล เป็นราชสักการะที่พระมหากษัตริย์องค์เอกอัครศาสนูปถัมภกพระราชทานถวายแด่พระมหาเถรานุเถระผู้ทรงคุณงามความดี บำเพ็ญหิตานุหิตประโยชน์ แก่สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นผู้สมควรได้รับยกย่องสรรเสริญให้ดำรงสมณฐานันดรตามสมควรแก่ฐานานุรูป เป็นการประกาศเกียรติคุณของพระมหาเถรานุเถระรูปนั้นๆ ให้ปรากฏแก่สาธุชนทั้งหลาย

ในมหามงคลสมัย วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ **พระครูสุนทรพิพัฒนาภรณ์** (ช้วน ชวนปญฺโญ น.ธ.เอก, ป.ธ. ๔, ร.บ.) เจ้าอาวาสวัดบางนาใน พระอารามหลวง เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ มีราชทินนามที่

พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล

พระมหากรุณาธิคุณนี้ นับเป็นเกียรติประวัติอันสูงส่งแก่คณะสงฆ์วัดบางนาใน พระอารามหลวง ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นเหตุนำความปลาบปลื้มปีติโสมนัสมาสู่คณะศิษยานุศิษย์ตลอดถึงสาธุชนทั้งหลายอย่างหาที่สุดมิได้

คณะสงฆ์วัดบางนาใน พระอารามหลวง ซึ่งประกอบด้วยอุบาสกอุบาสิกา และ ศิษยานุศิษย์วัดบางนาใน รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นที่ยิ่งตลอดไป

ขอถวายพระพร

คำปรารภ

ในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๗ สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลื่อนและตั้งสมณศักดิ์พระเถรานุเถระผู้รับภาระธุระพระพุทธศาสนา เป็นคุณ เป็นประโยชน์ ทั้งฝ่ายพุทธจักรและราชอาณาจักร ตามพระราชประเพณีที่ได้ทรงปฏิบัติเป็นลำดับมา

ในอภิลักขิตสมัยอันเป็นมิ่งมงคลนี้ **พระครูสุนทรพิพัฒนาภรณ์ (ช้วน ชวนปญฺโญ น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, ร.บ.)** เจ้าอาวาสวัดบางนาใน พระอารามหลวง ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ตั้งเป็นพระราชาคณะ มีราชทินนามว่า **พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล** คณะวัดบางนาในทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ต่างมีความปลื้มปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่พระเดชพระคุณฯ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ตั้งสมณศักดิ์ในครั้งนี้

ณ โอกาสนี้ จึงพร้อมใจกันถวายความเคารพสักการะโดยจัดพิธีต้อนรับ ณ พระอุโบสถ วัดบางนาใน พระเดชพระคุณฯ นั้น เป็นพระเถระผู้เป็นที่เคารพยิ่งของชาววัดบางนาใน ทั้งนี้ เป็นเพราะพระเดชพระคุณฯ เป็นพระเถระผู้มีความตั้งใจจริงในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่วัดบางนาใน ทั้งในด้านการพัฒนาถาวรวัตถุและการศึกษาของพระภิกษุสามเณร อีกทั้งยังปฏิบัติ

อย่างเคร่งครัดในระเบียบแบบแผนที่ทางคณะสงฆ์ทั่วทั้งปริมณฑลได้วางไว้แล้วทุกประการ การได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานตั้งพระราชาคณะ ย่อมเป็นที่ปลาบปลื้ม ปีติยินดีของบรรดาศิษยานุศิษย์ และพุทธศาสนิกชนผู้มีความเคารพนับถือโดยแท้

ในวโรกาสได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ตั้งสมณศักดิ์ ในวโรกาสนี้ จึงได้จัดพิมพ์หนังสือ**ธรรมบทคำกลอน**และ**ทำวัตรสวดมนต์ฉบับพิเศษ**ของวัดบางนาในขึ้น เพื่อเป็นธรรมบรรณาการแก่บรรดาศิษยานุศิษย์ และพุทธศาสนิกชนผู้มีความเคารพนับถือที่มาร่วมมุทิตาจิตในมงคลกาลนี้

ณ วโรกาสบัดนี้ ขอตั้งกัลยาณจิตอาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย ความศักดิ์สิทธิ์ของ พระบรมสารีริกธาตุ พระกริ่งสยามภูมินาถ ที่สถิตย์อยู่ในพระเจดีย์เฉลิมพระเกียรติ ขอได้อภิบาลคุ้มครองรักษาพระเดชพระคุณผู้เป็นที่เคารพยิ่งของคณะสงฆ์วัดบางนาในและพุทธศาสนิกผู้มีความเคารพนับถือทั้งหลายพร้อมทั้งพระเถรานุเถระทั้งหลาย ให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากภยันตรายภัยพิบัติทั้งปวง เจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้า ตลอดกาลนาน เทอญ

คณะสงฆ์วัดบางนาใน

ชวนปญฺญตฺเถรมุทิตาทีปิกาคาถา

ปัฐยาวัตร

วทญฺญู อกฺขรญฺญู โย เถรธมฺมสมายุโต
บางนาใน อิติ อาราเม สงฺฆาธิปติฐานิโย
โส พิพัฒน์ปริยัติวิมล ราชทินฺนาภิเธยฺยโก
มหานิกายภิกฺขูนํ ฐานนฺตเรฐ สาสเน
จกฺกิวํสนรินฺเทน นวเมน สุฐาปิโต
อีทิเส มงฺคเล ตสฺส อภิตฺถุตึ กโรม เส
โส พุทฺธสาสเน สทฺโธ คิหิกาเล สุเขธิโต
วยปฺปตฺโตนุปุพฺเพน ปพฺพชฺชานินฺนมานโส
มาตาปิตูหนุญฺญาโต ปพฺพชิตฺวานคาริยํ
ปุณฺณวีสติวสฺโสปิ สุฏฺฐุ ลทฺธูปสมฺปโท
ชวนปญฺโญติ เอวํ ฉายาเยว สุวิสฺสุโต
เมตฺตาวิหาริโก นิจฺจํ ยตีนํ ครุฐานิโย
ปฏิสนฺถารสมฺปุณฺโณ ปรสงฺคหตุฏฺฐโก
เย จ สทฺธาภิสมฺปนฺนา สิปฺปสิกฺขิตุกามกา
เตสํ ธนาทิทาเนน วรุปตฺถมฺภการโก
ยนฺตํ สมฺพุทฺธธาตูนํ นิธานภูตเจติยํ
ฐิตํ อิมสฺมิมาราเม สกฺกตํ โหติ ปูชิตํ
ตํ สมฺพุทฺธาภิปูชาย กาเรตฺวา ปุญฺญมากรํ

พุทฺธสารีริกํ ธาตุํ เจติยสฺมึ ปติฏฺฐิตุํ
ลงฺกาเทสาทิเทเสหิ สมาหรติ อตฺตนา ฯ

วสันตดิลก

โส พุทฺธสาสนวเรภิปสนฺนจิตฺโต
อาจารสีลวตสุนฺทรภูตเถโร
ธมฺมานุธมฺมปฏิปตฺติสมาหิตตฺโต
เมตฺตาทยาทิพหุโล มหุฬารจิตฺโต
พุทฺธี นิรุตฺติกุสโล กุสโล นิพนฺเธ
สทฺธาธิโก สุหทโย อถ ทีฆทสฺสี
สงฺฆปฺปสาสนวิทู จ อนูนวุตฺตี
กิจฺจานุกิจฺจปสุโต จ นิสมฺมการี ฯ

อินทรวงศ์

โส พุทฺธธมฺเม ปฏิภาณวา พุโธ
นิจฺจํ ชนานํ ชินธมฺมเทสโก
ภิกฺขูนโมวาทนุสาสนีทโท
ภิยฺโย ยตีนํธ ปวุฑฺฒิเปกฺขโก
เตสํ สทา ธมฺมวรํ อุคณฺหตํ
นานปฺปกาเรนุปถมฺภทายโก
ยํ ยมฺปิ กิจฺจํ สหิตํ ปกุพฺพเต
ตํ ตํ ปเรสํ ภวเต สุขาวหํ ฯ

ปัฐยาวัตร

อิทาเนว วโรกาเส สุมงฺคลาภิลกฺขิเต
รตนตฺตยานุภาเวน รตนตฺตยเตชสา
กลฺยาณกิตฺติสทฺโท โส วิโรจตูธ สาสเน
อโรโค โหตุ นิทฺทุกฺโข นิสฺโสโก อกุโตภโย
ยสลาภคฺคสมฺปนฺโน สุขปฺปตฺโต พเลฏฺฐิโต
ภิยฺโย ทีฆายุโก ปตฺโต วิรุฬฺหึ จุตฺตรึ สทาติ ฯ

คณะเปรียญธรรม ๙ ประโยค สำนักเรียนวัดบางนาใน
ประพันธ์ถวายในนามศิษยานุศิษย์
๕ ธันวาคม ๒๕๔๗

แด่พระเดชพระคุณหลวงพ่อ

พระ ผู้ประกอบพร้อม	วิชา
พิพัฒน์ วัฒนา	อาวาสไว้
ปริยัติ ส่งเสริม	สืบศาสน์ พ่อเอย
วิมล จิตผ่องไซร้	แน่แท้พุทธางกูร
พระ ผู้ประกอบพร้อม	วิชา
ตามพุทธจริยา	กล่าวอ้าง
วัยเยาว์บรรพชา	สืบสัน - ติเอย
อุปสมบทเรียนบ้าง	ปฏิบัติสมควร
พิพัฒน์ วัฒนา	อาราม
ตระหง่านสง่างาม	แน่แท้
พระครูสุนทร ฯ นาม	พ่อช้วน คำแพทย์
วัดบางนาใน ท่านแก้	ปรับด้วยพุทธธรรม
ปริยัติ พ่อเสริมส่ง	เปรียญธรรม
พระเณรเรียนทรงจำ	ประกาศไว้
คณะสงฆ์เห็นดีนำ -	ทูลเกล้า ฯ พ่อเอย
เลื่อนสมณศักดิ์โปรด ฯ ให้	ศรัทธาสาธุการ
วิมล จิตผ่องด้วย	ชวนปญฺโญ
อธิบดีหมู่สังโฆ	แซ่ซ้อง
สารีริกธาตุพุทโธ	น้อมสู่ เจดีย์เอย
ปวงศิษย์ประกาศก้อง	เหนือเกล้าสักการ.

พระมหานิพนธ์ จิตวีรคุโณ ป.ธ.๕
ประพันธ์ถวายในนามศิษยานุศิษย์
๕ ธันวาคม ๒๕๔๗

ประวัติ
พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล
(ช้วน ชวนปญฺโญ น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, ร.บ.)

ชื่อ พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล ฉายา ชวนปญฺโญ อายุ ๖๑ พรรษา ๔๑

วิทยฐานะ น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, ร.บ.

วัดบางนาใน พระอารามหลวง แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

๑. เจ้าอาวาสวัดบางนาใน พระอารามหลวง

๒. เจ้าสำนักเรียนวัดบางนาใน

สถานะเดิม

ชื่อ ช้วน นามสกุล คำแพทย์ เกิดวัน ๕ ฯ ๕ ค่ำ ปีมะแม ตรงกับวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖ บิดาชื่อ นายหอม คำแพทย์ มารดาชื่อ นางคำ คำแพทย์ บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ที่ ๕ บ้านหนองแวง ตำบลหนองแวง อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

บรรพชา

วันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ ณ วัดหนองแวง ตำบลหนองแวง อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

พระครูวิวัฒน์นครธรรม วัดนครธรรม เจ้าคณะอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบท

วัน ๔ ฯ ๖ ๗ ตรงกับวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ณ วัดบางเป้ง ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

พระครูพรหมจริยาธิมุตต์ วัดบางเป้ง เจ้าคณะอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์

พระครูพิพัฒน์ศีลคุณ วัดบางเป้ง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พระปลัด สุนทร สุนฺทโร วัดบางเป้ง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นพระอนุสาวนาจารย์

วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๕๐๐ สอบได้นักธรรมเอก วัดหนองแวง สำนักเรียนคณะจังหวัดปราจีนบุรี (ปัจจุบันเป็นจังหวัดสระแก้ว)

พ.ศ. ๒๕๒๒ สอบได้เปรียญธรรมสี่ประโยค วัดเทพปูรณาราม สำนักเรียนคณะจังหวัดขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๒๕ สอบได้วิชาเลขานุการชั้นสูง เกียรตินิยม - การบัญชี ชั้นตรวจสอบ จากโรงเรียนสากลการบัญชี (วัดพระเชตุพนฯ)

พ.ศ. ๒๕๓๖ สอบได้มัธยมศึกษาปีที่ ๖ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๗ สำเร็จการศึกษารัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

งานปกครอง

พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพิชัยสงคราม ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นเจ้าอาวาสวัดบางนาใน (วัดราษฎร์) กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นเจ้าสำนักเรียนศาสนศึกษาวัดบางนาใน

พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นรองเจ้าอาวาสวัดบางนาใน พระอารามหลวง

พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นเจ้าอาวาสวัดบางนาใน พระอารามหลวง

พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นพระอุปัชฌาย์วิสามัญ

พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นเจ้าสำนักเรียนวัดบางนาใน พระอารามหลวง

พ.ศ. ๒๕๔๒ มีพระภิกษุ ๖๔ รูป สามเณร ๖๐ รูป ศิษย์วัด ๑๙ คน

พ.ศ. ๒๕๔๓ มีพระภิกษุ ๖๙ รูป สามเณร ๘๑ รูป
ศิษย์วัด ๑๒ คน

พ.ศ. ๒๕๔๔ มีพระภิกษุ ๕๕ รูป สามเณร ๗๕ รูป
ศิษย์วัด ๑๐ คน

พ.ศ. ๒๕๔๕ มีพระภิกษุ ๘๒ รูป สามเณร ๗๔ รูป
ศิษย์วัด ๘ คน

พ.ศ. ๒๕๔๖ มีพระภิกษุ ๗๖ รูป สามเณร ๖๖ รูป
ศิษย์วัด ๔ คน

งานศึกษา

พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นครูสอนปริยัติธรรม วัดพิชัยสงคราม
จังหวัดสมุทรปราการ

พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นครูสอนปริยัติธรรม วัดบางนาใน

พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธศาสนา
วันอาทิตย์ วัดบางนาใน

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โรงเรียนประถม
วัดบางนาใน

พ.ศ. ๒๕๔๓ มีนักเรียนสอบนักธรรมทุกชั้นได้รวม ๔๕ รูป
มีนักเรียนสอบธรรมศึกษาทุกชั้นได้รวม
๘๑ คน

มีนักเรียนสอบบาลีสนามหลวงได้รวม ๓๖ รูป

พ.ศ. ๒๕๔๔ มีนักเรียนสอบนักธรรมทุกชั้นได้รวม ๕๔ รูป
มีนักเรียนสอบธรรมศึกษาทุกชั้นได้รวม ๕๖ คน
มีนักเรียนสอบบาลีสนามหลวงได้รวม ๓๐ รูป

พ.ศ. ๒๕๔๕ มีนักเรียนสอบนักธรรมทุกชั้นได้รวม ๔๓ รูป
มีนักเรียนสอบธรรมศึกษาทุกชั้นได้รวม ๓๕ คน
มีนักเรียนสอบบาลีสนามหลวงได้รวม ๓๘ รูป

พ.ศ. ๒๕๔๖ มีนักเรียนสอบนักธรรมทุกชั้นได้รวม ๔๐ รูป
มีนักเรียนสอบธรรมศึกษาทุกชั้นได้รวม ๓๕ คน
มีนักเรียนสอบบาลีสนามหลวงได้รวม ๔๖ รูป

พ.ศ. ๒๕๔๗ มีนักเรียนสอบนักธรรมทุกชั้นได้รวม ๑๕ รูป
มีนักเรียนสอบธรรมศึกษาทุกชั้นได้รวม ๕๐ คน

มีนักเรียนสอบบาลีสนามหลวงได้รวม ๔๖ รูป

วิธีส่งเสริมการศึกษา

- ได้จัดหานิตยภัตรครูสอนปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลีตลอดปี มอบรางวัลแก่นักเรียนผู้สอบไล่ได้บาลีสนามหลวง เฉพาะแผนกบาลี ทางสำนักเรียนได้มอบทุนการศึกษาตามประโยคที่สอบได้ ยกเว้นประโยค ป.ธ.๘ ถวาย ๒๐,๐๐๐ บาท ประโยค ป.ธ.๙ ถวาย ๕๐,๐๐๐ บาท และได้มอบโค - กระบือให้กับบิดามารดาของนักเรียนที่สอบได้ให้นำไปเลี้ยงเพื่อทำการเกษตรและเป็นขวัญกำลังใจ นอกจากนี้ ได้จัดหาทุน ฉลองพัดเปรียญธรรม ๖ ประโยคและเปรียญธรรม ๙ ประโยค ทั้งนี้เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและให้เกิดความวิริยะอุตสาหะในการเล่าเรียน และได้จัดหาอุปกรณ์การศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- ส่งเสริมให้สามเณรตั้งแต่เปรียญธรรม ๖ ประโยค เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และเปิดการศึกษานอกโรงเรียน ณ ศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรมวัดบางนาใน จังหวัดสระแก้ว เพื่อให้นักเรียนได้มีคุณภาพในการศึกษา

งานศึกษาสงเคราะห์

ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ดังต่อไปนี้

ก. ได้จัดตั้งทุนสงเคราะห์เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปัจจุบันมีเงินทุนฝากธนาคารนครหลวงไทย จำกัด สาขาสมุทรปราการ บัญชีเลขที่ ๐๑๑-๓-๐๑๐๖๕-๒ จำนวนเงิน ๒๑๙,๑๒๗.๓๑ บาท (สองแสนหนึ่งหมื่นเก้าพันหนึ่งร้อยยี่สิบเอ็ดบาทสามสิบเอ็ดสตางค์)

- ได้จัดตั้งทุนการสงเคราะห์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปัจจุบันมีเงินทุนฝากธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาบางนา เลขที่บัญชี ๑๓๐-๒-๒๗๑๘๕-๑ จำนวนเงิน ๒๐๓,๙๔๙.๗๙ บาท (สองแสนสามพันเก้าร้อยสี่สิบเก้าบาทเจ็ดสิบเก้าสตางค์)
- ได้จัดตั้งทุนการสงเคราะห์นักเรียนชั้นอุดมศึกษา ปัจจุบันมีเงินทุนฝากธนาคารกรุงไทย จำกัด สาขาบางจาก เลขที่บัญชี ๐๑๗-๑-๔๒๒๘๖-๔ จำนวนเงิน ๑๘๐,๕๙๒.๗๐ บาท (หนึ่งแสนแปดหมื่นห้าร้อยเก้าสิบสองบาทเจ็ดสิบสตางค์)

ข. งานมอบทุนการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้มอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา โดยแยกออก

เป็นประเภทดังต่อไปนี้ :-

(๑) ระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๖๐ ทุนๆ ละ ๑,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๑๖๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนหกหมื่นบาทถ้วน)

(๒) ระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๓๐ ทุนๆ ละ ๒,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๖๐,๐๐๐ บาท (หกหมื่นบาทถ้วน)

(๓) ระดับอุดมศึกษา จำนวน ๑๕ ทุนๆ ละ ๕,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๗๕,๐๐๐ บาท (เจ็ดหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

งานเผยแผ่

- มีการทำพิธีมาฆบูชา มีพระภิกษุสามเณร ๙๕ รูป มีประชาชนประมาณ ๘๐๐ คนเข้าร่วมพิธี
- มีการทำพิธีวิสาขบูชา มีพระภิกษุสามเณร ๑๒๐ รูป มีประชาชนประมาณ ๒,๐๐๐ คนเข้าร่วมพิธี
- มีการทำพิธีอัฏฐมีบูชา มีพระภิกษุสามเณร ๖๐ รูป มีประชาชนประมาณ ๕๐๐ คนเข้าร่วมพิธี
- มีการทำพิธีอาสาฬหบูชา มีพระภิกษุสามเณร ๑๓๙ รูป มีประชาชนประมาณ ๑,๕๐๐ คนเข้าร่วมพิธี

- มีการอบรมพระนวกะ หลังจากทำวัตรเช้าเสร็จในระหว่างเข้าพรรษา
- มีการอบรมศีลธรรม แก่เด็กนักเรียนวัดบางนาในสังกัดกรุงเทพมหานคร
- มีผู้มาฟังธรรมในวันธัมมัสสวนะ ครั้งละประมาณ ๖๐ - ๘๐ คน
- มีกิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแผ่ ด้วยการจัดตั้งหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะ ผู้เยาว์ขึ้นภายในวัด
- มีการอบรมศิษย์วัดตามสมควรแก่โอกาส
- มีพุทธศาสนิกชนทำบุญเป็นประจำอยู่ที่วัด ประมาณ ๕๐๐ คน
- มีการบวชชีพราหมณ์ และปฏิบัติธรรมเป็นเวลา ๓ วัน เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ในวันวิสาขบูชาทุกๆ ปี
- มีการบวชชีพราหมณ์ และปฏิบัติธรรมเป็นเวลา ๓ วัน เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๑๒ สิงหาคม ทุกๆ ปี
- มีการบวชชีพราหมณ์ เป็นเวลา ๕ วันเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ทุกๆ ปี

งานสาธารณูปการ

งานก่อสร้าง

พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๔๓

- สร้างพระเจดีย์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๗๒ พรรษา มีขนาดกว้าง ๒๒.๐๐ เมตร สี่เหลี่ยมจตุรัส สูง ๔๖.๐๐ เมตร เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ภายนอกประดับด้วยโมเสกสีทอง ภายในเป็นห้องโถง สูง ๓ ชั้น แต่ละชั้นเสาและฝาผนังเขียนลายรดน้ำและลายดอกไม้ ชั้นที่หนึ่งชั้นที่สองขององค์พระเจดีย์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์สำคัญของวัด ส่วนชั้นที่สามเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

  รวมค่าก่อสร้าง เป็นเงิน ๔๗,๘๖๐,๒๘๐.๐๐ บาท (สี่สิบเจ็ดล้านแปดแสนหกหมื่นสองร้อยแปดสิบบาทถ้วน)

  หมายเหตุ เงินจำนวนนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานสมทบสร้าง ๙,๐๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท (เก้าล้านบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๓

- สร้างอาคารที่พักพระภิกษุสามเณรเรียนบาลี (ศูนย์

การศึกษาพระปริยัติธรรม วัดบางนาใน) ณ ตำบลหนองแวง อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว มีขนาดกว้าง ๐๙.๐๐ เมตร ยาว ๙๐.๐๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น ลักษณะหลังคาทรงไทย มีใบเทศมุงกระเบื้องลอนคู่สีแดง ด้านหน้ามีมุขยื่นออก ๓ มุข ซ้าย - ขวา - ตรงกลางชั้นล่างของอาคารเป็นห้องเรียน ห้องธุรการ ชั้นบนเป็นห้องนอนของพระภิกษุสามเณร

รวมค่าก่อสร้าง เป็นเงิน ๘,๒๓๘,๑๗๔.๐๐ บาท (แปดล้านสองแสนสามหมื่นแปดพันหนึ่งร้อยเจ็ดสิบสี่บาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๓

- ขุดสระน้ำหนึ่งสระ มีขนาดกว้าง ๑๕.๐๐ เมตร ยาว ๑๒๐.๐๐ เมตร ลึก ๐๓.๐๐ เมตร รวมค่าขุดและค่าตกแต่งเป็นเงิน ๑๘๐,๕๐๐.๐๐.๐๐ บาท (หนึ่งแสนแปดหมื่นห้าร้อยบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๓

- สร้างห้องน้ำห้องสุขาสำหรับพระภิกษุสามเณรเรียนบาลี มีขนาดกว้าง - ยาว ๑๕.๐๐ เมตร เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก มุงกระเบื้องลอนคู่สีแดง แบ่งเป็นห้องน้ำ

๕ ห้อง ห้องสุขา ๑๕ ห้อง ปูกระเบื้องคัมพานา
รวมค่าก่อสร้าง เป็นเงิน ๔๙๕,๙๘๘.๐๐ บาท
(สี่แสนเก้าหมื่นห้าพันเก้าร้อยแปดสิบแปดบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๔

- สร้างศาลาเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงพระเจริญพระชนมายุครบ ๗๒ พรรษา มีขนาดกว้าง ๐๗.๐๐ เมตร ยาว ๒๕.๐๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น ลักษณะหลังคาทรงไทย
  รวมค่าก่อสร้าง เป็นเงิน ๔,๐๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท
  (สี่ล้านบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๕

- สร้างศาลาหอฉัน สำหรับพระภิกษุสามเณรเรียนบาลี (ศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรม วัดบางนาใน) มีขนาดกว้าง ๑๕.๐๐ เมตร ยาว ๓๕.๐๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กชั้นเดียว ลักษณะหลังคาทรงไทย มุงกระเบื้องลอนคู่สีแดง
  รวมค่าก่อสร้าง เป็นเงิน ๒,๔๗๑,๔๔๔.๐๐ บาท
  (สองล้านสี่แสนเจ็ดหมื่นหนึ่งพันสี่ร้อยสี่สิบสี่บาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๕

- สร้างกุฏิรับรอง ๑ หลัง มีขนาดกว้าง ๑๑.๐๐ เมตร ยาว ๒๑.๐๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคาทรงไทย มุงกระเบื้องลอนคู่สี สีแดง มีห้องน้ำและห้องสุขาอยู่ในตัว ติดเครื่องปรับอากาศ เป็นอาคารชั้นเดียว

  รวมค่าก่อสร้าง เป็นเงิน ๔๔๗,๘๓๐.๐๐ บาท (สี่แสนสี่หมื่นเจ็ดพันแปดร้อยสามสิบบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๗

- สร้างศาลาหอประชุมสำหรับพระภิกษุสามเณรเรียนบาลี (ศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรมวัดบางนาใน) และสำหรับข้าราชการใช้เป็นที่ประชุมสัมมนา มีขนาดกว้าง ๑๖.๐๐ เมตร ยาว ๓๕.๐๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กชั้นเดียว ใต้ถุนสูง สร้างอยู่กลางน้ำ ลักษณะหลังคาทรงไทย มีใบเทศ มุงกระเบื้องลอนคู่สี ด้านหน้าอาคารมีมุขยื่นออกตรงกลาง ๑ มุข

  รวมค่าก่อสร้าง เป็นเงิน ๕,๒๘๙,๙๙๐.๐๐ บาท (ห้าล้านสองแสนแปดหมื่นเก้าพันเก้าร้อยเก้าสิบบาทถ้วน)

รวมค่าก่อสร้างเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น

๖๘,๙๘๔,๒๐๖.๐๐ บาท

(หกสิบแปดล้านเก้าแสนแปดหมื่นสี่พันสองร้อยหกบาทถ้วน)

งานบูรณปฏิสังขรณ์

พ.ศ. ๒๕๔๔

- ซ่อมพระอุโบสถ โดยกระเทาะฝาผนังด้านหน้าที่เป็นปูนฉาบออก เปลี่ยนเป็นหินอ่อนทั้งสี่ด้านและเสาระเบียงอุโบสถอีก ๒๐ ต้นเป็นเสากลมกระเทาะปูนฉาบเปลี่ยนเป็นหินอ่อนทุกต้น ภายในพระอุโบสถเขียนลายรดน้ำและภาพพระเวสสันดรชาดก

  รวมค่าบูรณปฏิสังขรณ์ ๒,๕๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท

  (สองล้านห้าแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๖

- ซ่อมกุฏิไม้ทรงไทย ๖ หลัง แต่ละหลังมี ๓ ห้องนอน แต่ละหลังกว้าง ๐๖.๐๐ เมตร ยาว ๑๒.๐๐ เมตร โดยทำการเปลี่ยนหลังคา เปลี่ยนฝ้า ทาสี เดินสายไฟใหม่

  รวมค่าบูรณปฏิสังขรณ์ ๑,๑๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท

  (หนึ่งล้านหนึ่งแสนบาทถ้วน)

รวมค่าก่อสร้างและค่าบูรณปฏิสังขรณ์ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๖ เป็นจำนวนเงิน ๗๒,๕๘๔,๒๐๖.๐๐ บาท (เจ็ดสิบสองล้านห้าแสนแปดหมื่นสี่พันสองร้อยหกบาทถ้วน)

งานสาธารณสงเคราะห์

พ.ศ. ๒๕๔๒

- สร้างกุฏิสงฆ์วัดเจดีย์งาม ต.เวียง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ มีขนาดกว้าง ๗.๐๐ เมตร ยาว ๒๑.๐๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กชั้นเดียว ใต้ถุนสูง ลักษณะหลังคาทรงไทย มีใบเทศ มุงด้วยกระเบื้องลอนคู่สีแดง มีห้องน้ำ ห้องสุขา ๕ ห้อง

  รวมค่าก่อสร้าง ๕๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท (ห้าแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๓

- ได้บริจาคเงินซื้อกระเบื้องมุงหลังคาศาลาการเปรียญ วังสังคมาวาส ต.หนองแวง อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว เป็นกระเบื้องลอนคู่สีแดง จำนวน ๓,๒๐๐ แผ่น พร้อมอุปกรณ์การมุงหลังคา

  รวมเป็นเงิน ๒๐๒,๐๐๐.๐๐ บาท

  (สองแสนสองพันบาท)

พ.ศ. ๒๕๔๗

- สร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก มีขนาดกว้าง ๐๗.๐๐ เมตร ยาว ๑๒๐.๐๐ เมตร จากถนนหลวงหรือถนนแผ่นดิน บริเวณทางเข้าศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรมวัดบางนาใน เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนอาศัยสัญจรไป - มาได้สะดวก

  รวมเป็นเงิน ๑๓๕,๐๐๐.๐๐ บาท (หนึ่งแสนสามหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๗

- ได้บริจาคเงินสมทบทุนสร้างตึกอาพาธ ณ โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช จังหวัดสระแก้ว

  เป็นเงิน ๑๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน)

รวมงานสาธารณสงเคราะห์ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๗ เป็นเงินทั้งสิ้น ๙๓๗,๐๐๐.๐๐ บาท (เก้าแสนสามหมื่นเจ็ดพันบาทถ้วน)

สรุป = รวมงานการศึกษาสงเคราะห์ งานก่อสร้าง งานบูรณปฏิสังขรณ์ และงานสาธารณสงเคราะห์ เป็นเงินทั้งสิ้น ๗๔,๐๕๐,๒๐๖.๐๐ บาท (เจ็ดสิบสี่ล้านห้าหมื่นสองร้อยหกบาทถ้วน)

งานพิเศษและวรรณกรรม

พ.ศ. ๒๕๒๘

เป็นกรรมการเดินทางไปตรวจสนามสอบบาลีสนามหลวง ในเขตภาค ๑๐ ร่วมกับพระราชเมธี รองเจ้าคณะภาค ๑๐ วัดมหาธาตุ

พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๖

ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะภาค ๘ เป็นวิทยากรอบรมพระอุปัชฌาย์ ในเขตปกครองภาค ๘ ณ วัดยาง เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๓๙

ได้เดินทางไปประเทศอินเดียเพื่อไหว้สังเวชนียสถาน ประเทศศรีลังกา ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศเนปาล ได้แต่งนิราศไว้ ดังนี้

๑. นิราศประเทศอินโดนีเซีย	ไหว้พระเจดีย์บูโรพุทโธ
๒. นิราศประเทศศรีลังกา	ไหว้พระเขี้ยวแก้ว
๓. นิราศประเทศอินเดีย	ไหว้สังเวชนียสถาน
๔. นิราศประเทศเนปาล	ไหว้พระเจดีย์สยัมภูวา-นาถ

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๒๒

เป็นพระครูฐานานุกรม ใน พระธรรมปัญญาบดี อดีตเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ที่

พระครูวินัยธร

พ.ศ. ๒๕๔๐

ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรรองเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นโท ที่

พระครูสุนทรพิพัฒนาภรณ์

พ.ศ. ๒๕๔๑

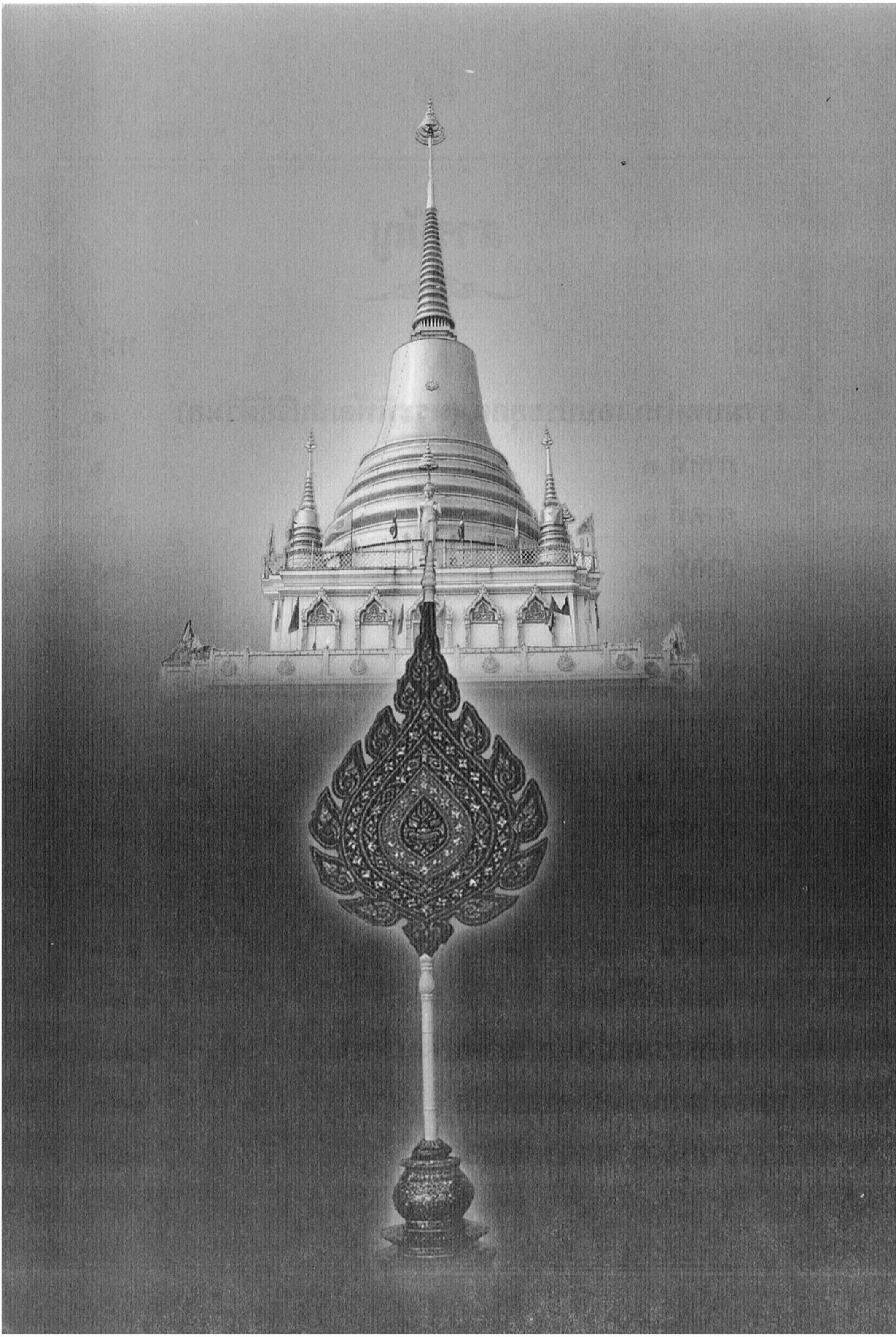
ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นโท (ปรับวุฒิ) ในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๕๔๗

ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่

พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล

สารบัญ

ธรรมบทคำกลอนประยุกต์

ภาคที่ ๑

มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา
มนสา เจ ปทุฏฺเฐน ภาสตี วา กโรติ วา
ตโต นํ ทุกฺขมเนฺวติ จกฺกํว วหโต ปทํ ฯ

ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า เพราะเหตุว่าใจเลิศประเสริฐศรี
บรรดางานที่สฤษฎ์สมฤทธี ก็ต้องมีใจเด่นเป็นสำคัญ
หากคนมีใจร้ายหมายแต่โทษ ย่อมพูดโฉดทำชั่วทั่วไปนั้น
ทุกข์ย่อมติดตามต้องสนองครัน ดุจล้อผันตามเต้ารอยเท้าโค.

ชราชชฺชริตา โหนฺติ หตฺถปาทา อนสฺสวา
ยสฺส โส วิหตตฺถาโม กถํ ธมฺมํ จริสฺสติ ฯ

มือและเท้าทั้งสองของทุกผู้ มิน่าดูเกิดนานผ่านสมัย
บอกมิฟังสั่งยากมากกว่าใคร มิสดใสจริงหนอเพราะชรา
จะปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน เจริญฌานเจริญใจในไพรหนา
มีกำลังแต่ใดที่ไหนมา จักศึกษาหาทางได้อย่างไร.

มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา
มนสา เจ ปทุฏฺเฐน ภาสตี วา กโรติ วา
ตโต นํ สุขมเนฺวติ ฉายาว อนุปายินี ฯ

ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า เพราะธรรมะมีจิตคิดการใหญ่
บรรดางานที่สฤษฎ์สัมฤทธิ์ไป ต้องอาศัยใจเด่นเป็นสำคัญ
หากคนดีมีใจใสสะอาด มิประมาทเผลอไผลทำไปนั่น
สุขย่อมติดตามต้องสนองครัน ดุจเงานั้นตามตนทุกหนไป.

อกฺโกจฺฉิ มํ อวธิ มํ อชินิ มํ อหาสิ เม
เย จ ตํ อุปนยฺหนฺติ เวรํ เตสํ น สมฺมติ
อกฺโกจฺฉิ มํ อวธิ มํ อชินิ มํ อหาสิ เม
เย จ ตํ นูปนยฺหนฺติ เวรํ เตสูปสมฺมติ ฯ

ชนเหล่าใดผูกโกรธกล่าวโทษว่า คนนั้นด่าราวีและตีฉัน
คนนั้นลักของไปทำไมกัน อีกคนนั้นชนะเราเฉาอุรา
หากคนใดใจโหดกล่าวโทษชี้ ว่าคนนี้คนโน้นน่ากันฆ่า
เวรระงับดับได้ที่ไหนมา คงเข่นฆ่าด่ากันทุกวันไป
ส่วนคนใดใจสุขมิผูกโกรธ มิกล่าวโทษใครหนาหน้าสดใส
ว่าคนนั้นด่าตีนี่กระไร เวรนั้นไซร้ระงับเพราะดับเวร.

น หิ เวเรน เวรานิ สมฺมนฺตีธ กุทาจนํ
อเวเรน จ สมฺมนฺติ เอส ธมฺโม สนนฺตโน ฯ

ในกาลไหนทั่วพื้นผืนพิภพ หวังเวรจบลบเวรด้วยเข่นฆ่า
เวรระงับดับได้กระไรนา ต้องเข่นฆ่ากรรมก่อกันต่อไป
เวรทั้งหลายในพื้นผืนพิภพ จักสงบลบถอยเวรน้อยใหญ่
คือการมิยึดติดคิดอภัย ธรรมนี้ไซร้ของเก่าเล่ากันมา.

อนิจฺจา วต สงฺขารา อุปฺปาทวยธมฺมิโน
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตสํ วูปสโม สุโข ฯ

สังขารขันธ์ทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ ปีนเหตุเพราะธาตุแตกและแยกอยู่
เกิดแล้วตายหงายหน้าเหมี่นน่าดู น่าอดสูสังเวชทุเรศใจ
เมื่อบัณฑิตรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรหนีเถิดหนาอย่างสงสัย
ศึกษาทางเกิดดับระงับภัย การเข้าไปดับสังขารสุขศานติ์จริง.

สุภานุปสฺสึ วิหรนฺตํ อินฺทฺริเยสุ อสํวุตํ
โภชนมฺหิ อมตฺตญฺญุํ กุสีตํ หีนวีริยํ
ตํ เว ปสหตี มาโร วาโต รุกฺขํว ทุพฺพลํ
อสุภานุปสฺสึ วิหรนฺตํ อินฺทฺริเยสุ สุสํวุตํ
โภชนมฺหิ จ มตฺตญฺญุํ สทฺธํ อารทฺธวีริยํ
ตํ เว นปฺปสหตี มาโร วาโต เสลํว ปพฺพตํ ฯ

ผู้เห็นอารมณ์งามและตามร่วม มิสำรวมอินทรีย์ดีไฉน
มิประมาณโภชนีดีกระไร อีกทั้งใจเกียจคร้านงานทุกสิ่ง
ความเพียรก็ล้มเหลวและเลวทราม มารย่อมตามรังควานและกวนยิ่ง
ดุจต้นไม้มิแกร่งมิแข็งจริง ต้นและกิ่งดิ่งล้มคราลมพา
ส่วนผู้เห็นมิงามมิตามร่วม ย่อมสำรวมอินทรีย์ดีนักหนา
รู้จักประมาณการโภชนา มีศรัทธามิหวั่นใจมั่นคง
อีกทั้งปรารภร่วมความเพียรใหญ่ มารก็ไม่กวนใจให้ไหลหลง
ดุจดังไศลใหญ่กลางไพรพง มิล้มลงดอกหนาคราลมมี.

อนกฺกสาโว กาสาวํ โย วตฺถํ ปริทเหสฺสติ
อเปโต ทมสจฺเจน น โส กาสาวมรหติ
โย จ วนฺตกสาวสฺส สีเลสุ สุสมาหิโต
อุเปโต ทมสจฺเจน ส เว กาสาวมรหติ ฯ

ผู้ใดมีกิเลสเฉดน้ำฝาด มิไปปราศจริงหนาอย่าสงสัย
ยังมิละทมะสัจจะชัย มิควรใส่ผ้ากาสานี่กระไร
ส่วนผู้ใดกิเลสขาดไปปราศแล้ว ใจผ่องแผ้วปรีย์เปรมเกษมใส
ตั้งมั่นในศีลทมะสัจจะชัย ผู้นั้นไซร้ควรใส่กาสาวะ.

เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา เตสํ เหตุํ ตถาคโต
เตสญฺจ โย นิโรโธ จ เอวํวาที มหาสมโณ ฯ

ธรรมเหล่าใดมีแผนเป็นแดนเกิด ทั้งสุขเลิศภิญโญสโมสร
ทั้งทุกข์กายและใจให้อาทร ทุกขั้นตอนสอนดีถึงที่มา
ตถาคตทรงตรัสดำรัสว่า อวิชชาแน่จังอย่ากังขา
เหตุจักดับดับที่อวิชชา พระมหาสมณ์สทรงตรัสชี้.

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี
ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ
เอสานิสํโส ธมฺเม สุจิณฺเณ
น ทุคฺคตึ คจฺฉติ ธมฺมจารี ฯ

ธรรมแลย่อมพิทักษ์และรักษา ซึ่งผู้ประพฤติธรรมนำไฉน
ประพฤติซึ่งธรรมเด่นเย็นฤทัย ย่อมสดใสแช่มชื่นรื่นฤดี
นี้เป็นอานิสงส์ที่บ่งไว้ แก่ผู้ใฝ่ซึ่งธรรมนำวิถี
เมื่อถึงคราวางกายวายชีวี ทุคติแคล้วคลาดมิอาจพลาน.

อสาเร สารมติโน สาเร จาสารทสฺสิโน
เต สารํ นาธิคจฺฉนฺติ มิจฺฉาสงฺกปฺปโคจรา
สารญฺจ สารโต ญตฺวา อสารญฺจ อสารโต
เต สารํ อธิคจฺฉนฺติ สมฺมาสงฺกปฺปโคจรา ฯ

ชนเหล่าใดรู้แกนไร้แก่นสาร ยังอาจหาญขานแทนว่าแก่นห่นา
เห็นแก่นสารว่าสารฐานไร้ค่า ชนนั้นหนาเห็นผิดเด่นเป็นโคจร
ส่วนชนใดรู้แกนว่าแก่นแท้ มิผันแปรแก่นเลิศเทิดสมร
เห็นแก่นสารว่าเลิศหล้าสถาพร ดำริซ้อนเห็นชอบเด่นเป็นโคจร.

ยสฺส ติณฺโณ กามปงฺโก มทฺทิโต กามกณฺฏโก
โมหกฺขยมนุปฺปตฺโต สุขทุกฺเข น เวธติ ฯ

เปลือกตมคือกามใหญ่ผู้ใดข้าม ย่อมงอกงามล้ำเลิศประเสริฐศรี
เพราะมิมีซึ่งกามตามย่ำยี ใจสุขศรีภิญโญสโมสร
ผู้ย่ำยีซึ่งกามและข้ามได้ มิหวั่นไหวในสุขหรือทุกข์ร้อน
เพราะสิ้นซึ่งโมหะมิอาทร มิเดือดร้อนเพราะกามหนามโลกีย์.

ยถา อคารํ ทุจฺฉนฺนํ วุฏฺฐิ สมติวิชฺฌติ
เอวํ อภาวิตํ จิตฺตํ ราโค สมติวิชฺฌติ
ยถา อคารํ สุจฺฉนฺนํ วุฏฺฐิ น สมติวิชฺฌติ
เอวํ สุภาวิตํ จิตฺตํ ราโค น สมติวิชฺฌติ ฯ

เรือนหลังใดมุงไว้ไม่ดีนัก ฝนย่อมจักหยดเกลื่อนเปียกเรือนหนอ
ดุจจิตอบรมไว้ไม่ดีพอ ราคะก็รดรั่วหมองมัวไป
ส่วนเรือนใดมุงไว้ได้ดีทั่ว ฝนมิรั่วหยดนองที่ห้องไหน
ดุจดังจิตสั่งสมอบรมไว้ ราคะไม่รั่วรดหมดจดครัน.

อิธ โสจติ เปจฺจ โสจติ
ปาปการี อุภยตฺถ โสจติ
โส โสจติ โส วิหญฺญติ
ทิสฺวา กมฺมกิลิฏฺฐมตฺตโน ฯ

ผู้กระทำบาปต้องอับเฉา ย่อมหงอยเหงาเศร้าโศกในโลกนี้
ครรไลแล้วไร้สุขทุกข์ฤดี ทั้งโลกนี้โลกหน้าบาปพาไป
มองเห็นกรรมเศร้าหมองของตนแล้ว ยิ่งใจแป๋วหดหู่มิสู้ใส
ย่อมเดือดร้อนจริงหนาเมื่อคลาไคล บาปนั้นไซร้ร้อนเดือดมิเหือดหาย.

อิธ โมทติ เปจฺจ โมทติ
กตปุญฺโญ อุภยตฺถ โมทติ
โส โมทติ โส ปโมทติ
ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺตโน ฯ

ผู้กระทำซึ่งบุญและคุณไว้ ย่อมสดใสบันเทิงและเริงร่า
ย่อมบันเทิงผุดผ่องทั้งสองครา ทั้งโลกหน้าโลกนี้บุญมีจริง
เขาเห็นความหมดจดอันสดใส ย่อมสุขใจใสสดหมดทุกสิ่ง
เขาบันเทิงจริงหนาอย่าประวิง มนัสพริ้งรื่นเริงบันเทิงใจ.

สุกรานิ อสาธูนิ อตฺตโน อหิตานิ จ
ยํ เว หิตญฺจ สาธุญฺจ ตํ เว ปรมทุกฺกรํ ฯ

กรรมดีคนดีได้สบายมาก มิลำบากเชิดหน้าเชิดราศี
เพราะมิมีสิ่งใดให้ราคี งามสดศรีแปลกตาผู้มาเห็น
ส่วนกรรมดีคนร้ายหมายได้ยาก แสนลำบากยากแค้นสุดแสนเข็ญ
กรรมชั่วคนชั่วทำนำประเด็น กรรมชั่วเหม็นพระอริยะจะไม่ (ทำ).

อิธ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ
ปาปการี อุภยตฺถ ตปฺปติ
ปาปํ เม กตนฺติ ตปฺปติ
ภิยฺโย ตปฺปติ ทุคฺคตึ คโต ฯ

บุคคลกระทำบาปและหยาบชั่ว ย่อมหมองมัวร้อนใจในโลกนี้
คลาไคลแล้วมิชื่นรื่นฤดี ทั้งโลกนี้โลกหน้าบาปพาไป
เขาเดือดร้อนยังโวคำโก้เก๋ ว่าโอเคชั่วนี้ดีไฉน
ครรไลแล้วทุคติเป็นที่ไป ถูกเผาไหม้มองค้อนว่าร้อนจริง.

อิธ นนฺทติ เปจฺจ นนฺทติ
กตปุญฺโญ อุภยตฺถ นนฺทติ
ปุญฺญํ เม กตนฺติ นนฺทติ
ภิยฺโย นนฺทติ สุคฺคตึ คโต ฯ

ผู้มีกุศลกรรมอันทำไว้ จิตผ่องใสภิญโญสโมสร
คลาไคลแล้วสุขใจไม่อาทร มิเดือดร้อนโลกหน้าบุญพาเพลิน
เขากล่าวคำรำพรรณสรรเสริญว่า บุญนั้นหนาทำไปอย่าได้เขิน
ครรไลแล้วสุคติเป็นที่เพลิน จึงต้องเอินบุญนี้สุขดีจริง.

พหุมฺปิ เจ สหิตํ ภาสมาโน
น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตฺโต
โคโปว คาโว คณยํ ปเรสํ
น ภาควา สามญฺญสฺส โหติ ฯ
อปฺปมฺปิ เจ สหิตํ ภาสมาโน
ธมฺมสฺส โหติ อนุธมฺมจารี
ราคญฺจ โทสญฺจ ปหาย โมหํ
สมฺมปฺปชาโน สุวิมุตฺตจิตฺโต
อนุปาทิยาโน อิธ วา หุรํ วา
สภาควา สามญฺญสฺส โหติ ฯ

หากว่าชนผู้กล่าวพระพุทธพจน์ เป็นประโยชน์มากพ้นกุศลใหญ่
แต่ประมาทในพระพุทธพจน์ใด จึงมิได้สบสันต์สามัญผล
ดุจนายโคบาลถือไม้ไล่โคต้อน สู่โคจรหญ้าดีมีน้ำล้น
นับแต่โคคนอื่นลืมโคตน รสหวานข้นตนได้ที่ไหนมี
หากผู้รู้พุทธพจน์ประโยชน์น้อย มิท้อถอยประพฤติธรรมก่อกรรมนี้
ละราคัคโทสัคโมหัคคี จิตเปรมปรีย์รู้ชอบกอปรเหตุผล
ผู้มีจิตหลุดพ้นและล้นแล้ว จิตผ่องแผ้วเกิดดับมิสับสน
มิยึดมั่นสิ่งใดในสกล สามัญผลย่อมได้สมใจจริง.

จบภาคที่ ๑

ภาคที่ ๒

โย ทณฺเฑน อทณฺเฑสุ อปฺปทุฏฺเฐสุ ทุสฺสติ
อสนฺนมญฺญตรํ ฐานํ ขิปฺปเมว นิคจฺฉติ
เวทนํ ผรุสํ ชานึ สรีรสฺส ว เภทนํ
ครุกํ วาปิ อาพาธํ จิตฺตกฺเขปํ ว ปาปุเณ
ราชโต วา อุปสคฺคํ อพฺภกฺขานํ ว ทารุณํ
ปริกฺขยํ ว ญาตีนํ โภคานํ ว ปภงฺคุณํ
อถ วาสฺส อคารานิ อคฺคิ ฑหติ ปาวโก
กายสฺส เภทา ทุปฺปญฺโญ นิรยํ โส อุปปชฺชติ ฯ

ผู้ทำลายใส่ร้ายและหมายฆ่า ผู้อาญามิมีหนาอย่าสงสัย
ผู้นั้นต้องถึงเหตุอาเพศภัย มิสดใสสิบอย่างต่างๆ กัน
ถึงเวทนากล้าอันหนาหนัก ทั้งเสื่อมศักดิ์มีใจไม่เฉิดฉันท์
อีกสรีระแตกและแหลกพลัน มิสบสันต์ไข้หนักมิยักดี
อีกจิตมักฟุ้งซ่านรำคาญใหญ่ พระราชัยขัดข้องงานหมองศรี
ถูกกล่าวตู่กล่าวอ้างทางมิดี ความเสื่อมมีแตกพรากจากวงศา
ทั้งโภคะย่อยยับและอับค่า ถูกไฟป่าไหม้เรือนพังอย่ากังขา
ผู้ประทุษร้ายหมายอาญา คราวไคลคลาตายตกนรกพลัน.

ปุพฺเพ ว สนฺนิวาเสน ปจฺจุปฺปนฺนหิเตน วา
เอวนฺตํ ชายเต เปมํ อุปฺปลํ ว ยโถทเก ฯ

ความรักเกิดเกี่ยวข้องสองสถาน ใจเบิกบานร่วมบ้านในกาลก่อน
ปัจจุบันก่อเกื้อเอื้ออาทร คราเดือดร้อนผ่อนได้สบายใจ
ดุจดังอุปละในสระใหญ่ ต้องอาศัยน้ำตมหมักบ่มไว้
ได้น้ำและตมช่วยจึงอวยชัย งามสดใสมากค่าราคาบัว.

รตฺตสฺส หิ อุกฺกุฏฺฐิกํ ปทํ ภเว
ทุฏฺฐสฺส โหติ สหสานุปีฬิตํ
มุฬฺหสฺส โหติ อวกฑฺฒิตํ ปทํ
วิวฏฺฏจฺฉทสฺส อิทมีทิสํ ปทํ ฯ

เจ้าราคะพื้นเท้าโพรงกระหย่งกลาง คิดสรรสร้างสิ่งเลิศประเสริฐศรี
เจ้าโทสะส้นหนักบีบและลีบมี ปัญญาดีคารมนิยมผล
เจ้าโมหะห่วงใยใจระริก นิ้วเท้าจิกลงปลายคล้ายสับสน
เพราะหลงใหลห่วงใยให้กังวล เท้าสามคนนิเทศกิเลสพลัน.

ทิสฺวาน ตณฺหํ อรติญฺจ ราคํ
นาโหสิ ฉนฺโท อปิ เมถุนสฺมึ
กิเมวิทํ มุตฺตกรีสปุณฺณํ
ปาทาปิมํ สมฺผุสิตุํ น อิจฺเฉ ฯ

เรามิได้พอใจในเมถุน กามคุณเพราะพรรณนางตัณหา
นางอรดีและนางราคา ผู้ธิดางามดีนี่กระไร
เหตุใดจักพอใจฤทัยเต้น ในเพราะเห็นธิดานี้ดีไฉน
เต็มด้วยมูตรกรีสนี้ดีกระไร มิสนใจแตะเจ้าด้วยเท้าเรา.

อหํ นาโคว สงฺคาเม จาปาโต ปติตํ สรํ
อติวากฺยํ ติติกฺขิสฺสํ ทุสฺสีโล หิ พหุชฺชโน
ทนฺตํ นยนฺติ สมิตึ ทนฺตํ ราชาภิรูหติ
ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ โยติวากฺยํ ติติกฺขติ
วรมสฺสตรา ทนฺตา อาชานียา จ สินฺธวา
กุญฺชรา จ มหานาคา อตฺตทนฺโต ตโต วรํ ฯ

จักอดกลั้นถ้อยคำที่กล้ำเกิน ทั้งสรรเสริญว่าร้ายและป้ายสี
ดุจช้างทนต่อศรจรลี เข้าสู่ที่สงครามมิคร้ามภัย
เพราะว่าชนทั้งหลายน้ำใจสิ้น ผู้ทุศีลมากหนาอย่าสงสัย
พูดชั่วและทำชั่วยิ่งกว่าใด ต้องทำใจถ้อยคำที่กล้ำกลืน
บุคคลผู้มีตนฝึกฝนแล้ว จิตผ่องแผ้วปรีย์เปรมเกษมชื่น
ดุจม้าฝึกได้เลิศประเสริฐยืน กุญชรอื่นฝึกเลิศประเสริฐจริง
ถ้าบุคคลฝึกฝนทำตนได้ ย่อมสดใสงามเลิศประเสริฐยิ่ง
กว่าสิ่งใดจริงหนาอย่าประวิง โดยอย่างยิ่งช้างม้าอาชาไนย.

อปฺปมาโท อมตํ ปทํ ปมาโท มจฺจุโน ปทํ
อปฺปมตฺตา น มียนฺติ เย ปมตฺตา ยถา มตา
เอตํ วิเสสโต ญตฺวา อปฺปมาทมฺปิ ปณฺฑิตา
อปฺปมาเท ปโมทนฺติ อริยานํ โคจเร รตา
เต ฌายิโน สาตติกา นิจฺจํ ทฬฺหปรกฺกมา
ผุสนฺติ ธีรา นิพฺพานํ โยคกฺเขมํ อนุตฺตรํ ฯ

ผู้ใดมิประมาทพลาดพลั้งจิต เป็นทางทิศอมตะที่พระสอน
แม้ตายดุจมิตายให้อาทร มิเดือดร้อนคราตายและวายปราณ
ส่วนผู้ที่ประมาทขาดชั่งจิต ดุจยาพิษดื่มตายวายสังขาร
แม้มิตายดุจตายวายชีวาน มิอาจหาญกระทำก่อกรรมดี
บัณฑิตเมื่อรู้ชัดอรรถเช่นนั้น พึงตั้งมั่นในไม่ประมาทนี้
บันเทิงใจในไม่ประมาทมี และยินดีธรรมนี้ดีกระไร
บัณฑิตผู้มิขาดประมาทนั้น ควรยึดมั่นธรรมเลิศประเสริฐใส
มีความเพียรจิตเพ่งและเร่งใจ จิตสดใสมาดมั่นมิพรั่นพรึง
ได้ชื่อว่าแหลมคมสมเป็นปราชญ์ ผู้ฉลาดจิตพร้อมและน้อมถึง
พระนิพพานสุกใสในตรัยตรึง เป็นที่พึ่งเพราะพรากจากโยคะ.

อุฏฺฐานวโต สตีมโต
สุจิกมฺมสฺส นิสมฺมการิโน
สญฺญตสฺส จ ธมฺมชีวิโน
อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวฑฺฒติ ฯ

ยศและศักดิ์สรรเสริญเจริญยิ่ง แก่ผู้อิงหลักธรรมนำวิถี
ตามหลักพระพุทธศาสนี หลักธรรมนี้บ่งชัดทัศนัง
ขยันมีสติงานสะอาด มิประมาทชีพชอบประกอบตั้ง
ใคร่ครวญสำรวมจิตพินิจจัง ต้องสมหวังลาภยศปรากฏมี.

อปฺปเกนปิ เมธาวี ปาภเตน วิจกฺขโณ
สมุฏฺฐาเปติ อตฺตานํ อณุํ อคฺคึว สนฺธมํ ฯ

ผู้มีปรีชาเด่นเห็นประจักษ์ ที่ตั้งหลักด้วยทุนและหุ้นน้อย
ต้องขยันแสวงหาอย่านั่งคอย แม้ทุนน้อยค่อยไปจะใหญ่จริง
ดุจดังคนก่อไฟกองไม่ใหญ่ ค่อยสุมไฟต่อไปจะใหญ่ยิ่ง
จักต้องใหญ่จริงหนาอย่าประวิง งานทุกสิ่งต้องผ่านกาลเวลา.

อุฏฺฐาเนนปฺปมาเทน สญฺญเมน ทเมน จ
ทีปํ กยิราถ เมธาวี ยํ โอโฆ นาภิกีรติ ฯ

ผู้มีปัญญาทำซึ่งที่พึ่งใหญ่ โดยมิให้น้ำกลับท่วมทับได้
ด้วยหมั่นขยันเกินดำเนินไป ประจักษ์ใจแจ้งชัดทัศนัง
อีกความมิประมาทขาดสติ ตรึกดำริระวังที่อินทรีย์สัง
ฝึกกายวาจาจิตปิดระวัง จึงสมหวังน้ำรวมท่วมมิมี.

ปมาทมนุยุญฺชนฺติ พลา ทุมฺเมธิโน ชนา
อปฺปมาทญฺจ เมธาวี ธนํ เสฏฺฐํว รกฺขติ

มา ปมาทมนุยุญฺเชถ มา กามรติสนฺถวํ
อปฺปมตฺโต หิ ฌายนฺโต ปปฺโปติ วิปุลํ สุขํ ฯ

เหล่าพาลปัญญาทรามมิงามเฟื่อง ประกอบเรื่องประมาทฉกาจใหญ่
ผู้มีปัญญามิขาดประมาทใด ดุจชนไซร้รักษาทรัพย์อนรรฆา
ชนทั้งหลายอย่าชอบกอปรประมาท อย่าบังอาจเชยชิดติดกามหนา
ผู้ประมาทเชยชิดติดกามา ได้ชื่อว่ามิข้ามหนามโลกี
หากผู้มิประมาทขาดสติ เร่งดำริตรึกธรรมดำรงศรี
เร่งประพฤติซึ่งธรรมก่อกรรมดี บรรลุที่สุขใจอันไพบูลย์.

ปมาทํ อปฺปมาเทน ยทา นุทติ ปณฺฑิโต
ปญฺญาปาสาทมารุยฺห อโสโก โสกินึ ปชํ
ปพฺพตฏฺโฐว ภุมฺมฏฺเฐ ธีโร พาเล อเวกฺขติ ฯ

บัณฑิตบรรเทาใจในประมาท โดยมิขาดสติตั้งระวังเผลอ
เขาผู้นั้นสู่ชั้นปัญญาเน้อ มิบ่นเพ้อโศกเศร้าเหงาอุรา
ปราชญ์มองเห็นพาลเผ่าของเหล่าสัตว์ ผู้วิบัติโศกเศร้าและเหงาหน้า
ดุจดังคนยืนยลบนหน้าผา มองลงมาเห็นคนบนแผ่นดิน.

อปฺปมตฺโต ปมตฺเตสุ สุตฺเตสุ พหุชาคโร
อพลสฺสํว สีฆสฺโส หิตฺวา ยาติ สุเมธโส ฯ

ผู้มีปัญญาดีที่ฉลาด เมื่อเห็นผู้ประมาทขาดผายผัน
เป็นผู้มิประมาทฉลาดครัน จุดหมายนั้นละพรากและจากไป
เมื่อชนทั้งหลายงีบงับและหลับอยู่ เขาทิ้งผู้ไร้ค่าปัญญาไว้
ดุจม้าฝีเท้าดีนี่กระไร ละทิ้งไว้ซึ่งม้าล้ากำลัง.

มาตาเปติภรํ ชนฺตุํ กุเล เชฏฺฐาปจายินํ
สณฺหํ สขิลสมฺภาสํ เปสุเณยฺยปฺปหายินํ
มจฺเฉรวินเย ยุตฺตํ สจฺจํ โกธาภิภุํ นรํ
ตํ เว เทวา ตาวตึสา อาหุ สปฺปุริโส อิติ ฯ

ทวยเทพเทวาชั้นดาวดึงส์ ย่อมกล่าวถึงผู้เพรียงเลี้ยงผู้ใหญ่
เลี้ยงมารดาบิดานี่กระไร คนนี้ไซร้งามนักเพราะภักดี
ทั้งอ่อนน้อมอ่อนข้อต่อผู้ใหญ่ พูดจาไซร้ไพเราะเสนาะชี้
การกำจัดและปัดตระหนี่มี และเด่นที่มีสัจจะวาจา
ข่มความโกรธเสียได้ใจสุขล้น มิสับสนใจเพริศและเลิศค่า
ผู้ประพฤติตนเด่นเย็นอุรา ได้ชื่อว่าเด่นเป็นสัตบุรุษ.

อปฺปมาเทน มฆวา เทวานํ เสฏฺฐตํ คโต
อปฺปมาทํ ปสํสนฺติ ปมาโท ครหิโต สทา ฯ

มฆวาประเสริฐและเลิศใหญ่ กว่าเทพไท้เทวัญในชั้นฟ้า
เพราะมิประมาทไซร้กระไรนา มฆวาจึงเลิศเชิดราศี
บัณฑิตเมื่อรู้ชัดอรรถเช่นนั้น สมควรสรรเสริญมาดมิประมาทนี้
ความประมาทนั้นร้ายมิหมายดี ผู้รู้ชี้ตำหนิติทุกเมื่อ.

อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ ปมาเท ภยทสฺสิ วา
สญฺโญชนํ อณุํถูลํ ฑหํ อคฺคีว คจฺฉติ ฯ

ภิกษุยินดีในไม่ประมาท ผู้ฉลาดเห็นภัยในทุกที่
เห็นภัยในความพลาดประมาทมี จึงสุขีสุขเด่นเย็นฤทัย
ภิกษุรู้อำนาจอรรถเช่นนี้ สมควรที่จักฝังสังโยชน์ใหญ่
ทั้งละเอียดและหยาบให้ราบไป ดุจดังไฟเผาซากเชื้อมากน้อย.

อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ ปมาเท ภยทสฺสิ วา
อภพฺโพ ปริหานาย นิพฺพานสฺเสว สนฺติเก ฯ

ภิกษุยินดีในไม่ประมาท ผู้ฉลาดเห็นภัยในทุกที่
เห็นภัยในความพลาดประมาทมี ผู้เช่นนี้มีสุขวิสุทธิ์สาร
ภิกษุเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรที่กระทำกัมมัฏฐาน
มิเสื่อมจากมรรคพละญาณ จิตอาจหาญดลฐานนิพพานเชียว.

ผนฺทนํ จปลํ จิตฺตํ   ทุรกฺขํ ทุนฺนิวารยํ
อุชุํ กโรติ เมธาวี   อุสุกาโรว เตชนํ
วาริโชว ถเล ขิตฺโต   โอกโมกตอุพฺภโต
ปริผนฺทติทํ จิตฺตํ   ม้ารเธยฺยํ ปหาตเว ฯ

ผู้มีปัญญาทำจิตจริตดิ้น   กลับกลอกปลิ้นดิ้นมากยากรักษา
ห้ามยากกว่าสิ่งใดกระไรนา   ให้ตรงหน้าคงยากเย็นเข็นฤดี
ดุจดังนายช่างศรดัดศรโก่ง   ดัดให้ตรงดัดยากมักหักหนี
เช่นจิตพระโยคาวจรมี   ที่ยกหนีและพรากจากกามา
จิตที่ยกพรากจากกามคุณ   ยังดิ้นวุ่นวนวายและส่ายหา
ดุจปลาพรานเบ็ดพรากจากน้ำนา   ยังดิ้นหาท่าลงแม่คงคา.

ทูรงฺคมํ เอกจรํ   อสรีรํ คุหาสยํ
เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ   โมกฺขนฺติ มารพนฺธนา ฯ

ชนเหล่าใดจักร่วมสำรวมจิต   ในทางทิศเที่ยวไกลไปไหนไหน
เที่ยวไปดวงเดียวนี้ดีกระไร   อีกทั้งมิมีสรีระดี
มีถ้ำเป็นสำนักพักอาศัย   ย่อมสุขใจล้ำเลิศประเสริฐศรี
บุคคลมีจิตเด่นดุจเช่นนี้   เป็นชนที่พ้นห่วงและบ่วงมาร.

อนวฏฺฐิตจิตฺตสฺส สทฺธมฺมํ อวิชานโต
ปริปฺลวปสาทสฺส ปญฺญา น ปริปูรติ
อนวสฺสุตจิตฺตสฺส อนนฺวาหตเจตโส
ปุญฺญาปาปปหีนสฺส นตฺถิ ชาครโต ภยํ ฯ

ปัญญาย่อมมิบริบูรณ์และพูนล้น แก่บุคคลมีใจไม่คงมั่น
มิรู้แจ้งรู้อรรถพระสัจธรรม์ เลื่อมใสนั้นก็เคลื่อนและเลื่อนลาย
จิตมิมีราคะใดให้ "ซึมซาบ" มิเอิบอาบโทสะก็ผละหาย
ละบุญและบาปได้ใจสบาย ภัยเหือดหายใจชื้นและตื่นอยู่.

น ตํ ชิตํ สาธุ ชิตํ ยํ ชิตํ อวชียติ
ตํ โข ชิตํ สาธุ ชิตํ ยํ ชิตํ นาวชียติ ฯ

ความชนะกลับเคลื่อนและเลื่อนไหล กลับแพ้ได้อีกทีดีไฉน
กลับแพ้ได้อีกทีดีกระไร จึงทำให้เป็นชัยที่ไม่ดี
ส่วนชนะมิคละเคลื่อนมิเลื่อนไหล กลับแพ้ได้เป็นเลิศประเสริฐศรี
เป็นชนะที่เด่นเย็นฤดี ชนะนี้สุขยอดตลอดกาล.

กรณียมตฺถกุสเลน ยนฺตํ สนฺตํ ปทํ อภิสเมจฺจ
สกฺโก อุชู จ สุหุชู จ สุวโจ จสฺส มุทุ อนภิมานี ฯ

ผู้รู้ถึงบทธรรมนำสงบ พึงเคารพสิกขาสามอันงามค่า
คือศีลสมาธิมั่นและปัญญา หรือศึกษาหมวดใดกระไรมี
ผู้ฉลาดศึกษางามสามหมวดนั้น ย่อมสุขสันต์ต้องอาจฉลาดชี้
เป็นผู้ทรงซื่อตรงมั่นคงมี อ่อนโยนดีมิทะนงดำรงตัว.

อจิรํ วตยํ กาโย ปฐวี อธิเสสฺสติ
ฉุฑฺโฑ อเปตวิญฺญาโณ นิรตฺถํว กลิงฺครํ ฯ

ร่างกายนี้มิผ้านมินานนัก กายนี้จักนอนทับกับดินสิ้น
จักมิทิ้งสิ่งใดให้ยลยิน ให้ถวิลสิ่งใดใจหรรษา
บุคคลผู้สังขารวิญญาณปราศ ดุจดังซากท่อนไม้อันไร้ค่า
มีราคาแต่ใดที่ไหนมา และจักหาประโยชน์ได้ที่ไหนมี.

จบภาคที่ ๒

ภาคที่ ๓

โก อิมํ ปฐวึ วิเชสฺสติ
ยมโลกญฺจ อิมํ สเทวกํ
โก ธมฺมปทํ สุเทสิตํ
กุสโล ปุปฺผมิว ปเจสฺสติ
เสโข ปฐวึ วิเชสฺสติ
ยมโลกญฺจ อิมํ สเทวกํ
เสโข ธมฺมปทํ สุเทสิตํ
กุสโล ปุปฺผมิว ปเจสฺสติ ฯ

ใครจักรู้ทั่วถิ่นแผ่นดินนี้ ทั้งโลกผีมนุษย์วิสุทธิ์ใส
ใครจักเลือกบทธรรมอันอำไพ ดุจดอกไม้ช่างคัดจัดแสดง
พระเสขะรู้สิ้นแผ่นดินนั้น โลกสวรรค์มนุษย์สุดรู้แจ้ง
พระเสขะรู้บทธรรมนำแสดง ดุจนายมาลาแจงแต่งดอกงาม.

เผณูปมํ กายมิมํ วิทิตฺวา
มรีจิธมฺมํ อภิสมฺพุธาโน
เฉตฺวาน มารสฺส ปปุปฺผกานิ
อทสฺสนํ มจฺจุราชสฺส คจฺเฉ ฯ

ภิกษุผู้รู้แจ้งแห่งกายโน้น กายทุกคนฟองน้ำไงอย่าได้ถาม
ดุจพยับแดดเผาที่เราตาม มิได้ความตามได้ที่ไหนมี
ภิกษุเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรที่ตัดป่ามาลาสี
ยึดอเสขธรรมก่อกรรมดี ฐานธรรมนี้มัจจุราชมิอาจเห็น.

ยถาปิ ภมโร ปุปฺผํ วณฺณคนฺธํ อเหฐยํ
ปเลติ รสมาทาย เอวํ คาเม มุนี จเร ฯ

พระมุนีศรีชาติศาสนา เที่ยวภิกขาไปอยู่ในหมู่บ้าน
มิทำศรัทธาใดให้รำคาญ แต่ทำให้เบิกบานสำราญดี
ดุจหมู่ภมราในป่าใหญ่ เที่ยวบินไปเสาะหามาลาสี
เอารสหวานมาลาบรรดามี กลิ่นดอกสีมิช้ำหรือคล้ำลง.

ยถาปิ รุจิรํ ปุปฺผํ วณฺณวนฺตํ อคนฺธกํ
เอวํ สุภาสิตา วาจา อผลา โหติ อกุพฺพโต
ยถาปิ รุจิรํ ปุปฺผํ วณฺณวนฺตํ สุคนฺธกํ
เอวํ สุภาสิตา วาจา สผลา โหติ สุกุพฺพโต ฯ

พวงมาลาหลายหลากและมากสี กลิ่นมิมีก็ถ่อยและด้อยค่า
ดุจดังสุภาสิตาวาจา ก็ไร้ค่าแก่ใครผู้ไม่ทำ
ส่วนดอกมาลางามและตามสี กลิ่นหอมมีสดฉานและบานฉ่ำ
ดุจดังวาจาดีเป็นศรีธรรม มีค่าล้ำแก่คนผู้สนใจ.

น ปุปฺผคนฺโธ ปฏิวาตเมติ
น จนฺทนํ ตครมลฺลิกา วา
สตญฺจ คนฺโธ ปฏิวาตเมติ
สพฺเพ ทิสา สปฺปุริโส ปวายติ

จนฺทนํ ตครํ วาปิ อุปฺปลํ อถ วสฺสิกี
เอเตสํ คนฺธชาตานํ สีลคนฺโธ อนุตฺตโร ฯ

กลิ่นมาลาทุกแห่งในแหล่งหล้า กฤษณามะลิวัลย์และจันทน์สม
หอมพอเหมาะพองามหอมตามลม อย่าปรารมภ์ทวนลมได้ที่ไหนมี
ส่วนกลิ่นศีลของสัตบุรุษ บริสุทธิ์หอมเลิศประเสริฐศรี
หอมจังทั้งทิวาและราตรี หอมเต็มที่กว่าพันธุ์คันธชาต.

ปิณฺฑปาติกสฺส ภิกฺขุโน
อตฺตภรสฺส อนญฺญโปสิโน
เทวา ปิหยนฺติ ตาทิโน
อุปสนฺตสฺส สทา สตีมโต ฯ

เหล่าเทวามนุษย์วิสุทธิ์ใส ย่อมพอใจในสงฆ์ผู้ทรงศีล
เที่ยวบิณฑบาตเดินหาเป็นอาจิณ ทั้งยลยินเลี้ยงตนมิสนใคร
ทั้งเป็นผู้มั่นคงดำรงมั่น ทั้งขยันสงบบรรจบใส
มีสติเอื้อเฟื้อทุกเมื่อไป ย่อมถูกใจมนุษย์สุดเทวา.

เตสํ สมฺปนฺนสีลานํ อปฺปมาทวิหารินํ
สมฺมทญฺญา วิมุตฺตานํ มาโร มคฺคํ น วินฺทติ ฯ

มารย่อมมิประสบพบทางผ่าน ผู้สืบสานทางตรงดำรงศีล
มิประมาทศึกษาเป็นอาจิณ ทั้งยลยินพ้นทุกข์สุขฤทัย
ผู้ถึงพร้อมศีลาที่สะอาด มิประมาทจริงหนาอย่างสงสัย
เป็นผู้พ้นวิเศษนิเทศใจ ชนนี้ไซร้รู้ชอบประกอบธรรม.

ยถา สงฺการธานสฺมึ อุชฺฌิตสฺมึ มหาปเถ
ปทุมํ ตตฺถ ชาเยถ สุจิคนฺธํ มโนรมํ
เอวํ สงฺการภูเตสุ อนฺธภูเต ปุถุชฺชเน
อติโรจติ ปญฺญาย สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโก ฯ

เหล่าดอกอุบลสุคนธชาต งามสะอาดสวยสมภิรมย์ศรี
แหล่งเกิดอุบลหนาค่ามิมี ส่วนดอกสีนั้นพร้อมน้อมบูชา
ดุจสาวกของพระพุทธเจ้า ผู้สุขเนาฤทัยใจแน่นหนา
ย่อมก้าวล่วงคนบอดยอดประชา ด้วยปัญญาอันเด่นเช่นอุบล.

ทุชฺชีวิตมชีวิมฺหิ เยสนฺโน น ททามฺห เส
วิชฺชมาเนสุ โภเคสุ ทีปํ นากมฺห อตฺตโน ฯ

ชนทั้งหลายเหล่าใดในทุกผู้ รวยทรัพย์อยู่มากนักอัครฐาน
มิเคยทำบุญช่วยมิอวยทาน มิสร้างฐานที่พึ่งซึ้งกระไร
นรชนหญิงชายทั้งหลายนั้น มิสุขสันต์จริงหนาอย่าสงสัย
มิทำที่พึ่งนี้ดีกระไร ชนนั้นไซร้ชีวิตชั่วและมั่วจริง.

จรญฺเจ นาธิคจฺเฉยฺย เสยฺยํ สทิสมตฺตโน
เอกจริยํ ทฬฺหํ กยิรา นตฺถิ พาเล สหายตา ฯ

ถ้าบุคคลครรไลเที่ยวไปอยู่ มิพบผู้ถูกใจวิไลสันต์
สหายผู้ประเสริฐเลิศสัมพันธ์ ชนผู้นั้นคนเดียวเที่ยวไปดี
พึงทำตนคนเดียวเที่ยวให้มั่น ให้สุขสันต์สุขเลิศประเสริฐศรี
ตนคนเดียวเที่ยวเด่นเย็นฤดี ย่อมสุขีเพราะพลาดปราศคนพาล.

โย พาโล มญฺญตี พาลฺยํ ปณฺฑิโต วาปิ เตน โส
พาโล จ ปณฺฑิตมานี ส เว พาโลติ วุจฺจติ ฯ

บุคคลรู้ตัวดีมิฉลาด มิเปรื่องปราดรู้น้อยด้อยศักดิ์ศรี
พึงศึกษาส่งเสริมเพิ่มทวี พอจักมีมูลเค้าเจ้าปัญญา
ส่วนชนใดคุยเขื่องมิเปรื่องปราด มิฉลาดห่างไกลไร้ศึกษา
สำคัญตนเด่นดีมีวิชา เรียกได้ว่าโง่ไงยุคไอที.

ยาวชีวมฺปิ เจ พาโล ปณฺฑิตํ ปริยุปาสติ
ขิปฺปํ ธมฺมํ วิชานาติ ชิวฺหา สูปรสํ ยถา ฯ

ถ้าคนพาลผู้บาปและหยาบช้า เมื่อเข้าหาเข้าชิดบัณฑิตใหญ่
มิศึกษาลุ่มลึกมิฝึกใจ มิรู้ในรสพระธรรม์อันรูจี
ดุจดังทัพพีทองของชาวบ้าน ใช้แต่งานมิรู้รสอันสดนี้
มิรู้รสแกงใดกระไรมี เปรียบได้ที่คนพาลสันดานทราม.

มุหุตฺตมฺปิ เจ วิญฺญู ปณฺฑิตํ ปยิรุปาสติ
ขิปฺปํ ธมฺมํ วิชานาติ ชิวฺหา สูปรสํ ยถา ฯ

ถ้าว่าวิญญูชนกมลหมาย เข้านั่งใกล้บัณฑิตชิดผู้รู้
ศึกษาธรรมให้ลึกแล้วฝึกดู จะได้รู้รสพระธรรม์อันรูจี
ดุจดังลิ้นหญิงชายทั้งหลายนั้น ย่อมรู้พลันซึ่งรสอันสดศรี
รสเปรี้ยวหวานมันหยดรู้รสดี เปรียบได้ที่ผู้รู้วิญญูชน.

สทฺธาธนํ สีลธนํหิริ โอตฺตปฺปิยํ ธนํ
สุตธนญฺจ จาโค จ ปญฺญา เว สตฺตมํ ธนํ
ยสฺส เอตา ธนา อตฺถิ อิตฺถิยา ปุริสสฺส วา
อทลิทฺโทติ ตํ อาหุ อโมฆํ ตสฺส ชีวิตํ ฯ

ทรัพย์ภายนอกคอกแดนบนแผ่นพื้น ให้ความชื่นสดใสวิไลค่า
ผู้ยลยินสินทรัพย์นับเงินตรา แต่น้อยกว่าสินสับทรัพย์ภายใน
ทรัพย์ภายในนั้นหรือคืออริยะ ทรัพย์ธรรมะสุดเลิศประเสริฐใส
เป็นสิ่งที่สุขเพริศเลิศอุไร ทรัพย์นี้ไซร้เลิศลักษณ์อนรรฆา
หนึ่งทรัพย์คือศรัทธามีค่ามาก ทรัพย์สินหลากคือศีลถวิลหนา
หิริละอายใจกระไรนา โอตตัปปะกลัวบาปก็ทราบดี
สุตะคือการฟังพลังเลิศ สุดประเสริฐปลดเปลื้องเรื่องตระหนี่
ทรัพย์คือปัญญาที่เจ็ดนิเทศดี หญิงชายมีพบสุขมิทุกข์จน.

น ตํ กมฺมํ กตํ สาธุ ยํ กตฺวา อนุตปฺปติ
ยสฺส อสฺสุมุโข โรทํ วิปากํ ปฏิเสวติ ฯ

กรรมชั่วร้ายอันใครทำไว้แล้ว คงมิแคล้วเดือดร้อนในตอนหลัง
เพราะผลกรรมทำนี้มีพลัง น้ำตาหลั่งแก้มผ่องนองน้ำตา
ด้วยเห็นผลของกรรมที่ทำไว้ มิสดใสทนทุกข์ไร้สุขา
ต้องรับผลของกรรมที่ทำมา กรรมชั่วช้าทุกที่มิดีเลย.

ตญฺจ กมฺมํ กตํ สาธุ ยํ กตฺวา นานุตปฺปติ
ยสฺส ปตีโต สุมโน วิปากํ ปฏิเสวติ ฯ

กรรมดีใดอันใครทำไว้แล้ว จิตผ่องแผ้วสดใสในภายหลัง
เพราะผลกรรมทำดีมีพลัง จักนอนนั่งสดใสใจพาเพลิน
ด้วยเห็นผลของกรรมที่ทำไว้ แม้จักไปไหนเลอะมิเคอะเขิน
อานิสงส์ของกรรมนำสุขเกิน จึงต้องเอิ้นกรรมดีมีพลัง.

มธุวา มญฺญตี พาโล ยาว ปาปํ น ปจฺจติ
ยทา จ ปจฺจตี ปาปํ อถ (พาโล) ทุกฺขํ นิคจฺฉติ ฯ

ชนพาลสำคัญบาปมิหยาบช้า สำคัญว่าบาปเลิศประเสริฐล้น
เมื่อบาปยังมิต้องสนองตน ปลื้มกมลบาปหวานสำราญจริง
คราใดบาปสัมฤทธิ์ผลิตผลแล้ว ย่อมใจแป้วทนทุกข์ไร้สุขยิ่ง
บาปให้ผลจริงหนาอย่าประวิง รับทุกข์ยิ่งเร็วพลันและทันตา.

วาริ โปกฺขรปตฺเตว อารคฺเคริว สาสโป
โย น ลิปฺปติ กาเมสุ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ ฯ

ตถาคตทรงตรัสดำรัสว่า ศิษย์ตถาพึงข้ามจากความชั่ว
ดุจน้ำมิติดวนบนใบบัว ดุจเม็ดถั่วมิติดเหงี่ยงปลายเหล็กแหลม
ชนผู้ละจากกามนามตัณหา ได้ชื่อว่ามิหมองและครองแชมป์
มิมีตัณหาใดให้สอดแนม ผู้ครองแชมป์นามเด่นว่าเป็นพรามหณ์.

น หิ ปาปํ กตํ กมฺมํ สชฺชุขีรํว มุจฺจติ
ฑหนฺตํ พาลมนฺเวติ ภสฺมาจฺฉนฺโนว ปาวโก ฯ

กรรมเศร้าหมองของใครทำไว้นั้น ยังมิทันตามต้องสนองโต้
ดุจนมรีดใหม่แลแต่แม่โค ย่อมภิญโญรสหวานสำราญใจ
ส่วนผลของบาปกรรมกระทำนั้น มิแปรผันดอกหนาอย่าสงสัย
ดุจดังไฟเถ้ากลบและหลบใน คอยเผาไหม้ใจคนเหล่าชนพาล.

สทฺโธ สีเลน สมฺปนฺโน ยโสโภคสมปฺปิโต
ยํ ยํ ปเทสํ ภชติ ตตฺถ ตตฺเถว ปูชิโต ฯ

ชนทั้งหลายมากหน้าศรัทธามั่น ย่อมสุขสันต์สมบูรณ์เพิ่มพูนศีล
แสวงหาโภคะเป็นอาจิณ ทั้งยลยินยศฐาน์บรรดามี
ผู้มีศีลโภคะศรัทธานั้น คราเมื่อผันผายไปในถิ่นที่
นอกในวิเทศงามนามรูจี ชนทุกที่ทุกผู้ชุลีกร.

จตูสุ สมุทฺเทสุ ชลํ ปริตฺตกํ
ตโต พหุํ อสฺสุชลํ อนปฺปกํ
ทุกฺเขน ผุฏฺฐสฺส นรสฺส โสจโต
กึการณา สมฺม ตุวํ ปมชฺชสิ ฯ

น้ำมหาสมุทรสุดประเสริฐ กว้างล้ำเลิศเกริกใหญ่และไพศาล
แต่น้อยกว่าน้ำตานรพาล ผู้ซมซานเศร้าหมองนองน้ำตา
เพราะน้ำตาสหายทั้งหลายนั้น ผู้โศกศัลย์มากจังอย่ากังขา
ยิ่งกว่าน้ำสมุทรสุดคงคา สหายหนาไยอาจประมาทอยู่.

อญฺญา หิ ลาภูปนิสา อญฺญา นิพฺพานคามินี
เอวเมตํ อภิญฺญาย ภิกฺขุ พุทฺธสฺส สาวโก
สกฺการํ นาภินนฺเทยฺย วิเวกมนุพฺรูหเย ฯ

ข้อปฏิบัติที่เฝือไปเพื่อลาภ หวังคนกราบแล้วอ้างเป็นอย่างอื่น
ทางนี้ไซร้มิใช่ทางจะยั่งยืน ความขมขื่นเกิดได้ทำไมมี
ภิกษุเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรที่ละสักการะหนี
เจริญธรรมทำญาณฌานลาภี สถานที่ทางเอกวิเวกธรรม.

จบภาคที่ ๓

ภาคที่ ๔

นิธีนํว ปวตฺตารํ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินํ
นิคฺคยฺหวาทึ เมธาวึ ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภเช
ตาทิสํ ภชมานสฺส เสยฺโย โหติ น ปาปิโย ฯ

บุคคลมีปัญญามาชี้โทษ อย่าพึงโกรธพวกเขาเหล่านั้นหนา
ดุจเขาชี้ขุมทรัพย์อันนับค่า ควรคบหาผูกจิตมิตรไมตรี
เมื่อบุคคลยึดมั่นคบบัณฑิต มิมีพิษมีแต่คุณการุณศรี
มิมีโทษอื่นใดให้ราคี บัณฑิตนี้ทุกผู้ควรบูชา.

น ภเช ปาปเก มิตฺเต น ภเช ปุริสาธเม
ภเชถ มิตฺเต กลฺยาเณ ภเชถ ปุริสุตฺตเม ฯ

ไม่ควรพบคบหาปาปมิตร อย่าใกล้ชิดคนทรามผู้ต่ำช้า
จักนำเรื่องราคีมิดีมา ในมิช้าตัวเราอับเฉาฟรี
ควรคบหาแต่กัลยาณมิตร ควรใกล้ชิดบุรุษสูงสุดนี้
จักชักชวนกระทำแต่กรรมดี มิหมองศรีเยี่ยมยุทธ์วิสุทธิ์จริง.

ธมฺมปีติ สุขํ เสติ　　วิปฺปสนฺเนน เจตสา
อริยปฺปเวทิเต ธมฺเม　　สทา รมติ ปณฺฑิโต ฯ

ผู้เอิบอิ่มในธรรมนำเกิดสุข　　จักนั่งลุกจิตพองและผ่องใส
เพราะเอิบอิ่มในธรรมอันอำไพ　　สุดสดใสแช่มชื่นรื่นฤดี
บัณฑิตยินดีล้ำในธรรมะ　　ที่พระอริยะประกาศชี้
ซึ่งเป็นพระธรรม์อันรูจี　　พระธรรมนี้สุขยอดตลอดกาล.

เสโล ยถา เอกฆโน　　วาเตน น สมีรติ
เอวํ นินฺทาปสํสาสุ　　น สมิญฺชนฺติ ปณฺฑิตา ฯ

อันไศลภูผาสิลาล้วน　　คราลมหวนมิเคลื่อนเขยื้อนไหว
เพราะศิลาแข็งแกร่งแท่งอำไพ　　มิหวั่นไหวไหลล้มเพราะลมพา
ดุจบัณฑิตรอบรู้ผู้ฉลาด　　ผู้เปรื่องปราดทุกส่วนกระบวนท่า
มิหวั่นไหวใจเสาะเพราะนินทา　　ชมต่อหน้าถูกใจมิใยดี.

สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺติ
น กามกามา ลปยนฺติ สนฺโต
สุเขน ผุฏฺฐา อถวา ทุกฺเขน
น มชฺชตี อคฺครสํ ปิวิตฺวา ฯ

สัตบุรุษทั้งหลายในพื้นภาค พึงเว้นจากธรรมลวงทั้งปวงหนา
ทั้งสรรเสริญเยินยินและนินทา มิใฝ่หาซึ่งกามหนามโลกีย์
บัณฑิตเมื่อสุขทุกข์ถูกต้องแล้ว จิตมิแป้วเศร้าหมองหรือผ่องศรี
มิแสดงขมขื่นชื่นฤดี สูงต่ำชี้บอกแจ้งแห่งอาการ.

น อตฺตเหตุ น ปรสฺส เหตุ
น ปุตฺตมิจฺเฉ น ธนํ น รฏฺฐํ
น อิจฺเฉยฺย อธมฺเมน สมิทฺธิมตฺตโน
ส สีลวา ปญฺญวา ธมฺมิโก สิยา ฯ

มวลบัณฑิตรอบรู้ผู้ฉลาด ผู้เปรื่องปราดทุกส่วนกระบวนถิ่น
กระทำบาปเพื่อตนมิยลยิน มิถวิลบาปเกื้อเพื่อผู้ใด
มิปรารถนาบุตรสุดประเสริฐ มิหวังเลิศธนะอดิศัย
มิปรารถนาแคว้นหรือแดนใด มิใฝ่ใจจุดเด่นมิเป็นธรรม.

อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ เย ชนา ปารคามิโน
อถายํ อิตรา ปชา ตีรเมวานุธาวติ
เย จ โข สมฺมทกฺขาเต ธมฺเม ธมฺมานุวตฺติโน
เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ มจฺจุเธยฺยํ สุทุตฺตรํ ฯ

มวลมนุษย์ผู้ข้ามแม่น้ำใหญ่ ผู้ข้ามได้ถึงฝั่งยังน้อยยิ่ง
ส่วนมากลัดเลาะหนาอย่าประวิง ตามตลิ่งทุกท่าทุกคราไป
หากชนใดฉลาดปราศโทษกล้ำ ประพฤติธรรมพองามตามวิสัย
ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ ชนนั้นไซร้ก้าวล่วงจากบ่วงมาร.

ยสฺสินฺทฺริยานิ สมถงฺคตานิ
อสฺสา ยถา สารถินา สุทนฺตา
ปหีนมานสฺส อนาสวสฺส
เทวาปิ ตสฺส ปิหยนฺติ ตาทิโน ฯ

ภิกษุอินทรีย์ร่วมสำรวมไว้ สงบในจิตพองและผ่องใส
ดุจดังม้าตัวกล้าอาชาไนย ชนะได้เพราะนายสารถี
เหล่าทวยเทพเทวาก็กระหยิ่ม พร้อมอมยิ้มกราบไหว้ในทุกที่
ต่อภิกษุผู้ละมานะมี ผู้คงที่อาสวะก็ผละหาย.

ปฐวีสโม โน วิรุชฺฌติ
อินฺทขีลูปโม ตาทิ สุพฺพโต
รหโทว อเปตกทฺทโม
สํสารา น ภวนฺติ ตาทิโน ฯ

ภิกษุผู้หนักแน่นดุจแผ่นดิน ดุจเสาหินเสาเขื่อนกันเคลื่อนไหว
ผู้คงที่วัตรดีมีวินัย กิเลสไซร้คอยปัดสลัดหนี
ดุจห้วงน้ำที่พรากจากเปือกตม มิปรารมภ์น้ำใสที่ไหนชี้
มิยินดีมาดหมายร้ายหรือดี ยินดีที่ธรรมพรากจากสงสาร.

คาเม วา ยทิวารญฺเญ นินฺเน วา ยทิวา ถเล
ยตฺถ อรหนฺโต วิหรนฺติ ตํ ภูมิรามเณยฺยกํ ฯ

พระอรหันต์อยู่ในที่ใดหนา อยู่ในป่าวนาสีหรือที่ไหน
บ้านลุ่มดอนก็ตามงามวิไล ที่สดใสชุ่มชื่นรื่นฤดี
เป็นที่ดีพร้อมเพรียบเงียบสงัด เป็นป่าชัฏพงหนาวนาสี
มิมีใดกวนใจให้ราคี ภูมิฐานนี้รื่นรมย์นิยมยล.

รมณียานิ อรญฺญานิ ยตฺถ น รมตี ชโน
วีตราคา รเมสฺสนฺติ น เต กามคเวสิโน ฯ

บุคคลมีราคะไปปราศแล้ว จิตผ่องแผ้วปรีย์เปรมเกษมสันต์
รื่นรมย์ในป่าใหญ่พงไพรวัน ที่สุขสันต์ผู้ละราคะมี
ส่วนคนผู้มิพรากจากราคะ จิปาถะแสวงกามตามวิถี
มิยินดีป่าดงพงระพี ป่าเป็นที่ผู้รู้แจ้งแสวงธรรม.

โย จ คาถา สตํ ภาเส อนตฺถปทสญฺหิตา
เอกํ ธมฺมปทํ เสยฺโย ยํ สุตฺวา อุปสมฺมติ
โย สหสฺสํ สหสฺเสน สงฺคาเม มานุเส ชิเน
เอกญฺจ เชยฺยมตฺตานํ ส เว สงฺคามชุตฺตโม ฯ

ผู้ใดกล่าวคาถามาตั้งร้อย แต่มิค่อยมีผลกุศลใหญ่
สู้บทเดียวฟังจบสงบใจ บทนี้ไซร้ธรรมเลิศประเสริฐกว่า
ผู้ชนะมนุษย์ชุดสงคราม ในสนามพันครั้งดังไปทั่ว
ชนะตนลำพังกลับดังกว่า ยิ่งใหญ่ทั่วชนะใดในสงคราม
บัณฑิตเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรที่ชนะเลิศประเสริฐข้าม
ชนะตนนั้นเลิศประเสริฐงาม ยิ่งใหญ่กว่าสงครามงามไหนไหน.

อุสฺสูรเสยฺยํ อาลสฺยํ | จณฺฑิกฺกํ ทีฆโสตฺติยํ
เอกสฺสทฺธานคมนํ | ปรทารูปเสวนํ
เอตํ พฺราหฺมณ เสวสฺสุ | อนตฺถํ เต ภวิสฺสติ ฯ

พราหมณ์ท่านจงเพ่งธรรมที่พร่ำสอน ทั้งหกตอนไว้เทอญจะเกินล้น
ธรรมหกอย่างนั้นหนาน่ายินยล พราหมณ์ทุกคนใช้จิตพินิจตรอง
อย่านอนตื่นสายหนอเป็นข้อแปลก อย่าปอดแหกเกียจคร้านงานทั้งผอง
ความดุร้ายทั้งหมดอย่าทดลอง ทั้งมิต้องผลัดวันประกันพรุ่ง
เดินคนเดียวเที่ยวไปไม่มีค่า อย่าคบหาภรรยาใครให้ใจยุ่ง
ธรรมทั้งหกทุกส่วนควรผดุง ทุกคนมุ่งประโยชน์ตนทุกคนเทอญ.

อตฺตา หเว ชิตํ เสยฺโย | ยา จายํ อิตรา ปชา
อตฺตทนฺตสฺส โปสสฺส | นิจฺจํ สญฺญตจาริโน
เนว เทโว น คนฺธพฺโพ | น มาโร สห พฺรหฺมุนา
ชิตํ อปชิตํ กยิรา | ตถารูปสฺส ชนฺตุโน ฯ

ตนนั่นแลชนะตนเป็นผลเลิศ ย่อมประเสริฐเลิศใดกว่าใครไหน
ชนะอื่นหมื่นแสนทั่วแดนใด ชนะใจตนเลิศประเสริฐการ
บุรุษฝึกตนเลิศประเสริฐล้ำ ประพฤติธรรมแนบแน่นเป็นแก่นสาร
เทวดามารพรหมยมบาล จักคัดค้านแพ้ได้ที่ไหนมี.

อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน
จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ ฯ

ธรรมสี่ย่อมเจริญและเกินล้น แก่บุคคลผู้ราบกราบผู้ใหญ่
ทั้งอ่อนน้อมถ่อมตนทุกหนไป ย่อมสดใสทั้งทิวาและราตรี
อายุนั้นขั้นร้อยอย่าน้อยนัก วรรณะพักตร์ผุดผ่องยองใยศรี
สุขะนั้นสุขยอดตลอดปี พละมีกำลังพอเหมาะแก่วัย.

โย จ วสฺสสตํ ชีเว ทุสฺสีโล อสมาหิโต
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย สีลวนฺตสฺส ฌายิโน ฯ

บุคคลใดมีใจไม่คงที่ อีกทั้งมีศีลทรามงามไฉน
แม้เป็นอยู่มิน้อยร้อยปีไป สู้คนไม่ทุศีลเลิศประเสริฐกว่า
ชนผู้มีศีลฌานและญาณนั้น เป็นอยู่วันเดียวเลิศประเสริฐทั่ว
ยิ่งกว่าบุคคลมีศีลที่หมิ่นมัว คนศีลชั่วจะเลิศประเสริฐใด.

โย จ วสฺสสตํ ชีเว ทุปฺปญฺโญ อสมาหิโต
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปญฺญวนฺตสฺส ฌายิโน ฯ

บุคคลใดมีใจไม่ตั้งมั่น ปัญญานั้นก็ทรามงามไฉน
แม้เป็นอยู่มิน้อยร้อยปีไป สู้คนไร้ปัญญาทรามจักงามกว่า
ผู้มีปัญญาฌานและญาณนั้น เป็นอยู่วันเดียวเลิศประเสริฐทั่ว
ยิ่งกว่าผู้ไร้ปัญญาวิชชามัว ปัญญาชั่วจักเลิศประเสริฐใด.

โย จ วสฺสสตํ ชีเว กุสีโต หีนวีริโย
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย วีริยํ อารภโต ทฬฺหํ ฯ

บุคคลใดมีใจไม่เฉิดฉาน ผู้เกียจคร้านเพียรทรามงามไฉน
แม้เป็นอยู่มีน้อยร้อยปีไป สู้คนไม่เกียจคร้านเลิศประเสริฐกว่า
บุคคลมิเกียจคร้านการงานนั้น เป็นอยู่วันเดียวเลิศประเสริฐทั่ว
ยิ่งกว่าบุคคลเกียจคร้านสันดานชั่ว เกียจคร้านทั่วจักเลิศประเสริฐใด.

น สนฺติ ปุตฺตา ตาณาย น ปิตา นปิ พนฺธวา
อนฺตเกนาธิปนฺนสฺส นตฺถิ ญาตีสุ ตาณตา
เอตมตฺถวสํ ญตฺวา ปณฺฑิโต สีลสํวุโต
นิพฺพานคมนํ มคฺคํ ขิปฺปเมว วิโสธเย ฯ

บุคคลเมื่อความตายไล่ล่าฉุด ธิดาบุตรต้านแน่สักแค่ไหน
บิดามารดาต้านสักปานใด ทั่วทั้งในญาติมิตรมิอาจทาน
เมื่อบัณฑิตรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรมีศีลแน่นเป็นแก่นสาร
พึงชำระทางพระนฤพาน เป็นสถานดับขันธ์เร็วพลันเชียว.

โย จ วสฺสสตํ ชีเว อปสฺสํ อุทยพฺพยํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสนฺโต อุทยพฺพยํ ฯ

บุคคลมิสัมผัสมนัสร่วม มิเห็นความเกิดดับกับรูปนี้
แม้เป็นอยู่มิน้อยตั้งร้อยปี สู้คนที่เห็นเกิดดับกับมิได้
บุคคลเห็นเกิดกับและดับนั้น เป็นอยู่วันเดียวเลิศประเสริฐใส
กว่าผู้มิเห็นเกิดกับและดับไป คนนั้นไซร้เห็นเลิศประเสริฐกว่า.

โย จ วสฺสสตํ ชีเว อปสฺสํ อมตํ ปทํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต อมตํ ปทํ ฯ

บุคคลใดมิพร่ำบำเพ็ญพรต มิเห็นบทมิตายทั้งหลายนี้
แม้เป็นอยู่มิน้อยตั้งร้อยปี สู้ผู้เห็นบทที่ตายมิได้
ผู้เห็นบทที่ตายทั้งหลายนั้น เป็นอยู่วันเดียวเลิศประเสริฐใส
กว่าผู้มิเห็นบทตายนี้กระไร คนนี้ไซร้เห็นเลิศประเสริฐยิ่ง.

โย จ วสฺสสตํ ชีเว อปสฺสํ ธมฺมมุตฺตมํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต ธมฺมมุตฺตมํ ฯ

บุคคลใดจิตโฉดมิโดดเด่น มองมิเห็นธรรมเปี่ยมเยี่ยมไฉน
แม้เป็นอยู่มิน้อยร้อยปีไป คนนั้นไซร้มิเลิศประเสริฐเลย
ผู้เห็นธรรมอันเปี่ยมและเยี่ยมนั้น เป็นอยู่วันเดียวเลิศประเสริฐเฉย
กว่าผู้มิเห็นธรรมเยี่ยมและเปี่ยมเลย ธรรมนั้นเว้ยใกล้นิพพานสานติธรรม.

จบภาคที่ ๔

ภาคที่ ๕

อภิตฺถเรถ กลฺยาเณ
ปาปา จิตฺตํ นิวารเย
ทนฺตํ หิ กโรโต ปุญฺญํ
ปาปสฺมึ รมตี มโน ฯ

บุคคลพึงกระทำกรรมดีไว้
พึงห้ามใจจากบาปอันหยาบช้า
หากคิดทำดีเกินแต่เนิ่นนา
จิตจักพาไหลล้ำสู่ต่ำครัน
บัณฑิตเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้
สมควรมีจิตเลิศประเสริฐสันต์
ขวนขวายทำดีหนาอย่าช้าพลัน
จิตจักหันไหลร่วมสู่ความดี.

ปาปญฺเจ ปุริโส กยิรา
น นํ กยิรา ปุนปฺปุนํ
น ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ
ทุกฺโข ปาปสฺส อุจฺจโย ฯ

ถ้าบุรุษทำบาปที่หยาบไว้
อย่าทำใจกำเริบและเฉิบฉันท์
อย่าทำความพอใจในบาปพลัน
ทำชั่วนั้นบาปนี้ดีกระไร
บุรุษเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้
สมควรมีจิตเลิศประเสริฐใส
อย่าพอใจบาปนั้นอย่ามั่นใจ
การสั่งสมบาปไซร้ให้ทุกข์นา.

ปุญฺญญฺเจ ปุริโส กยิรา กริยาเถนํ ปุนปฺปุนํ
ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ สุโข ปุญฺญสฺส อุจฺจโย ฯ

ถ้า "บุรุษ" ทำบุญและคุณไว้ พึงทำใจแพรวเพริศประเสริฐสันต์
พึงพอใจในบุญและคุณพลัน ความมุ่งมั่นบุญกรรมนำสุขมา
"บุรุษ" เมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรที่สร้างผลกุศลหนา
ทำบุญย่อมสุขใจนัยนา "บุญ" นั้นหนาทำเกิดให้เกิดสุข.

ปาโปปิ ปสฺสตี ภทฺรํ ยาว ปาปํ น ปจฺจติ
ยทา จ ปจฺจตี ปาปํ อถ (ปาโป) ปาปานิ ปสฺสติ
ภทฺโรปิ ปสฺสตี ปาปํ ยาว ปาปํ น ปจฺจติ
ยทา จ ปจฺจตี ภทฺรํ อถ (ภทฺโร) ภทฺรานิ ปสฺสติ ฯ

ผู้ทำบาปอมยิ้มกระหยิ่มว่า บาปนั้นหนาล้ำเลิศประเสริฐล้น
เมื่อบาปนั้นยังมิต้องสนองตน ทั่วทุกคนบาปนี้สุขดีครัน
ตราบใดบาปสัมฤทธิ์ผลิตผลแล้ว จิตย่อมแป้วมิเลิศประเสริฐสันต์
ได้รับทุกข์อื่นหนาสารพัน ทุกคนนั้นเห็นชั่วน่ากลัวจริง
ส่วนผู้ใดกระทำกรรมดีไว้ จิตหวั่นไหวกรรมดีมิมียิ่ง
คราใดบุญถูกต้องสนองจริง เขาย่อมนิ่งเห็นดีบุญมีจริง.

มาวมญฺเญถ ปาปสฺส น มตฺตํ อาคมิสฺสติ
อุทพินฺทุนิปาเตน อุทกุมฺโภปิ ปูรติ
ปูรติ พาโล ปาปสฺส โถกํ โถกํปิ อาจินํ ฯ

อย่าดูหมิ่นบาปกรรมจำนวนน้อย จักมิคล้อยตามต้องสนองผล
ดุจตุ่มน้ำเปิดไว้รับสายชล ย่อมเต็มล้นด้วยอุทกที่ตกลง
อันคนชั่วสั่งสมบ่มบาปบ่อย ทีละน้อยทำไปด้วยใจหลง
ย่อมเต็มด้วยบาปนั้นเป็นมั่นคง บาปย่อมส่งลงนรกตกต่ำพลัน.

มาวมญฺเญถ ปุญฺญสฺส น มตฺตํ อาคมิสฺสติ
อุทพินฺทุนิปาเตน อุทกุมฺโภปิ ปูรติ
ปูรติ ธีโร ปุญฺญสฺส โถกํ โถกํปิ อาจินํ ฯ

อย่าดูหมิ่นบุญกรรมจำนวนน้อย จักมิคล้อยตามต้องสนองผล
ดุจตุ่มน้ำเปิดไว้รับสายชล ย่อมเต็มล้นด้วยอุทกที่ตกลง
อันคนดีสั่งสมบ่มบุญบ่อย ทีละน้อยทำไปมิใหลหลง
ย่อมเต็มด้วยบุญนั้นเป็นมั่นคง บุญย่อมส่งสู่สวรรค์คราครรไล.

วาณิโชว ภยํ มคฺคํ อปฺปสตฺโถ มหทฺธโน
วิสํ ชีวิตุกาโมว ปาปานิ ปริวชฺชเย ฯ

พึงเว้นบาปทั้งหลายที่หมายมาด ดุจชายชาติพ่อค้าพานิชใหญ่
มีทรัพย์สินหลายหลากมากอำไพ แต่เพื่อนไซร้น้อยนิดกระจิ๊ดเชียว
หากพ่อค้าคนเด่นอยากเป็นอยู่ อย่าไปสู่เส้นทางห่างหวาดเสียว
ดุจดังคนทุกผู้อยากอยู่เชียว อย่าได้เที่ยวใฝ่หายาเสพติด.

ปาณิมฺหิ เจ วโณ นาสฺส หเรยฺย ปาณินา วิสํ
นาพฺพณํ วิสมนฺเวติ นตฺถิ ปาปํ อกุพฺพโต ฯ

ถ้าว่าฝ่ามือดีมิมีแผล ผู้นั้นแลจับยาพิษสนิทได้
เพราะว่าฝ่ามือดีนี่กระไร บาปก็ไม่มีในผู้ไม่ทำ
บัณฑิตเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรที่ทำใจให้บานฉ่ำ
อย่าให้บาปนั้นรอบเข้าครอบงำ สุขบานฉ่ำดุจมือดีมิมีแผล.

โย อปฺปทุฏฺฐสฺส นรสฺส ทุสฺสติ
สุทฺธสฺส โปสสฺส อนงฺคณสฺส
ตเมว พาลํ ปจฺเจติ ปาปํ
สุขุโม รโช ปฏิวาตํว ขิตฺโต ฯ

คนทำร้ายผู้ไม่ประทุษร้าย ผู้มั่นหมายบริสุทธิ์ผุดผ่องผัน
มิมีกิเลสดุจเนินมาเทินพลัน ผลบาปนั้นย่อมต้องสนองตน
ดุจธุลีละเอียดละเมียดอ่อน ที่คนล่อนย้อนไปในเวหน
ธุลีย่อมตกทั่วใส่หัวตน ดุจดังคนทำชั่วชั่วสนอง.

คพฺภเมเก อุปฺปชฺชนฺติ นิรยํ ปาปกมฺมิโน
สคฺคํ สุคติโน ยนฺติ ปรินิพฺพนฺติ อนาสวา ฯ

คนบางพวกแตกกายทำลายขันธ์ เข้าสู่ครรภ์มารดาอย่าสงสัย
กระทำกรรมชั่วนี้ดีกระไร ย่อมเกิดในนรกตกต่ำพลัน
ชนบางพวกกระทำกรรมดีไว้ คราครรไลไปดีมีสวรรค์
ผู้ไร้อาสวะมาผูกพัน ย่อมสบสันต์สุขล้นดลนิพพาน.

น อนฺตลิกฺเข น สมุทฺทมชฺเฌ
น ปพฺพตานํ วิวรํ ปวิสฺส
น วิชฺชเต โส ชคติปฺปเทโส
ยตฺรฏฺฐิโต มุจฺเจยฺย ปาปกมฺมา ฯ

บุคคลที่กระทำกรรมชั่วไว้ จักหนีไปในห้องและท้องฟ้า
ในมหาสมุทรสุดคงคา ที่ใดหนาพ้นได้คงไม่มี
แม้ในซอกไศลหนีไม่พ้น บาปที่ตนกระทำนำวิถี
ประเทศใดหนอจะจรลี มิเห็นมีสักหนตำบลเดียว.

น อนฺตลิกฺเข น สมุทฺทมชฺเฌ
น ปพฺพตานํ วิวรํ ปวิสฺส
น วิชฺชเต โส ชคติปฺปเทโส
ยตฺรฏฺฐิตํ นปฺปสเหยฺย มจฺจุ ฯ

บุคคลถูกความตายลุกไล่แล้ว หวังคลาดแคล้วเหาะไปในฟากฟ้า
ในท่ามกลางสมุทรสุดคงคา อย่าไป่หาเถิดจ้าน่ามิมี
แม้ซุกซอกไศลกลางไพรกว้าง เพื่อขัดขวางความตายวายเป็นผี
ประเทศครอบความตายไหนจะมี ประเทศที่หนีกรรมตนทำไว้.

สพฺเพ ตสนฺติ ทณฺฑสฺส สพฺเพ ภายนฺติ มจฺจุโน
อตฺตานํ อุปมํ กตฺวา น หเนยฺย น ฆาตเย ฯ

สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงทุกช่วงนั้น ย่อมหวาดหวั่นต่อภัยอันใหญ่ยิ่ง
กลัวความตายจริงหนาอย่าประวิง สรรพสิ่งเกิดตายมลายเอง
ทราบอุปมาอรรถชัดเช่นนี้ มิควรที่จักฆ่าล่าข่มเหง
มิควรใช้ใครฆ่าหรือล่าเอง สัตว์หวั่นเกรงความตายวายชีวัน.

สพฺเพ ตสนฺติ ทณฺฑสฺส สพฺเพสํ ชีวิตํ ปิยํ
อตฺตานํ อุปมํ กตฺวา น หเนยฺย น ฆาตเย ฯ

สัตว์ทั้งหลายทั่วแห่งในแหล่งหล้า หวาดผวาต่อภัยอันใหญ่หลวง
รักชีวิตยิ่งใดในทั้งปวง มิควรล่วงชีวิตจิตเมตตา
ทราบอุปมาอรรถชัดเช่นนี้ มิควรที่ฆ่าเองละเลงหนา
มิควรใช้คนใดให้ไคลคลา เพื่อเสาะหาไล่ล่าและฆ่าแทน.

สุขกามานิ ภูตานิ โย ทณฺเฑน วิหึสติ
อตฺตโน สุขเมสาโน เปจฺจ โส น ลภเต สุขํ
สุขกามานิ ภูตานิ โย ทณฺเฑน น หึสติ
อตฺตโน สุขเมสาโน เปจฺจ โส ลภเต สุขํ ฯ

สัตว์ทั้งหลายทั่วบ้านสถานถิ่น ใจถวิลสุขกันทั้งนั้นหนา
แสวงหาสุขใจนัยนา ชาวพารารื่นเริงบันเทิงใจ
ใครแสวงสุขเอื้อเฟื้อตนนั้น เบียดเบียนกันเฆี่ยนตีดีไฉน
เขาผู้นั้นแตกกายมลายไป คงจักได้พบทุกข์ไร้สุขครัน
ส่วนชนใดทั่วบ้านสถานถิ่น จิตยลยินสุขเลิศประเสริฐสันต์
มิเบียดเบียนสัตว์อื่นฟื้นสัมพันธ์ ย่อมสุขสันต์คราตายมลายลง.

มาโวจ ผรุสํ กญฺจิ วุตฺตา ปฏิวเทยฺยุ ตํ
ทุกฺขา หิ สารมฺภกถา ปฏิทณฺฑา ผุเสยฺยุ ตํ
สเจ เนเรสิ อตฺตานํ กํโส อุปหโต ยถา
เอส ปตฺโตสิ นิพฺพานํ สารมฺโภ เต น วิชฺชติ ฯ

เธออย่ากล่าวคำหยาบละลาบล้วง ชนทั้งปวงคนใดหรือใครหนา
หากเขากล่าวตอบบ้างเป็นบางครา ความโศกาเธอหมองคงต้องมี
หากเธอตั้งใจมั่นมิหวั่นไหว ดุจกังสดาลใหญ่ไร้ศักดิ์ศรี
มิมีเสียงเสนาะเมื่อเคาะตี เธอผู้นี้จิตสงบพบนิพพาน.

ยถา ทณฺเฑน โคปาโล คาโว ปาเชติ โคจรํ

เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ อายุํ ปาเชนฺติ ปาณินํ ฯ

นายโคบาลถือไม้ไล่โคต้อน สู่โคจรหญ้าดีมีน้ำล้น
ชรามัจจุราชชาติสากล เข้าต้อนคนและสัตว์ตัดชีวา
บัณฑิตเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรหนีมัจจุราชฉกาจฆ่า
พ้นจากชาติชรามรณา ต้องศึกษาทางพ้นดลนิพพาน.

หิริโอตฺตปฺปสมฺปนฺนา สุกฺกธมฺมสมาหิตา

สนฺโต สปฺปุริสา โลเก เทวธมฺมาติ วุจฺจเร ฯ

นักปราชญ์กล่าวคำโอ่ที่โก้เก๋ กล่าวโอเคคำเลิศประเสริฐศรี
ผู้มีหิริโอตตัปปะดี คนเช่นนี้ทุกผู้ควรบูชา
ผู้ตั้งมั่นในธรรม์อันสุกขาว สุกกาววาวงามจังอย่ากังขา
เป็นสัตบุรุษงามใจนัยนา โลกกล่าวว่าผู้ทรงเทวธรรม.

น นคฺคจริยา น ชฎา น ปงฺกา
นาสกา ตณฺฑิลสายิกา วา
รโชชลฺลํ อุกฺกุฏกปฺปธานํ
โสเธนฺติ มจฺจํ อวิติณฺณกงฺขํ ฯ

ประพฤติตนคนเฉื่อยและเปลือยเปล่า การลัดเกล้าชฎาค่าที่ไหน
การนอนเหนือเปลือกตมเหมาะสมใด พิสุทธิ์ได้แต่ใดที่ไหนมี
การอดน้ำข้าวปลากระยาหาร นอนบนลานแผ่นดินแสนสุขี
นั่งกระหย่งเอียงท่าค่าไม่มี หมักหมมด้วยธุลีนี่กระไร
การกระทำใดใดทั้งหลายนั้น คือยึดมั่นศีลพรตมิสดใส
มิบรรลุซึ่งธรรมอันอำไพ สิ้นกษัยมิได้ใช่นิพพาน.

โก นุ หาโส กิมานนฺโท นิจฺจํ ปชฺชลิเต สติ
อนฺธกาเรน โอนทฺธา ปทีปํ น คเวสถ ฯ

เมื่อโลกสันนิวาสระบาดอยู่ พวกเจ้าสูจะบันเทิงเริงไฉน
สูเจ้าจะบันเทิงเริงทำไม จงกลัวไฟรุกเร้าเผาอุรา
เมื่อสูเจ้ารู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรมีธรรมเลิศอันเจิดจ้า
เพื่อไล่ความมืดมิดอวิชชา ด้วยธัมมานุธัมมะปฏิบัติ.

อกฺโกเธน ชิเน โกธํ อสาธุํ สาธุนา ชิเน
ชิเน กทริยํ ทาเนน สจฺเจนาลิกวาทินํ ฯ

ชนะโกรธด้วยใจที่ไม่โกรธ มิเพ่งโทษอื่นใดของใครเข้า
ชนะมิดีช่วยด้วยดีเรา จะบรรเทาความทุกข์ใจสุขี
ชนะตระหนี่ด้วยใจที่ให้ปัน ย่อมสุขสันต์ลาภมูลพูนทวี
ชนะคนพูดพล่อยด้วยดีกรี ก็ต้องมีคำจริงเป็นมิ่งหมาย.

อเนกชาติสํสารํ สนฺธาวิสฺสํ อนิพฺพิสํ
คหการํ คเวสนฺโต ทุกฺขา ชาติ ปุนปฺปุนํ
คหการก ทิฏฺโฐสิ ปุน เคหํ น กาหสิ
สพฺพา เต ผาสุกา ภคฺคา คหกูฏํ วิสงฺขยํ
วิสงฺขารคตํ จิตฺตํ ตณฺหานํ ขยมชฺฌคา ฯ

เราแสวงหาช่างผู้สร้างเรือน ยังแชเชือนมิสบพบช่างใหญ่
จึงเที่ยวในสงสารซมซานไป ทั้งเกิดใหม่หลายหนทนทุกข์ครัน
โอ้นั่นแน่ะนายช่างผู้สร้างเรือน เจ้าอย่าเบือนวุ่นวายจงผายผัน
หยุดสร้างเรือนเราแล้วคงแคล้วพลัน ซี่โครงท่านเราหักและผลักไป
อีกหลังคาและขื่อก็รื้อถอน จิตสะท้อนถอนหมดหน้าสดใส
ได้บรรลุซึ่งธรรมอันอำไพ สิ้นกษัยตัณหาพ้นดลนิพพาน.

จบภาคที่ ๕

ภาคที่ ๖

โย สาสนํ อรหตํ อริยานํ ธมฺมชีวินํ
ปฏิกฺโกสติ ทุมฺเมโธ ทิฏฺฐึ นิสฺสาย ปาปิกํ
ผลานิ กณฺฏกสฺเสว อตฺตฆญฺญาย ผลฺลติ ฯ

บุคคลผู้ชั่วช้าปัญญาโฉด ทิฏฐิโหดโฉดช้าจะหาไหน
คัดค้านพระสัทธรรมอันอำไพ องค์จอมไตรและพระอรหันต์
บุคคลค้านคัดพระสัทธรรมนั้น มิสุขสันต์มิเลิศประเสริฐสันต์
เขาผู้นั้นเกิดมาเพื่อฆ่าพลัน ตัวเขานั้นดุจไผ่กอตายเพราะขุย.

อตฺตนา ว กตํ ปาปํ อตฺตนา สงฺกิลิสฺสติ
อตฺตนา อกตํ ปาปํ อตฺตนา ว วิสุชฺฌติ
สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ นาญฺโญ อญฺญํ วิโสธเย ฯ

กระทำบาปด้วยตนผลสนอง ย่อมเศร้าหมองด้วยตนผลมหันต์
มิทำบาปด้วยตนผลอนันต์ ย่อมสุขสันต์ด้วยตนผลบุญดี
บริสุทธิ์หรือเศร้าหมองของเฉพาะ ย่อมเกิดเกาะกับจิตมิบิดหนี
มิอาจทำดีกลับให้อับปรีย์ เศร้าหมองศรีให้ผ่องเป็นยองใย.

น เว กทริยา เทวโลกํ วชนฺติ
พาลา หเว นปฺปสํสนฺติ ทานํ
ธีโร จ ทานํ อนุโมทมาโน
เตเนว โส โหติ สุขี ปรตฺถา ฯ

ความตระหนี่กั้นกลางทางทุกผู้　　มิให้สู่เทวัญและชั้นฟ้า
เหล่าชนพาลคงต้องหมองอุรา　　มิใฝ่หาสรรเสริญเจริญทาน
ส่วนนักปราชญ์อาจหาญอวยทานอยู่　　ใจทุกผู้แนบแน่นเป็นแก่นสาร
นอนนั่งลุกสุขเพริกและเบิกบาน　　สบสุขศานติ์บานใจในโลกหน้า.

มนาปเมว ภาเสยฺย　　**นามนาปํ กุทาจนํ**
มนาปํ ภาสมานสฺส　　**ครุการํ อุพฺพุพหิ**
ธนญฺจ นํ อลาเภสิ　　**เตน จตฺตมโน อหุ ฯ**

พึงกล่าวคำไพเราะเสนาะโสต　　มิพูดโฉดแก่ท่านในกาลไหน
พราหมณ์กล่าวคำที่เพราะเหมาะกระไร　　ย่อมจักได้รับทรัพย์นับเงินตรา
ดุจดังโคนันทวิศาลใหญ่　　ย่อมพอใจต่อคำพราหมณ์พ่อค้า
เข็นภาระหนักไปได้ชัยมา　　พราหมณ์พ่อค้ารับทรัพย์นับอนันต์.

วิเจยฺย ทานํ ทาตพฺพํ ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ
วิเจยฺย ทานํ สุคตปฺปสตฺถํ
เย ทกฺขิเณยฺยา อิธ ชีวโลเก
เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ
พีชานิ วุตฺตานิ ยถา สุเขตฺเต ฯ

ทานในเขตใดมีผลกุศลผ่าน พึงให้ทานเขตนั้นกันเถิดหนา
ผลทานย่อมมากล้นพ้นอุรา จิตซาบซ่าแช่มชื่นระรื่นใจ
พระสุคตทรงตรัสดำรัสแจ้ง จำแจกแจงผลฐานของทานใหญ่
แก่ทักขิไณยชนบุคคลไซร้ มีผลใหญ่กว่าทานอื่นชื่นกระมัง
ดุจพืชอันบุคคลกมลแผ่ว ได้หว่านแล้วนาดีมีน้ำขัง
พืชย่อมงอกงามดีมีพลัง เสมือนดังให้ทานก็ปานนั้น.

เย ฌานปฺปสุตา ธีรา เนกฺขมฺมูปสเม รตา
เทวาปิ เตสํ ปิหยนฺติ สมฺพุทฺธานํ สตีมตํ ฯ

พระสัมพุทธเจ้าเหล่าฉลาด ผู้เป็นปราชญ์ญาณเลิศประเสริฐใส
ขวนขวายในฌานดีนี่กระไร ยินดีในธรรมครบสงบดี
เทวดามนุษย์สุดกระหยิ่ม และอมยิ้มต่อพระสัมพุทธะศรี
ผู้เป็นปราชญ์ฉลาดกล้าปัญญามี สติดีตั้งมั่นระวังการ.

กิจฺโฉ มนุสฺสปฺปฏิลาโภ กิจฺฉํ มจฺจานชีวิตํ
กิจฺฉํ สทฺธมฺมสฺสวนํ กิจฺโฉ พุทฺธานมุปฺปาโท ฯ

การเกิดเป็นมนุษย์สุดแสนยาก ย่อมลำบากยากแค้นสุดแสนเข็ญ
ดุจงมเข็มในสมุทรสุดยากเย็น ยิ่งได้เป็นชาวพุทธสุดยากจริง
การเป็นอยู่นั้นหนอก็ลำบาก ฟังธรรมมากลำบากและยากยิ่ง
อุบัติเป็นองค์พุทธสุดยากจริง ยิ่งกว่าสิ่งอื่นใดในโลกา.

สุโข พุทฺธานมุปฺปาโท สุขา สทฺธมฺมเทสนา
สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี สมคฺคานํ ตโป สุโข ฯ

การอุบัติแห่งสงฆ์องค์พุทธะ จริงเชียวนะสุขเลิศประเสริฐศรี
การแสดงพระธรรม์อันรูจี สัตบุรุษนี้ดีกระไร
ความพร้อมเพรียงทุกผู้หมู่คณะ ย่อมสุขะล้ำเลิศและเฉิดไฉ
ความเพียรของผู้พร้อมน้อมนำใจ ย่อมสดใสแพรวเพริศประเสริฐพร.

อาโรคฺยปรมา ลาภา สนฺตุฏฺฐิปรมํ ธนํ
วิสฺสาสปรมา ญาตี นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ ฯ

ความมิมีซึ่งโรคเป็นโชคลาภ ทรัพย์กษาปณ์นั่นหนอเป็นข้อใหญ่
ยอดญาติคือผู้สนิทชิดมาไป ยอดสุขไซร้คือนิพพานสันติธรรม์
บัณฑิตเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรมีธรรมเลิศประเสริฐสันต์
พึงชำระทางพระนิพพานพลัน จักสุขสันต์สุขยอดตลอดไป.

เปมโต ชายเต โสโก เปมโต ชายเต ภยํ
เปมโต วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ ฯ

ความเศร้าโศกเกิดแปรมาแต่รัก ภัยก็มักมีรักประจักษ์ยิ่ง
ผู้พ้นรักมิเพ้อละเมอจริง ความโศกยิ่งและภัยไหนจะมี
บัณฑิตเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรที่เปลื้องรักและผลักหนี
ปฏิบัติซึ่งธรรม์อันรูจี อันเป็นที่สบโชคพ้นโศกภัย.

กามโต ชายเต โสโก กามโต ชายเต ภยํ
กามโต วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ ฯ

ความเศร้าโศกเกิดแปรมาแต่กาม ภัยก็ตามมีกามประจักษ์เน้อ
ผู้พ้นกามสารพันไม่ฝันละเมอ ความบ่นเพ้อโศกภัยที่ไหนมี
บัณฑิตเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรหนีจากกามทั้งสามนี้
ซึ่งเป็นเปลือกเมือกกามหนามโลกีย์ อันเป็นที่สบสุขดับทุกข์ภัย.

ตณฺหาย ชายเต โสโก ตณฺหาย ชายเต ภยํ
ตณฺหาย วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ ฯ

ความเศร้าโศกเกิดแปรแต่ตัณหา ภัยก็มาจากตัณหากามานั้น
ผู้พ้นตัณหากามาสารพัน ความเพ้อฝันและภัยที่ไหนมา
บัณฑิตเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรหนีและพรากจากตัณหา
ให้จำพรากจากไปห่างไกลนา จักสุขาสุดยอดตลอดไป.

จิรปฺปวาสึ ปุริสํ ทูรโต โสตฺถิมาคตํ
ญาตี มิตฺตา สุหชฺชา จ อภินนฺทนฺติ อาคตํ
ตเถว กตปุญฺญปิ อสฺมา โลกา ปรํ คตํ
ปุญฺญานิ ปฏิคฺคณฺหนฺติ ปิยํ ญาตีว อาคตํ ฯ

ญาติและมิตรชิดเกื้อดุจเชื้อชาติ คราเห็นญาติและมิตรพิศมัย
ไปต่างถิ่นเสียนานแล้วคลานไคล ย่อมดีใจเพราะแคล้วคลาดสวัสดี
ดุจดังบุญต้อนรับและขับสู้ บุคคลผู้ละพรากจากโลกนี้
สู่เทวัญชั้นฟ้าบรรดามี ดุจคนที่เห็นญาติภักดิ์ที่รักมา.

ยสฺมึ มโน นิวีสติ จิตฺตญฺจาปิ ปสีทติ
อทิฏฺฐปุพฺพเก โปเส กามํ ตสฺมึปิ วิสฺสเส ฯ
ปุพฺเพ ว สนฺนิวาเสน ปจฺจุปฺปนฺนหิเตน วา
เอวนฺตํ ชายเต เปมํ อุปฺปลํ ว ยโถทเก ฯ

ใจเลื่อมใสใครเกื้อดุจเชื้อชาติ ดูเหมือนญาติและมิตรพิศมัย
เห็นบุคคลใครอื่นแล้วชื่นใจ โดยมิได้พูดจาคบหากัน
อันความรักมักข้องสองสถาน เคยร่วมบ้านและนอนกาลก่อนนั้น
ปัจจุบันเกื้อกูลอุดหนุนกัน ดุจบัวผันเกิดได้อาศัยน้ำ.

อหึสกา เย มุนโย นิจฺจํ กาเยน สํวุตา
เต ยนฺติ อจฺจุตํ ฐานํ ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจเร ฯ

เหล่ามุนีศรีชาติศาสนา อดีตมาร่วมกาลนานสมัย
มิเบียดเบียนทำเก่งข่มเหงใคร สำรวมในกายจิตพินิจดี
พระมุนีทุกฝ่ายทั้งหลายนั้น ย่อมผายผันสู่ฐานงานศักดิ์ศรี
อันมิจุติหนาบรรดามี สถานที่ไปแล้วคลาดแคล้วโศก.

จบภาคที่ ๖

ภาคที่ ๗

ปณฺฑุปลาโสว ทานิสิ
ยมปุริสาปิ จ เต อุปฏฺฐิตา
อุยฺโยคมุเข ปติฏฺฐสิ
ปาเถยฺยํปิ จ เต น วิชฺชติ
โส กโรหิ ทีปมตฺตโน
ขิปฺปํ วายม ปณฺฑิโต ภว
นิทฺธนฺตมโล อนงฺคโณ
ทิพฺพํ อริยภูมิเมหิสิ ฯ

ท่านดุจใบไม้ป่าเหลืองคาต้น ใกล้จักหล่นแล้วหนาอย่าสงสัย
ความตายปรากฏแท้แน่กระไร ท่านอยู่ใกล้ปากแห่งมรณา
แม้เสบียงการทานของท่านนั้น มิมีครันจริงจังอย่ากังขา
จงทำที่พึ่งเลิศกันเถิดนา จงพยายามชิดบัณฑิตมี
เมื่อกำจัดปัดพ้นมลทินแล้ว จิตผ่องแผ้วสุดเลิศประเสริฐศรี
กิเลสเพียงเนินไหนกระไรมี ย่อมถึงที่อริยะภูมิทิพย์.

อุปนีตวโย ว ทานิสิ
สมฺปยาโตสิ ยมสฺส สนฺติกํ
วาโสปิ จ เต นตฺถิ อนฺตรา
ปาเถยฺยปิ จ เต น วิชฺชติ
โส กโรหิ ทีปมตฺตโน
ขิปฺปํ วายม ปณฺฑิโต ภว
นิทฺธนฺตมโล อนงฺคโณ
น ปุน ชาติชรํ อุเปหิสิ ฯ

บัดนี้ท่านชรามาถึงแล้ว เตรียมใจแคล้วเตรียมกายเพื่อผายผัน
ที่พักค้างกลางทางยังห่างครัน มิสบสันต์จริงหนาคราเดินทาง
แม้เสบียงท่านนี้หาที่ไหน มิเห็นมีที่ใดใช่ขัดขวาง
จงทำที่พึ่งเลิศเชิดระวาง จงสรรสร้างทางชิดบัณฑิตดี
เมื่อสลัดปัดพ้นมลทินแล้ว จิตผ่องแผ้วแพรวเลิศเชิดราศี
กิเลสเพียงเนินไหนที่ใดมี ท่านผู้นี้หนีชาติและชรา.

มลิตฺถิยา ทุจฺจริตํ มจฺเฉรํ ททโต มลํ
มลา เว ปาปกา ธมฺมา อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ
ตโต มลา มลตรํ อวิชฺชา ปรมํ มลํ
เอตํ มลํ ปหนฺตฺวาน นิมฺมลา โหถ ภิกฺขโว ฯ

ประพฤติชั่วมลทินที่สตรีศรี ความตระหนี่มลทินหมองของผู้ให้
ธรรมลามกมลทินแท้แน่กระไร มลทินไซร้เศร้าหมองสองโลกา
เราจักบอกมลทินใหญ่และไร้ค่า อวิชชามลทินจังอย่ากังขา
ภิกษุละมลทินได้กระไรนา เรียกได้ว่าละหมดปลดมลทิน.

สุทสฺสํ วชฺชมญฺเญสํ อตฺตโน ปน ทุทฺทสํ
ปเรสํ หิ โส วชฺชานิ โอปุนาติ ยถา ภุสํ
อตฺตโน ปน ฉาเทติ กลึว กิตฺวา สโฐ ฯ

โทษคนอื่นมองเห็นได้เด่นชัด ว่าทรามหนักเศร้าหมองมิผ่องศรี
โทษของตนเล็กน้อยมิค่อยมี คนอื่นนี้มากผ้านบานตะไท
บุคคลมองโทษล้นคนอื่นเห็น แต่ซ่อนเร้นโทษตนพิกลไว้
ดุจโปรยแกลบใส่ตนนี้ดีกระไร ดุจพรานไพรพรานนกปกปิดบัง.

อากาเสว ปทํ นตฺถิ สมโณ นตฺถิ พาหิโร
ปปญฺจภิรตา ปชา นิปฺปปญฺจา ตถาคตา
อากาเสว ปทํ นตฺถิ สมโณ นตฺถิ พาหิโร
สงฺขารา สสฺสตา นตฺถิ นตฺถิ พุทฺธานมิญฺชิตํ ฯ

รอยเท้าในอากาศมิอาจหา สมณะนอกศาสน์นี้มีที่ไหน
สัตว์ยินดีธรรมเนิ่นช้าดีกระไร พระจอมไตรมิยลเยินธรรมเนิ่นช้า
รอยเท้าในอากาศมิอาจยั้ง สมณังนอกศาสน์นี้มิมีหนา
สังขารมิเที่ยงตรงอย่าสงกา กิเลสหนาไร้ในพระพุทธเจ้า.

น เตน โหติ ธมฺมฏฺโฐ เยนตฺถํ สหสา นเย
โย จ อตฺถํ อนตฺถญฺจ อุโภ นิจฺเฉยฺย ปณฺฑิโต
อสาหเสน ธมฺเมน สเมน นยตี ปเร
ธมฺมสฺส คุตฺโต เมธาวี ธมฺมฏฺโฐติ ปวุจฺจติ ฯ

บุคคลมิชื่อว่าตั้งอยู่ในธรรม เพราะเหตุนำคดีไปใจผลุนผลัน
วินิจฉัยคดีหมองมิผ่องพรรณ เขาผู้นั้นตั้งล้ำในธรรมห่าง
ส่วนผู้ใดใจเด่นเป็นบัณฑิต คราวินิจคดีมิขุ่นหมาง
พินิจคดีผ่องทั้งสองทาง โดยมิห่างคุณธรรมนำวิถี
ผู้นั้นธรรมคุ้มครองปกป้องแล้ว จิตผ่องแผ้วแพรวเพริศประเสริฐศรี
เป็นผู้มีปัญญาบรรดามี ชนผู้นี้ทุกผู้ตั้งอยู่ในธรรม.

น เตน ปณฺฑิโต โหติ ยาวตา พหุ ภาสติ
เขมี อเวรี อภโย ปณฺฑิโตติ ปวุจฺจติ ฯ

บุคคลมิชื่อว่าเป็นบัณฑิต เพราะพูดคิดมากไปแต่ไร้ค่า
พูดมากเพลินเกินคำในตำรา ผู้นั้นหนาเป็นบัณฑิตก็ผิดชื่อ
ส่วนผู้ใดโปร่งเปรมเกษมนัก ยึดมั่นหลักไร้เวรชัดเจนถือ
อีกทั้งภัยนั้นหนาก็ลามือ เราเรียกชื่อเขาเด่นเป็นบัณฑิต.

น ตาวตา ธมฺมธโร ยาวตา พหุ ภาสติ
โย จ อปฺปิยํ สุตฺวาน ธมฺมํ กาเยน ปสฺสติ
ส เว ธมฺมธโร โหติ โย ธมฺมํ นปฺปมชฺชติ ฯ

บุคคลมิชื่อว่าผู้ทรงธรรม เพราะเหตุคำพูดมากไปแต่ไร้ค่า
พูดไร้คำสร้างสรรค์จำนรรจา ผู้นั้นหนาทรงธรรมผิดคำมี
ส่วนผู้ใดฟังธรรมคิดนิดหน่อย ใจไหลย้อยเห็นธรรมนามกายชี้
มิประมาทธรรมเด่นเย็นฤดี บุคคลนี้พอรู้ผู้ทรงธรรม.

น เตน เถโร โหติ เยนสฺส ปลิตํ สิโร
ปริปกฺโก วโย ตสฺส โมฆชิณฺโณติ วุจฺจติ
ยมฺหิ สจฺจญฺจ ธมฺโม จ อหึสา สญฺญโม ทโม
ส เว วนฺตมโล ธีโร โส เถโรติ วุจฺจติ ฯ

บุคคลมิชื่อเด่นเป็นเถระ เพราะศีรษะหงอกโพลนผลผมชี้
มีวัยแก่แล้วหนาชรามี บุคคลนี้เรียกแน่ว่าแก่เปล่า
บุคคลใดมีสัจจะและธรรมะ วิหิงสาสัญญมะทมะเคล้า
มีมลทินอันคลายสบายเบา ผู้อันเรากล่าวเด่นเป็นเถระ.

น วากฺกรณมตฺเตน วณฺณโปกฺขรตาย วา
สาธุรูโป นโร โหติ อิสฺสุกี มจฺฉรี สโจ
ยสฺส เจตํ สมุจฺฉินฺนํ มูลฆจฺฉํ สมูหตํ
ส วนฺตโทโส เมธาวี สาธุรูโปติ วุจฺจติ ฯ

ชนมิชื่อว่านระดีศรี เพราะตระหนี่ริษยาอวดว่าใหญ่
พูดจัดจ้านขานเพราะเสนาะใจ ผิวกายใสงามหน้าก็หามี
ส่วนผู้ใดโทสะขาดสะบัดบั้น ย่อมสบสันต์จริงหนานราศรี
ละโทสะมีปัญญาวิชาดี นระนี้เราพ่นเป็นคนดี.

น มุณฺฑเกน สมโณ อพฺพโต อลิกํ ภณํ
อิจฺฉาโลภสมาปนฺโน สมโณ กึ ภวิสฺสติ
โย จ สเมติ ปาปานิ อณุํถูลานิ สพฺพโส
สมิตตฺตา หิ ปาปานํ สมโณติ ปวุจฺจติ ฯ

ผู้ไร้วัตรมิชื่อว่าสมณะ อีกพูดจาเหลาะแหละและโล้นชี้
มีความอยากโลภมากหลายหลากมี ผู้เป็นสมณะดีมีที่ไหน
ผู้ใดไล่บาปลอยและน้อยใหญ่ บำราบไปนั้นหนาอย่าสงสัย
ผู้ยังบาปทั้งปวงให้ล่วงไป ผู้นั้นไซร้ชื่อว่าสมณะ.

น เตน ภิกฺขุ โส โหติ ยาวตา ภิกฺขเต ปเร
วิสํ ธมฺมํ สมาทาย ภิกฺขุ โหติ น ตาวตา
โยธ ปุญฺญญฺจ ปาปญฺจ วาเหตฺวา พฺรหฺมจริยวา
สงฺขาย โลเก จรติ ส เว ภิกฺขูติ วุจฺจติ ฯ

บุคคลชื่อเด่นว่าเป็นภิกษุ เพราะเหตุรู้ขอเขาหนาก็หาไม่
สมาทานธรรมเป็นพิษสนิทใจ จึงมิได้ชื่อเด่นเป็นภิกษุดี
ผู้ใดในพระศาสนานั้น ผู้ผลักดันบุญบาปราบคาบหนี
และประพฤติซึ่งพรหมจารี บุคคลนี้เราเรียกเด่นเป็นภิกษุ.

น โมเนน มุนิ โหติ มุฬฺหรูโป อวิทฺทสุ
โย จ ตุลํว ปคฺคยฺห วรมาทาย ปณฺฑิโต
ปาปานิ ปริวชฺเชติ ส มุนิ เตน โส มุนิ
โย มุนาติ อุโภ โลเก มุนิ เตน ปวุจฺจติ ฯ

บุคคลเขลาและเบาปัญญานั้น ได้ชื่อชั้นเป็นมุนีมีที่ไหน
เพราะความนิ่งสงบจะพบใด ผู้นั้นไซร้มิเพรียกเรียกมุนี
ส่วนผู้ใดใจเด่นเป็นบัณฑิต ผู้พิชิตธรรมเลิศประเสริฐศรี
ดุจประคองตราชั่งกำลังดี เป็นมุนีแน่จังอย่ากังขา
บัณฑิตเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรมีทั้งผองสองโลกหนา
เป็นผู้เด่นสุขใจนัยนา เราเรียกว่าผู้เด่นเป็นมุนี.

น สีลพฺพตมตฺเตน พาหุสจฺเจน วา ปน
อถวา อมาธิลาเภน วิวิตฺตสยเนน วา
ผุสามิ เนกฺขมฺมสุขํ อปุถุชฺชนเสวิตํ
ภิกฺขุ วิสฺสาสมาปาทิ อปฺปตฺโต อาสวกฺขยํ ฯ

ภิกษุมิถึงซึ่งอาสวักขัย อย่าวางใจศีลชัดและวัตรเด่น
เป็นพหูสูตรฟังมากหลากประเด็น สมาธิโดดเด่นดีนี่กระไร
ผู้นอนในที่ดีมีสงัด ได้สัมผัสเนกขัมมะวราศรี
ปุถุชนเสพมิได้ประไรมี ผู้เช่นนี้เว้นห่างอย่าวางใจ.

สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา ฯ
สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา ฯ
สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา ฯ

บัณฑิตเห็นด้วยขั้นปัญญาว่า สังขาราทั้งหลายไม่เที่ยงแท้
เกิดแล้วแก่ล่วงลับและกลับแปร เมื่อนั้นแลย่อมหน่ายคลายทุกข์พลัน
บัณฑิตเห็นด้วยขั้นปัญญาว่า สังขาราเป็นทุกข์ไร้สุขสันต์
ย่อมเบื่อหน่ายทุกข์หนาสารพัน เบื่อหน่ายนั้นพ้นทุกข์สุขฤทัย
บัณฑิตเห็นด้วยขั้นปัญญาพ่วง ธรรมทั้งปวงอนัตตาอย่าสงสัย
ย่อมเบื่อหน่ายทุกข์นี้ดีกระไร เบื่อหน่ายไซร้ทางร่วมความหมดจด.

โยคา เว ชายเต ภูริ อโยคา ภูริสงฺขโย
เอตํ เทฺวธาปถํ ญตฺวา ภวาย วิภวาย จ
ตถตฺตานํ นิเวเสยฺย ยถา ภูริ ปวฑฺฒติ ฯ

ปัญญาย่อมล้ำลึกเพราะศึกษา เป็นสง่างามเลิศเชิดราศี
ผู้ไร้ซึ่งปัญญาบรรดามี เพราะเหตุที่มิศึกษาวิชาการ
บัณฑิตเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรที่ใฝ่ศึกษามหาศาล
ประกอบตนด้วยปัญญาวิชาการ ประกอบงานด้วยหลักจักเจริญ.

อชฺเชว กิจฺจํ อาตปฺปํ โก ชญฺญา มรณํ สุเว
น หิ โน สงฺครนฺเตน มหาเสเนน มจฺจุนา
เอวํ วิหารึ อาตาปึ อโหรตฺตมตนฺทิตํ
ตํ เว ภทฺเทกรตฺโตติ สนฺโต อาจิกฺขเต มุนี ฯ

ความเพียรเครื่องนอนเนาเผากิเลส ควรนิเทศทำกันในวันนี้
ใครจักรู้ได้ว่าบรรดามี ว่าพรุ่งนี้ความตายหนาจักมาถึง
บุคคลเมื่อความตายไล่ล่าฉุด ผลัดเพี้ยนหยุดความตายอันหน่ายซึ้ง
มีเสนาใหญ่หนาน่าสะพรึง หยุดเท้งทึ่งมิได้หนาอย่าคร้ามครัน
พระมุนีผู้สงบปรารภอยู่ ความเพียรสู่มิเกียจคร้านงานขยัน
ตลอดกลางคืนค้างและกลางวัน ผู้เช่นนั้นเราเรียกว่าราตรีเดียว.

น สนฺติ ปุตฺตา ตาณาย น ปิตา นปิ พนฺธวา
อนฺตเกนาธิปนฺนสฺส นตฺถิ ญาตีสุ ตาณตา
เอตมตฺถวสํ ญตฺวา ปณฺฑิโต สีลสํวุโต
นิพฺพานคมนํ มคฺคํ ขิปฺปเมว วิโสธเย ฯ

บุคคลเมื่อความตายลุกไล่ล่า บุตรธิดาต้านแน่สักแค่ไหน
บิดามารดาต้านได้สักปานใด ทั่วทั้งในญาติมิตรมิอาจทาน
บัณฑิตเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรที่สำรวมศีลมุนินทร์ฉาน
พึงชำระทางพระนฤพาน วิสุทธิ์สารเร็ววันโดยพลันเชียว.

อกตํ ทุกฺกตํ เสยฺโย ปจฺฉา ตปฺปติ ทุกฺกตํ
กตญฺจ สุกตํ เสยฺโย ยํ กตฺวา นานุตปฺปติ ฯ

กรรมชั่วมิทำได้สบายชื่น กรรมชั่วอื่นร้อนใจในภายหลัง
กรรมชั่วนั้นชั่วนี้มีพลัง สุขสมหวังหาได้ที่ไหนมี
ส่วนบุคคลผู้ทำกรรมดีไว้ ย่อมสดใสสุขสมภิรมย์ศรี
เพราะกรรมนั้นเป็นกรรมกระทำดี กรรมเหล่านี้ทำได้สบายกว่า.

นครํ ยถา ปจฺจนฺตํ คุตฺตํ สนฺตรพาหิรํ
เอวํ โคเปถ อตฺตานํ ขโณ โว มา อุปจฺจคา
ขณาตีตา หิ โสจนฺติ นิรยมฺหิ สมปฺปิตา ฯ

ท่านทั้งหลายรักษาตนกมลมั่น ให้สบสันต์แพร้วเพริศประเสริฐใส
ดุจป้องกันปัจจันตะนครไง ทั้งภายในภายนอกขอกนคร
โอกาสอย่าได้ล่วงซึ่งปวงท่าน ผู้ซมซานมิภิญโญสโมสร
ชนผู้ล่วงโอกาสและขาดตอน ย่อมเดือดร้อนในนรกเศร้าโศกอยู่.

จบภาคที่ ๗

ภาคที่ ๘

สพฺพาภิภู สพฺพวิทูหมสฺมิ
สพฺเพสุ ธมฺเมสุ อนูปลิตฺโต
สพฺพญฺชโห ตณฺหกฺขเย วิมุตฺโต
สยํ อภิญฺญาย กมุทฺทิเสยฺยํ ฯ

เราครอบงำธรรมใดได้ทั้งหมด ย่อมปรากฏรู้ธรรมฉ่ำไฉน
มิติดอยู่ในธรรมอันอำไพ ละธรรมได้ทุกอย่างต่างต่างไป
เป็นผู้พ้นธรรมพรากจากตัณหา อวิชชานั้นหนาอย่าสงสัย
อย่าพึงอ้างใครเขาจงเข้าใจ ผู้อื่นให้อุปัชฌาย์เป็นอาจารย์.

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
สพฺพรสํ ธมฺมรโส ชินาติ
สพฺพรตึ ธมฺมรติ ชินาติ
ตณฺหกฺขโย สพฺพทุกฺขํ ชินาติ ฯ

ให้ธรรมเป็นทานชนะการทั้งหมด ย่อมสวยสดงามเลิศประเสริฐใส
รสแห่งธรรมชนะชื่นรสอื่นใด หวานชื่นใจทั้งทิวาและราตรี
ยินดีธรรมชนะสิ้นยินดีใหญ่ ย่อมสดใสเป็นสง่าและราศี
ความสิ้นไปแห่งตัณหาบรรดามี ชนะนี้ชนะทุกข์สุขทั้งปวง.

จกฺขุนา สํวโร สาธุ สาธุ โสเตน สํวโร
ฆาเนน สํวโร สาธุ สาธุ ชิวฺหาย สํวโร
กาเยน สํวโร สาธุ สาธุ วาจาย สํวโร
มนสา สํวโร สาธุ สาธุ สพฺพตฺถ สํวโร
สพฺพตฺถ สํวุโต ภิกฺขุ สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ ฯ

ความสำรวมระวังทางตาหู เป็นประตูรุ่งโรจน์ประโยชน์ใหญ่
สำรวมจมูกลิ้นยลยินใด ประตูชัยสำเร็จโรจน์ประโยชน์มี
ความสำรวมวาจาหมายและกายนั้น ย่อมสบสันต์ประโยชน์โชติราศี
สำรวมทวารทั้งหกดิลกดี ประตูที่สำเร็จโรจน์ประโยชน์ชัย
ภิกษุเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนั้น ควรยึดมั่นสำรวมสานทวารใหญ่
ทวารหกนั้นหนาค่าอุไร จักพ้นภัยไร้ทุกข์สุขทั้งปวง.

หตฺถสญฺญโต ปาทสญฺญโต
วาจาสญฺญโต สญฺญตุตฺตโม
อชฺฌตฺตรโต สมาหิโต
เอโก สนฺตุสิโต ตมาหุ ภิกฺขุ ฯ

มวลบัณฑิตย่อมกล่าวและท้าวถึง บุคคลซึ่งมือสำรวมและร่วมไว้
มีเท้าสำรวมดีนี่กระไร วาจาไซร้สำรวมตั้งระวังการ
บุคคลมีตนร่วมสำรวมนั้น ย่อมสุขสันต์ธรรมในฤทัยฉาน
จิตมั่นสันโดษโดดเดี่ยวและเชี่ยวชาญ จิตอาจหาญโดดเด่นเป็นภิกษุ.

สลาภํ นาติมญฺเญยฺย นาญฺเญสํ ปิหยํ จเร
อญฺเญสํ ปิหยํ ภิกฺขุ สมาธึ นาธิคจฺฉติ
อปฺปลาโภปิ เจ ภิกฺขุ สลาภํ นาติมญฺญติ
ตํ เว เทวา ปสํสนฺติ สุทฺธาชีวมตนฺทิตํ ฯ

ภิกษุอย่าหมิ่นลาภกษาปณ์ตน อย่ายินยลกษาปณ์ลาภใครหนา
ยินดีกษาปณ์ลาภอื่นชื่นอุรา ผู้นั้นหนาแน่ชัดอาบัติมี
ภิกษุยินดีลาภกษาปณ์เขา จักมิเข้าถึงค่าสมาธินี้
ยินดีลาภน้อยหนาบรรดามี มิหมิ่นศรีกษาปณ์ลาภของตน
เทวดาทั้งหลายในทุกชั้น ย่อมจักสรรเสริญชัยในทุกหน
ผู้ยินดีกษาปณ์และลาภตน มิยากจนมิคร้านงานหมดจด.

ยทคฺคโต มชฺฌโต เสสโต จ
ปิณฺฑํ ลเภถ ปรทตฺตูปชีวี
นาลํ ถุตุํ นาปิ นิปจฺจวาที
ตํ วาปิ ธีรา มุนิ เวทยนฺติ ฯ

ภิกษุอาศัยข้าวของชาวบ้าน ย่อมเบิกบานสดใสวิไลเกื้อ
ได้ภัตรเลิศปานกลางระหว่างเหลือ อย่าพึงเอื้อชื่นชมนิยมยล
ภิกษุเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรที่มิติเตียนเปียนภัตรพ้น
ซึ่งภัตรชาวบ้านหนาอย่ากังวล ธีระชนสรรเสริญเด่นเป็นมุนี.

๔

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารึ
ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ
เอสานิสํโส ธมฺเม สุจิณฺเณ
น ทุคฺคตึ คจฺฉติ ธมฺมจารี ฯ

ธรรมแลย่อมพิทักษ์และรักษา ชนผู้ประพฤติธรรมนำสดใส
ผู้ประพฤติธรรมเด่นเย็นฤทัย ย่อมสดใสแช่มชื่นรื่นฤดี
ซึ่งเป็นอานิสงส์ที่บ่งไว้ แก่ผู้ใฝ่ซึ่งธรรมนำวิถี
เมื่อถึงคราวางกายวายชีวี ทุคติแคล้วคลาดมิอาจพลาด.

อตฺตนา โจทยตฺตานํ ปฏิมํเสตมตฺตนา
โส อตฺตคุตฺโต สติมา สุขํ ภิกฺขุ วิหาหิสิ ฯ
อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ อตฺตา ว อตฺตโน คติ
ตสฺมา สํยม อตฺตานํ อสฺสํ ภทฺรํว วาณิโช ฯ

จงตักเตือนเตือนตนกมลกล้า ตนนั้นหนาเตือนตนได้ใครจักเหมือน
ตนเตือนตนมิได้ใครจักเตือน ตนแชเชือนเตือนตนมิพ้นภัย
ภิกษุมีสติดำริพ้น ปกครองตนหลักแหลมและแจ่มใส
จักเป็นอยู่สุขเด่นเย็นฤทัย ผู้นี้ไซร้พึ่งตนได้สบายตัว
ภิกษุเมื่อรู้อรรถชัดเช่นนี้ สมควรที่สงวนตนกมลทั่ว
ดุจดังพ่อค้าม้าอาชากลัว สงวนตัวของม้าราคาดี.

ทิวา ตปฺปติ อาทิจฺโจ รตฺตมาภาติ จนฺทิมา
สนฺนทฺโธ ขตฺติโย ตปติ ฌาณี ตปติ พฺราหฺมโณ
อถ สพฺพมโหรตฺตึ พุทฺโธ ตปติ เตชสา ฯ

อาทิตย์ส่องสว่างในกลางวัน ส่วนดวงจันทร์ราตรีส่องสีใส
กษัตริย์ภูษิตเด่นเย็นพระทัย พราหมณ์สนใจเพ่งฌานเนิ่นนานดี
ส่วนองค์พุทธสุดประเสริฐเจิดจรัส ผ่องประภัสสร์ด้วยเดชวิเศษศรี
ย่อมสว่างทั้งทิวาและราตรี ยิ่งสุรีย์ดวงจันทร์ราชัญพราหมณ์.

พาหิตปาโป หิ พฺราหฺมโณ
สมจริยาย สมโณติ วุจฺจติ
ปพฺพาชยมตฺตโน มลํ
ตสฺมา ปพฺพชิโตติ วุจฺจติ ฯ

บุคคลผู้ถดถอยลอยบาปแล้ว จิตผ่องแผ้วโปร่งเปรมเกษมใส
ผู้มีบาปถดถอยและลอยไป ผู้นั้นไซร้นามเด่นว่าเป็นพราหมณ์
ผู้ประพฤติเรียบร้อยมิน้อยค่า สมณะจริงหนาอย่าไถ่ถาม
ผู้ขับไล่มลทินให้สิ้นนาม ผู้นั้นงามนามชั้นบรรพชิต.

โกธํ ฌตฺวา สุขํ เสติ โกธํ ฌตฺวา น โสจติ
โกธสฺส วิสมูลสฺส มธุรคฺคสฺส พฺราหฺมณ
วธํ อริยา ปสํสนฺติ ตญฺหิ ฌตฺวา น โสจติ ฯ

บุคคลฆ่าความโกรธและโทษแล้ว จิตผ่องแผ้วสุขเปรมเกษมศรี
ฆ่าความโกรธได้หนาบรรดามี เขาผู้นี้ไร้โศกวิโยคหาย
พระอริยเจ้าทุกเหล่านั้น ย่อมจักสรรเสริญท่านผู้มั่นหมาย
ผู้ฆ่าโกรธรากมีพิษให้มิดวาย ความโกรธตายใจเขามิเศร้าโศก.

จุตึ โย เวทิ สตฺตานํ อุปปตฺติญฺจ สพฺพโส
อสตฺตํ สุคตํ พุทฺธํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ
ยสฺส คตึ น ชานนฺติ เทวา คนฺธพฺพมานุสา
ขีณาสวํ อรหนฺตํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ ฯ

ผู้ใดรู้จุติดำริชัด ทั้งอุบัติก่อเกิดเชิดราศี
ผู้มิข้องสิ่งใดและไปดี ชนผู้นี้เราเพรียกเรียกว่าพราหมณ์
ส่วนเทวาคนธรรพ์ชั้นมนุษย์ บริสุทธิ์ล้ำเลิศประเสริฐสาม
มิรู้คติผู้ละอาสวะทราม กิเลสกามหนามหลากก็จากไป
บุคคลผู้ละอาสวะแล้ว จิตผ่องแผ้วแพรวเพริศประเสริฐใส
ผู้กิเลสตัณหาก็คลาไคล ชนนั้นไซร้นามเด่นว่าเป็นพราหมณ์.

ปุพฺเพนิวาสํ โย เวที สคฺคาปายญฺจ ปสฺสติ
อโถ ชาติกฺขยํ ปตฺโต อภิญฺญา โวสิโต มุนิ
สพฺพโวสิตโวสานํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ ฯ

บุคคลใดรู้ขันธ์กาลก่อนนั้น เห็นสวรรค์อบายที่หมายพ้น
บรรลุความสิ้นชาติมาดสากล ผู้อันชนรู้เด่นเป็นมุนี
ชนผู้พรหมจรรย์นั้นจบแล้ว จิตผ่องแผ้วพิลาศงามอร่ามศรี
เสร็จกิจแล้วรู้เห็นเป็นมุนี ชนผู้นี้นามเด่นว่าเป็นพราหมณ์.

จบภาคที่ ๘

พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล

ประพันธ์คำกลอน

๕ ธันวาคม ๒๕๔๗

ทำวัตรเช้า

โย โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ

พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด เป็นพระอรหันต์ ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์ สิ้นเชิง ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง

สวากขาโต เยนะ ภะคะวะตา ธัมโม

เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด ตรัสไว้ดีแล้ว

สุปะฏิปันโน ยัสสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด ปฏิบัติดีแล้ว

ตัมมะยัง ภะคะวันตัง สะธัมมัง สะสังฆัง, อิเมหิ สักกาเรหิ ยะถาระหัง อาโรปิเตหิ อะภิปูชะยามะ

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอบูชาอย่างยิ่งซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ ด้วยเครื่องสักการะเหล่านี้ ที่ยกขึ้นไว้ตามสมควรแล้วอย่างไร

สาธุ โน ภันเต ภะคะวา สุจิระปะรินิพพุโตปิ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ปรินิพพานนานแล้ว ทรงสร้างคุณอันสำเร็จประโยชน์ แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย

ปัจฉิมาชะนะตานุกัมปะมะนะสา

ทรงมีพระหฤทัยอนุเคราะห์แก่พวกข้าพเจ้าอันเป็นชนรุ่นหลัง

อิเม สักกาเร ทุคคะตัปปัณณาการะภูเต ปะฏิคคัณหาตุ

ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงทรงรับเครื่องสักการะอันเป็นบรรณาการของคนยากทั้งหลายเหล่านี้

อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา

พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์ ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์สิ้นเชิง ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง

พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ

ข้าพเจ้าอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ฯ

(กราบ)

ส๎วากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม

พระธรรมเป็นพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว

ธัมมัง นะมัสสามิ ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม ฯ

(กราบ)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติดีแล้ว

สังฆัง นะมามิ ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์ ฯ

(กราบ)

ปุพพภาคนมการ

(นำ) หันทะ มะยัง พุทธัสสะ ภะคะวะโต ปุพพะภาคะ-
นะมะการัง กะโรมะ เส

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต
ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
อะระหะโต ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส
สัมมาสัมพุทธัสสะ ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ฯ
(๓ ครั้ง)

พุทธาภิถุติ

(นำ) หันทะ มะยัง พุทธาภิถุติง กะโรมะ เส

โย โส ตะถาคะโต พระตถาคตเจ้านั้น พระองค์ใด
อะระหัง เป็นผู้ไกลจากกิเลส
สัมมาสัมพุทโธ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง
วิชชาจะระณะสัมปันโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ
สุคะโต เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี
โลกะวิทู เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง
อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ
เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้ อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า

สัตถา เทวะมะนุสสานัง

เป็นครูผู้สอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

พุทโธ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม

ภะคะวา เป็นผู้มีความจำเริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์

โย อิมัง โลกัง สะเทวะกัง สะมาระกัง สะพ๎รัห๎มะกัง, สัสสะมะณะพ๎ราห๎มะณิง ปะชัง สะเทวะมะนุสสัง สะยัง อะภิญญา สัจฉิกัต๎วา ปะเวเทสิ

พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด ได้ทรงทำความดับทุกข์ให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว ทรงสอนโลกนี้พร้อมทั้งเทวดา มาร พรหม และหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม

โย ธัมมัง เทเสสิ

พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, ทรงแสดงธรรมแล้ว

อาทิกัล๎ยาณัง ไพเราะในเบื้องต้น

มัชเฌกัล๎ยาณัง ไพเราะในท่ามกลาง

ปะริโยสานะกัล๎ยาณัง ไพเราะในที่สุด

สาตถัง สะพ๎ยัญชะนัง เกวะละปะริปุณณัง ปะริสุทธัง พ๎รัห๎มะจะริยัง ปะกาเสสิ

ทรงประกาศพรหมจรรย์ คือ แบบแห่งการปฏิบัติอันประเสริฐบริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ

ตะมะหัง ภะคะวันตัง อะภิปูชะยามิ

ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่ง เฉพาะพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น

ตะมะหัง ภะคะวันตัง สิรสา นะมามิ,

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ด้วยเศียรเกล้า ฯ

(กราบระลึกถึงพระพุทธคุณ)

ธัมมาภิถุติ

(นำ) หันทะ มะยัง ธัมมาภิถุติง กะโรมะ เส

โย โส สฺวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม

พระธรรมนั้นใด, เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว

สันทิฏฐิโก เป็นธรรมที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติ พึงเห็นได้ด้วยตนเอง

อะกาลิโก เป็นธรรมที่ปฏิบัติได้และให้ผลได้ไม่จำกัดกาล

เอหิปัสสิโก เป็นธรรมที่ควรกล่าวกะผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด

โอปะนะยิโก เป็นธรรมที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว

ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ

เป็นธรรมที่ผู้รู้พึงรู้ได้เฉพาะตน

ตะมะหัง ธัมมัง อะภิปูชะยามิ

ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่งเฉพาะพระธรรมนั้น

ตะมะหัง ธัมมัง สิระสา นะมามิ

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระธรรมนั้น ด้วยเศียรเกล้า ฯ

(กราบระลึกถึงพระธรรมคุณ)

สังฆาภิถุติ

(นำ) หันทะ มะยัง สังฆาภิถุติง กะโรมะ เส

โย โส สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นใด ปฏิบัติดีแล้ว

อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นใด ปฏิบัติตรงแล้ว

ญายะปฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นใด ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์แล้ว

สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นใด ปฏิบัติสมควรแล้ว

ยะทิทัง ได้แก่บุคคลเหล่านี้ คือ

จัตตาริ ปุริสยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา

คู่แห่งบุรุษ ๔ คู่ นับเรียงตัวบุรุษได้ ๘ บุรุษ*

เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

นั่นแหละพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า

อาหุเนยโย เป็นผู้ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา

ปาหุเนยโย เป็นผู้ควรแก่สักการะที่เขาจัดไว้ต้อนรับ

ทักขิเณยโย เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน

อัญชะลีกะระณีโย เป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปควรทำอัญชลีกรรม

อะนุตตะระรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสะ

เป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า

ตะมะหัง สังฆัง อะภิปูชะยามิ

ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่งเฉพาะพระสงฆ์หมู่นั้น

ตะมะหัง สังฆัง สิระสา นะมามิ

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระสงฆ์หมู่นั้น ด้วยเศียรเกล้า ฯ

(กราบระลึกถึงพระสังฆคุณ)

---

* สี่คู่คือ โสดาปัตติมรรค, โสดาปัตติผล, สกทาคามิมรรค, สกทาคามิผล, อนาคามิมรรค, อนาคามิผล, อรหัตตมรรค, อรหัตตผล.

รตนัตตยัปปณามคาถา

(นำ) หันทะ มะยัง ระตะนัตตยัปปะณามะคาถาโย เจวะ สังเวคะปะริกิตตะนะปาฐัญจะ ภะณามะ เส

พุทโธ สุสุทโธ กะรุณามะหัณณะโว

พระพุทธเจ้าผู้บริสุทธิ์ มีพระกรุณาดุจห้วงมหรรณพ

โยจจันตะสุทธัพพะระญาณะโลจะโน

พระองค์ใด มีตาคือญาณอันประเสริฐหมดจดถึงที่สุด

โลกัสสะปาปูปะกิเลสะฆาตะโก

เป็นผู้ฆ่าเสียซึ่งบาป และอุปกิเลสของโลก

วันทามิ พุทธัง อะหะมาทะเรนะ ตัง

ข้าพเจ้าไหว้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ

ธัมโม ปะทีโป วิยะ ตัสสะ สัตถุโน

พระธรรมของพระศาสดา สว่าง รุ่งเรือง เปรียบดวงประทีป

โย มัคคะปากามะตะเภทะภินนะโก

จำแนกประเภท คือ มรรค ผล นิพพาน ส่วนใด

โลกุตตะโร โย จะ ตะทัตถะทีปะโน

ซึ่งเป็นตัวโลกุตตระ และส่วนใดที่ชี้แนวแห่งโลกุตตระนั้น

วันทามิ ธัมมัง อะหะมาทะเรนะ ตัง

ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมนั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ

สังโฆ สุเขตตาภะยะติเขตตะสัญญิโต

พระสงฆ์เป็นนาบุญอันยิ่งใหญ่ กว่านาบุญอันดีทั้งหลาย

โย ทิฏฐะสันโต สุคะตานุโพธะโก

เป็นผู้เห็นพระนิพพาน ตรัสรู้ตามพระสุคตหมู่ใด

โลลัปปะหีโน อะริโย สุเมธะโส

เป็นผู้ละกิเลสเครื่องโลเล เป็นพระอริยเจ้ามีปัญญาดี

วันทามิ สังฆัง อะหะมาทะเรนะ ตัง

ข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์หมู่นั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ

อิจเจวะเมกันตะภิปูชะเนยยะกัง, วัตถุตตะยัง วันทะยะตาภิสังขะตัง, ปุญญัง มยา ยัง มะมะ สัพพุปัททะวา, มา โหนตุ เว ตัสสะ ปะภาวะสิทธิยา

บุญใดที่ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งวัตถุสาม, คือ พระรัตนตรัยอันควรบูชายิ่งโดยส่วนเดียว, ได้กระทำแล้วเป็นอย่างยิ่งเช่นนี้, ขออุปัทวะทั้งหลายจงอย่างมีแก่ข้าพเจ้าเลย, ด้วยอำนาจความสำเร็จอันเกิดจากบุญนั้น

อิธะ ตะถาคะโต โลเก อุปปันโน

พระตถาคตเจ้าเกิดขึ้นแล้ว ในโลกนี้

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ

เป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง

ธัมโม จะ เทสิโต นิยยานิโก

และพระธรรมที่ทรงแสดง เป็นธรรมเครื่องให้ออกจากทุกข์

อุปะสะมิโก ปะรินิพพานิโก

เป็นเครื่องสงบกิเลส เป็นไปเพื่อปรินิพพาน

สัมโพธะคามี สุคะตัปปะเวทิโต

เป็นไปเพื่อความรู้พร้อม เป็นธรรมที่พระสุคตประกาศ

มะยันตัง ธัมมัง สุต๎วา เอวัง ชานามะ

พวกเราเมื่อได้ฟังพระธรรมแล้วนั้น จึงได้รู้อย่างนี้ว่า

ชาติปิ ทุกขา แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์

ชะราปิ ทุกขา แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์

มะระณัมปิ ทุกขัง แม้ความตายก็เป็นทุกข์

โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสาปิ ทุกขา

แม้ความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ ก็เป็นทุกข์

อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข

ความประสบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจก็เป็นทุกข์

ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข

ความพลัดพรากจากสิ่งที่เป็นที่รักที่พอใจก็เป็นทุกข์

ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง

มีความปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์

สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา

ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ เป็นตัวทุกข์

เสยยะถีทัง ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ

รูปูปาทานักขันโธ ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือรูป

เวทะนูปาทานักขันโธ

ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือเวทนา

สัญญูปาทานักขันโธ

ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือสัญญา

สังขารูปาทานักขันโธ

ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือสังขาร

วิญญาณูปาทานักขันโธ

ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือวิญญาณ,

เยสัง ปะริญญายะ

เพื่อให้สาวกกำหนดรอบรู้อุปาทานขันธ์เหล่านี้เอง

ธะระมาโน โส ภะคะวา

จึงพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่

เอวัง พะหุลัง สาวะเก วิเนติ

ย่อมทรงแนะนำสาวกทั้งหลาย เช่นนี้เป็นส่วนมาก

เอวังภาคา จะ ปะนัสสะ ภะคะวะโต สาวะเกสุ อะนุสาสะนี พะหุลา ปวัตตะติ

อนึ่ง คำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น, ย่อมเป็นไปในสาวกทั้งหลาย, ส่วนมากมีส่วนคือการจำแนกอย่างนี้ว่า

รูปัง อะนิจจัง รูปไม่เที่ยง

เวทะนา อะนิจจา เวทนาไม่เที่ยง

สัญญา อะนิจจา สัญญาไม่เที่ยง

สังขารา อะนิจจา สังขารไม่เที่ยง

วิญญาณัง อะนิจจัง วิญญาณไม่เที่ยง

รูปัง อะนัตตา รูปไม่ใช่ตัวตน

เวทะนา อะนัตตา เวทนาไม่ใช่ตัวตน

สัญญา อะนัตตา สัญญาไม่ใช่ตัวตน

สังขารา อะนัตตา สังขารไม่ใช่ตัวตน

วิญญาณัง อะนัตตา วิญญาณไม่ใช่ตัวตน

สัพเพ สังขารา อะนิจจา สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง

สัพเพ ธัมมา อะนัตตาติ

ธรรมทั้งหลายทั้งปวง ไม่ใช่ตัวตน ดังนี้

เต (ตา)* มะยัง โอติณณาม๎หะ,

พวกเราทั้งหลาย เป็นผู้ถูกครอบงำแล้ว

ชาติยา โดยความเกิด

ชะรามะระเณนะ โดยความแก่และความตาย

โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ

โดยความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจทั้งหลาย

ทุกโขติณณา เป็นผู้ถูกความทุกข์หยั่งลงแล้ว

ทุกขะปะเรตา เป็นผู้มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้าแล้ว

อัปเปวะนามิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยา ปัญญาเยถาติ

ทำไฉน การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะพึงปรากฏชัดแก่เราได้ ฯ

(สำรับพระภิกษุสามเณร)

จิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภะคะวันตัง อะระหันตัง สัมมาสัมพุทธัง

เราทั้งหลาย อุทิศเฉพาะพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง แม้ปรินิพพานนานแล้วพระองค์นั้น

สัทธา อะคารัสฺมา อะนะคาริยัง ปัพพะชิตา

เป็นผู้มีศรัทธา ออกบวชจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องด้วยเรือนแล้ว

ตัสฺมิง ภะคะวะติ พฺรัหฺมะจะริยัง ปัพพะชิตา

ประพฤติอยู่ซึ่งพรหมจรรย์ ในพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น

ภิกขูนัง สิกขาสาชีวะสะมาปันนา

ถึงพร้อมด้วยสิกขา และธรรมเป็นเครื่องเลี้ยงชีวิตของภิกษุทั้งหลาย

ตัง โน พ๎รัห๎มะจะริยัง อิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยายะ สังวัตตะตุ

ขอให้พรหมจรรย์ของเราทั้งหลายนั้น จงเป็นไปเพื่อการทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ เทอญ ฯ

(สำหรับอุบาสกอุบาสิกา)

จิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คะตา

เราทั้งหลายผู้อุทิศเฉพาะพระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ปรินิพพานนานแล้ว พระองค์นั้น

ธัมมัญจะ สังฆัญจะ ถึงพระธรรมด้วย, ถึงพระสงฆ์ด้วย

ตัสสะ ภะคะวะโต สาสะนัง ยะถาสะติ ยะถาพะลัง มะนะสิ กะโรมะ อะนุปะฏิปัชชามะ

จักทำในใจอยู่ ปฏิบัติอยู่ ซึ่งคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ตามสติกำลัง

สา สา โน ปะฏิปัตติ

ขอให้ความปฏิบัตินั้นๆ ของเราทั้งหลาย

อิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยายะ สังวัตตะตุ

จงเป็นไปเพื่อการทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้น เทอญ ฯ

(จบทำวัตรเช้า)

ตังขณิกปัจจเวกขณปาฐะ

(นำ) หันทะ มะยัง ตังขะณิกะปัจจะเวกขะณะปาฐัง
ภะณามะ เส

ปะฏิสังขา โยนิโส จีวะรัง ปะฏิเสวามิ
ข้าพเจ้าพิจารณาแล้วโดยแยบคาย จึงใช้สอยจีวร

ยาวะเทวะ สีตัสสะ ปะฏิฆาตายะ
เพียงเพื่อป้องกันความหนาว

อุณ์หัสสะ ปะฏิฆาตายะ
เพื่อป้องกันความร้อน

ฑังสะมะกะสะวาตาตะปะสิริงสะปะสัมผัสสานัง ปะฏิฆาตายะ
เพื่อป้องกันสัมผัสอัน เกิดจาก เหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย

ยาวะเทวะ หิริโกปินะปะฏิจฉาทะนัตถัง
เพียงเพื่อปกปิดอวัยวะอันให้เกิดความละอาย

ปะฏิสังขา โยนิโส ปิณฑะปาตัง ปะฏิเสวามิ
ข้าพเจ้าพิจารณาแล้วโดยแยบคาย จึงฉันบิณฑบาต

เนวะ ทะวายะ	ไม่ฉันเพื่อคะนองกายเล่น
นะ มะทายะ	ไม่ฉันเพื่อความมัวเมา
นะ มัณฑะนายะ	ไม่ฉันเพื่อประดับ
นะ วิภูสะนายะ	ไม่ฉันเพื่อตกแต่ง

ยาวะเทวะ อิมัสสะ กายัสสะ ฐิติยา

แต่ฉันเพียงเพื่อความดำรงอยู่ได้แห่งกายนี้

ยาปะนายะ เพื่อยังอัตภาพให้เป็นไป

วิหิงสุปะระติยา เพื่อกำจัดความเบียดเบียน

พ๎รัห๎มะจะริยานุคคะหายะ เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์

อิติ ปุราณัญจะ เวทะนัง ปะฏิหังขามิ

ด้วยการพิจารณาอย่างนี้ ข้าพเจ้าจักบรรเทา เวทนาเก่า คือความหิวได้

นะวัญจะ เวทะนัง นะ อุปปาเทสสามิ

จักไม่ยังเวทนาใหม่ให้เกิดขึ้น

ยาต๎รา จะ เม ภะวิสสะติ อะนะวัชชะตา จะ ผาสุวิหาโร จาติ

อนึ่ง ความเป็นไปโดยสะดวกแห่งอัตภาพนี้ด้วย ความเป็นผู้หาโทษมิได้ด้วย ความเป็นอยู่โดยผาสุขด้วย จักมีแก่เรา ดังนี้

ปะฏิสังขา โยนิโส เสนาสะนัง ปะฏิเสวามิ

ข้าพเจ้าพิจารณาแล้วโดยแยบคาย จึงอยู่อาศัยเสนาสนะ

ยาวะเทวะ สีตัสสะ ปะฏิฆาตายะ

เพียงเพื่อป้องกันความหนาว

อุณ๎หัสสะ ปะฏิฆาตายะ เพื่อป้องกันความร้อน

ฑังสะมะกะสะวาตาตะปะสิริงสะปะสัมผัสสานัง ปะฏิฆาตายะ

เพื่อป้องกันสัมผัสอันเกิดจากเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย

ยาวะเทวะ อุตุปะริสสะยะวิโนทะนัง ปะฏิสัลลานารามัตถัง

เพียงเพื่อบรรเทาอันตราย อันเกิดจากดินฟ้าอากาศ, เพื่อให้ยินดีในการหลีกเร้นสำหรับภาวนา

ปะฏิสังขา โยนิโส คิลานะปัจจะยะเภสัชชะปริกขารัง ปะฏิเสวามิ

ข้าพเจ้าพิจารณาแล้วโดยแยบคาย จึงฉันยาแก้ไข้

ยาวะเทวะ อุปปันนานัง เวยยาพาธิกานัง เวทะนานัง ปะฏิฆาตายะ

เพียงเพื่อป้องกันเวทนาทั้งหลาย ที่เกิดแต่อาพาธต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว

อัพ์ยาปัชฌะปะระมะตายาติ

เพื่อไม่ถูกเบียดเบียนเป็นอย่างยิ่ง ดังนี้ ฯ

กรวดน้ำตอนเช้า
ปัตติทานคาถา

(นำ) หันทะ มะยัง ปัตติทานะคาถาโย ภะณามะ เส

ยา เทวตา สันติ วิหาระวาสินี

เทพดาเหล่าใด มีปกติอยู่ในวิหาร

ถูเป ฆะเร โพธิฆะเร ตะหิง ตะหิง

สถิตอยู่ที่เรือนพระสถูปที่เรือนพระโพธิ์ในที่นั้นๆ

ตา ธัมมะทาเนนะ ภะวันตุ ปูชิตา

เทพดาเหล่านั้นเป็นผู้อันเราทั้งหลาย บูชาแล้วด้วยธรรมทาน

โสตถิง กะโรนเตธะ วิหาระมัณฑะเล

จงกระทำความสวัสดีในวิหารมณฑลนี้

เถรา จะ มัชฌา นะวะกา จะ ภิกขะโว

พระภิกษุทั้งหลายที่เป็นเถระ ที่ปานกลาง ที่ยังใหม่ก็ดี

สารามิกา ทานะปะตี อุปาสะกา

อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย ผู้เป็นทานบดี พร้อมทั้งอารามิกชนก็ดี

คามา จะ เทสา นิคะมา จะ อิสสะรา

ชนทั้งหลายที่เป็นชาวบ้าน, ที่เป็นชาวเมือง, ที่เป็นชาวนิคม, ที่เป็นอิสรชนก็ดี

สัปปาณะภูตา สุขิตา ภะวันตุ เต

สัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลายเหล่านั้น จงเป็นผู้ถึงซึ่งความสุข

ชะลาพุชา เยปิ จะ อัณฑะสัมภะวา

แม้สัตว์เหล่าใด ที่เป็นชาวชลาพุชะกำเนิดก็ดี ที่เป็นอัณฑชะกำเนิดก็ดี

สังเสทะชาตา อะถะโวปะปาติกา

ที่เป็นสังเสทชะกำเนิดก็ดี ที่เป็นอุปปาติกะกำเนิดก็ดี

นิยยานิกัง ธัมมะวะรัง ปะฏิจจะเต

สัตว์เหล่านั้นได้อาศัยพระธรรมอันเลิศล้ำ ที่นำสัตว์ออกจากทุกข์แล้ว

สัพเพปิ ทุกขัสสะ กะโรนตุ สังขะยัง

จงทำความสิ้นไปแห่งทุกข์แม้ทั้งหมดเถิด

ฐาตุ จิรัง สะตัง ธัมโม ธัมมัทธะรา จะ ปุคคะลา

ขอธรรมของสัตบุรุษทั้งหลาย จงดำรงอยู่นาน และบุคคลทั้งหลายที่ทรงธรรม จงดำรงอยู่นาน

สังโฆ โหตุ สะมัคโค วะ อัตถายะ จะ หิตายะ จะ

ขอพระสงฆ์จงเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน เพื่อประโยชน์และเกื้อกูล

อัมเห รักขะตุ สัทธัมโม สัพเพปิ ธัมมจาริโน

ขอพระสัทธรรมจงรักษาเราทั้งหลาย แม้ผู้ประพฤติธรรมทั้งปวง

วุฑฒิง สัมปาปุเณยยามะ ธัมเม อะริยัปปะเวทิเต

ขอเราทั้งหลาย พึงถึงความเจริญในธรรมที่พระอริยเจ้าแสดงแล้วเถิด

ปะสันนา โหนตุ สัพเพปิ ปาณิโน พุทธะสาสะเน

แม้สรรพสัตว์ทั้งหลาย จงเป็นผู้เลื่อมใสแล้วในพระพุทธ-ศาสนา

สัมมา ธารัง ปะเวจฉันโต กาเล เทโว ปะวัสสะตุ

ขอฝนจงเพิ่มอุทกธาร ตกต้องในฤดูกาล

วุฑฒิภาวายะ สัตตานัง สะมิทธัง เนตุ เมทะนิง

จงนำไปซึ่งเมทนีดล ให้สำเร็จประโยชน์ เพื่อบังเกิดความเจริญแก่สัตว์ทั้งหลาย

มาตา ปิตา จะ อัตระชัง นิจจัง รักขันติ ปุตตะกัง

มารดาบิดา ย่อมถนอมบุตรน้อยผู้เกิดจากตนเป็นนิตย์ ฉันใด

เอวัง ธัมเมนะ ราชาโน ปะชัง รักขันตุ สัพพะทา

พระราชาทั้งหลาย จงทรงรักษาประชาราษฎร์โดยเที่ยงธรรม ในกาลทุกเมื่อ ฉันนั้น ฯ

ทำวัตรเย็น

(คำบูชาพระ เหมือนทำวัตรเช้า)

(นำ) หันทะทานิ มะยันตัง ภะคะวันตัง วาจายะ อะภิคายิตุง ปุพพะภาคะนะมะการัญเจวะ พุทธานุสสะตินะยัญจะ กะโรมะ เส

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น

อะระหะโต ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส

สัมมาสัมพุทธัสสะ, ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ฯ

(๓ ครั้ง)

พุทธานุสสติ

ตัง โข ปะนะ ภะคะวันตัง เอวัง กัล์ยาโณ กิตติสัทโท อัพภุคคะโต

ก็กิตติศัพท์อันงามของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ได้ฟุ้งไปแล้วอย่างนี้ว่า

อิติปิ โส ภะคะวา เพราะเหตุอย่างนี้ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น

อะระหัง เป็นผู้ไกลจากกิเลส

สัมมาสัมพุทโธ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง
วิชชาจะระณะสัมปันโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ
สุคะโต เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี
โลกะวิทู เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง
อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ
เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า
สัตถา เทวะมะนุสสานัง
เป็นครูผู้สอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
พุทโธ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม
ภะคะวาติ เป็นผู้มีความจำเริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ ดังนี้ ฯ

พุทธาภิคีติ

(นำ) หันทะ มะยัง พุทธาภิคีติง กะโรมะ เส

พุทธ์วาระหันตะวะระตาทิคุณาภิยุตโต
พระพุทธเจ้าทรงประกอบด้วยพระคุณมีความประเสริฐ
แห่งอรหันตคุณ เป็นต้น
สุทธาภิญาณะกะรุณาหิ สะมาคะตัตโต
มีพระองค์อันประกอบด้วยพระญาณและพระกรุณาอัน
บริสุทธิ์

โพเธสิ โย สุชะนะตัง กะมะลังวะ สูโร

พระองค์ใด ทรงกระทำชนที่ดีให้เบิกบาน ดุจพระอาทิตย์ทำดอกบัวให้บาน

วันทามะหัง ตะมะระณัง สิระสา ชิเนนทัง

ข้าพเจ้าขอไหว้พระชินสีห์ผู้ไม่มีกิเลส พระองค์นั้น ด้วยเศียรเกล้า

พุทโธ โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง

พระพุทธเจ้าพระองค์ใด เป็นสรณะอันเกษมสูงสุด ของสัตว์ทั้งหลาย,

ปะฐะมานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง

ข้าพเจ้าขอไหว้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกองค์ที่หนึ่ง ด้วยเศียรเกล้า

พุทธัสสาหัส๎มิ ทาโส (ทาสี) วะ พุทโธ เม สามิกิสสะโร

ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นนายมีอิสระ เหนือข้าพเจ้า

พุทโธ ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม

พระพุทธเจ้าเป็นผู้กำจัดทุกข์ และทรงไว้ซึ่งประโยชน์สูงสุดแก่ข้าพเจ้า

พุทธัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง

ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตนี้ แด่พระพุทธเจ้า

วันทันโตหัง (ตีหัง) จะริสสามิ พุทธัสเสวะ สุโพธิตัง

ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่จักประพฤติตามซึ่งความตรัสรู้ดีของพระพุทธเจ้า

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง พุทโธ เม สะระณัง วะรัง

สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระพุทธเจ้าเป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุสาสะเน

ด้วยการกล่าวคำสัตย์นี้ ข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา

พุทธัง เม วันทะมาเนนะ (มานายะ) ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ

ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งพระพุทธเจ้า ได้ขวนขวายบุญใด ในบัดนี้

สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา

อันตรายทั้งปวง อย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น ฯ

(หมอบกราบว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา

ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี

พุทเธ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง

กรรมน่าติเตียนอันใด ที่ข้าพเจ้ากระทำแล้วในพระพุทธเจ้า

พุทโธ ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง

ขอพระพุทธเจ้า จงทรงงดซึ่งโทษล่วงเกินอันนั้น

กาลันตะเร สังวะริตุง วะ พุทเธ

เพื่อการสำรวมระวัง ในพระพุทธเจ้า ในกาลต่อไป ฯ

ธัมมานุสสติ

(นำ) หันทะ มะยัง ธัมมานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส

ส๎วากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม

พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว

สันทิฏฐิโก

เป็นธรรมที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติแล้ว พึงเห็นได้ด้วยตนเอง

อะกาลิโก

เป็นธรรมที่ปฏิบัติได้และให้ผลได้ไม่จำกัดกาล

เอหิปัสสิโก

เป็นธรรมที่ควรกล่าวกะผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด

โอปะนะยิโก เป็นธรรมที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว

ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติ

เป็นธรรมที่ผู้รู้พึงรู้ได้เฉพาะตน ดังนี้ ฯ

ธัมมาภิคีติ

(นำ) หันทะ มะยัง ธัมมาภิคีติง กะโรมะ เส

ส๎วากขาตะตาทิคุณะโยคะวะเสนะ เสยโย

พระธรรมที่ประเสริฐเพราะประกอบด้วยคุณ คือความที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว เป็นต้น

โย มัคคะปากะปะริยัตติวิโมกขะเภโท

พระธรรมใด เป็นธรรมอันจำแนกเป็น มรรค ผล ปริยัติ และนิพพาน

ธัมโม กุโลกะปะตะนา ตะทะธาริธารี

เป็นธรรมทรงไว้ซึ่งผู้ประพฤติธรรม ให้รอดพ้นจากการตกไปสู่โลกที่ชั่ว

วันทามะหัง ตะมะหะรัง วะระธัมมะเมตัง

ข้าพเจ้าขอไหว้พระธรรมที่ประเสริฐนั้น อันเป็นเครื่องขจัดเสียซึ่งความมืด

ธัมโม โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง

พระธรรมใด เป็นสรณะอันเกษมสูงสุดของสัตว์ทั้งหลาย

ทุติยานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง

ข้าพเจ้าขอไหว้พระธรรมนั้น ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกองค์ที่สอง ด้วยเศียรเกล้า

ธัมมัสสาหัส์มิ ทาโส (ทาสี) วะ ธัมโม เม สามิกิสสะโร

ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระธรรม พระธรรมเป็นนายมีอิสระเหนือข้าพเจ้า

ธัมโม ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม

พระธรรมเป็นเครื่องกำจัดทุกข์ และทรงไว้ซึ่งประโยชน์สุขแก่ข้าพเจ้า,

ธัมมัสสาหัง (ตีหัง) จะริสสามิ ธัมมัสเสวะ สุธัมมะตัง

ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่จักประพฤติตาม ซึ่งความเป็นธรรมดีของพระธรรม

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง ธัมโม เม สะระณัง วะรัง

สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระธรรมเป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุสาสะเน

ด้วยการกล่าวคำสัตย์นี้ ข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา

ธัมมัง เม วันทะมาเนนะ (มานายะ) ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ

ข้าพเจ้าไหว้อยู่ซึ่งพระธรรม ได้ขวนขวายบุญใดในบัดนี้

สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา

อันตรายทั้งปวง อย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น ฯ

(หมอบกราบว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา

ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี

ธัมเม กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง

กรรมน่าติเตียนอันใด ที่ข้าพเจ้ากระทำแล้วในพระธรรม

ธัมโม ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง

ขอพระธรรม จงงดซึ่งโทษล่วงเกินอันนั้น

กาลันตะเร สังวะริตุง วะ ธัมเม

เพื่อการสำรวมระวัง ในพระธรรม ในกาลต่อไป ฯ

สังฆานุสสติ

(นำ) หันทะ มะยัง สังฆานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติดีแล้ว

อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติตรงแล้ว

ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรม

เป็นเครื่องออกจากทุกข์แล้ว

สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติสมควรแล้ว

ยะทิทัง ได้แก่บุคคลเหล่านี้ คือ

จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา,

คู่แห่งบุรุษ ๔ คู่ นับเรียงตัวบุรุษ ได้ ๘ บุรุษ

เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

นั่นแหละพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า

อาหุเนยโย เป็นผู้ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา

ปาหุเนยโย เป็นผู้ควรแก่สักการะที่เขาจัดไว้ต้อนรับ

ทักขิเณยโย เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน

อัญชะลีกะระณีโย เป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปควรทำอัญชลีกรรม

อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ

เป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ดังนี้ฯ

สังฆาภิคีติ

(นำ) หันทะ มะยัง สังฆาภิคีติง กะโรมะ เส

สัมธัมมะโช สุปะฏิปัตติคุณาทิยุตโต

พระสงฆ์ที่เกิดโดยพระสัทธรรม ประกอบด้วยคุณมี

ความปฏิบัติดี เป็นต้น

โยฏฐัพพิโธ อะริยะปุคคะละสังฆะเสฏโฐ

เป็นหมู่แห่งพระอริยบุคคลผู้ประเสริฐ แปดจำพวก

สีลาทิธัมมะปะวะราสะยะกายะจิตโต

มีกายและจิตอันอาศัยธรรม มีศีล เป็นต้น อันบวร

วันทามะหัง ตะมะริยานะคะณัง สุสุทธัง

ข้าพเจ้าขอไหว้หมู่แห่งพระอริยเจ้าทั้งหลายนั้น ผู้บริสุทธิ์ด้วยดี

สังโฆ โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง

พระสงฆ์หมู่ใด เป็นสรณะอันเกษมสูงสุดของสัตว์ทั้งหลาย

ตะติยานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง

ข้าพเจ้าขอไหว้พระสงฆ์นั้น ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกองค์ที่สาม ด้วยเศียรเกล้า

สังฆัสสาหัส์มิ ทาโส (ทาสี) วะ สังโฆ เม สามิกิสสะโร

ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระสงฆ์ พระสงฆ์เป็นนายมีอิสระเหนือข้าพเจ้า

สังโฆ ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม

พระสงฆ์เป็นผู้กำจัดทุกข์ และทรงไว้ซึ่งประโยชน์สุขแก่ข้าพเจ้า

สังฆัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง

ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตนี้ แด่พระสงฆ์

วันทันโตหัง (ตีหัง) จะริสสามิ สังฆัสโสปะฏิปันนะตัง

ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่จักประพฤติตาม ซึ่งความปฏิบัติดีของพระสงฆ์

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง สังโฆ เม สะระณัง วะรัง

สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระสงฆ์เป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุสาสะเน

ด้วยการกล่าวคำสัตย์นี้ ข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา

สังฆัง เม วันทะมาเนนะ (มานายะ) ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ

ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งพระสงฆ์ ได้ขวนขวายบุญใด ในบัดนี้

สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา

อันตรายทั้งปวง อย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น ฯ

(หมอบกราบ)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา

ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี

สังเฆ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง

กรรมน่าติเตียนอันใด ที่ข้าพเจ้ากระทำแล้วในพระสงฆ์

สังโฆ ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง

ขอพระสงฆ์ จงงดซึ่งโทษล่วงเกินอันนั้น

กาลันตะเร สังวะริตุง วะ สังเฆ

เพื่อการสำรวมระวัง ในพระสงฆ์ ในกาลต่อไปฯ

(จบทำวัตรเย็น)

อตีตปัจจเวกขณปาฐะ

(นำ) หันทะ มยัง อะตีตะปัจจะเวกขะณะปาฐัง ภะณามะ เส

อัชชะ มะยา อะปัจจะเวกขิต๎วา ยัง จีวะรัง ปะริภุตตัง

ข้าพเจ้าใช้สอยจีวรใด โดยไม่ได้พิจารณาในวันนี้

ตัง ยาวะเทวะ สีตัสสะ ปะฏิฆาตายะ

จีวรนั้น ข้าพเจ้าใช้สอยแล้ว เพียงเพื่อป้องกันความหนาว

อุณ๎หัสสะ ปะฏิฆาตายะ

เพื่อป้องกันความร้อน

ฑังสะมะกะสะวาตาตะปะสิริงสะปะสัมผัสสานัง ปะฏิฆาตายะ

เพื่อป้องกันสัมผัสอันเกิดจากเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย

ยาวะเทวะ หิริโกปินะปะฏิจฉาทะนัตถัง

เพียงเพื่อปกปิดอวัยวะอันให้เกิดความละอาย

อัชชะ มะยา อะปัจจะเวกขิต๎วา โย ปิณฑะปาโต ปะริภุตโต

ข้าพเจ้าฉันบิณฑบาตใด โดยไม่ได้พิจารณาในวันนี้

โส เนวะ ทะวายะ บิณฑบาตนั้น ข้าพเจ้าไม่ฉันเพื่อคะนองกายเล่น

นะ มะทายะ ไม่ฉันเพื่อความมัวเมา

นะ มัณฑะนายะ ไม่ฉันเพื่อประดับ

น วิภูสะนายะ ไม่ฉันเพื่อตกแต่ง

ยาวะเทวะ อิมัสสะ กายัสสะ ฐิติยา

แต่ฉันเพียงเพื่อความดำรงอยู่ได้แห่งกายนี้

ยาปะนายะ เพื่อยังอัตภาพให้เป็นไป

วิหิงสุปะระติยา, เพื่อกำจัดความเบียดเบียน

พ๎รัห๎มะจะริยานุคคะหายะ เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์

อิติ ปุราณัญจะ เวทะนัง ปะฏิหังขามิ

ด้วยการพิจารณาอย่างนี้ ข้าพเจ้าจักบรรเทา เวทนาเก่า คือความหิวได้

นะวัญจะ เวทะนัง นะ อุปปาเทสสามิ

จักไม่ยังเวทนาใหม่ให้เกิดขึ้น

ยาต๎รา จะ เม ภะวิสสะติ อะนะวัชชะตา จะ ผาสุวิหาโร จาติ

อนึ่ง ความเป็นไปโดยสะดวกแห่งอัตภาพนี้ด้วย, ความเป็นผู้หาโทษมิได้ด้วย, ความเป็นอยู่โดยผาสุขด้วย, จักมีแก่เรา ดังนี้

อัชชะ มะยา อะปัจจะเวกขิต๎วา ยัง เสนาสะนัง ปะริภุตตัง

ข้าพเจ้าใช้สอยเสนาสนะใด โดยไม่ได้พิจารณาในวันนี้

ตัง ยาวะเทวะ สีตัสสะ ปะฏิฆาตายะ

เสนาสนะนั้น ข้าพเจ้าใช้สอยแล้ว เพียงเพื่อป้องกันความหนาว

อุณ๎หัสสะ ปะฏิฆาตายะ เพื่อป้องกันความร้อน

ฑังสะมะกะสะวาตาตะปะสิริงสะปะสัมผัสสานัง ปะฏิฆาตายะ

เพื่อป้องกันสัมผัสอันเกิดจากเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย

ยาวะเทวะ อุตุปะริสสะยะวิโนทะนัง ปะฏิสัลลานารามัตถัง

เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายอันเกิดจากดินฟ้าอากาศ, เพื่อให้ยินดีในการหลีกเร้นสำหรับภาวนา

อัชชะ มะยา อะปัจจะเวกขิต๎วา โย คิลานะปัจจะยะ-เภสัชชะปะริกขาโร ปะริภุตโต

ข้าพเจ้าฉันยาแก้ไข้ใด โดยไม่ได้พิจารณาในวันนี้

โส ยาวะเทวะ อุปปันนานัง เวยยาพาธิกานัง เวทะนานัง ปะฏิฆาตายะ

ยาแก้ไข้นั้น ข้าพเจ้าฉันแล้ว, เพียงเพื่อป้องกันเวทนาทั้งหลาย, ที่เกิดจากอาพาธต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว

อัพ๎ยาปัชฌะปะระมะตายาติ

เพื่อไม่ถูกเบียดเบียนเป็นอย่างยิ่ง ดังนี้ฯ

กรวดน้ำตอนเย็น

อุทิสสนาธิฏฐานคาถา

(นำ) หันทะ มะยัง อุททิสสะนาธิฏฐานะคาถาโย ภะณามะ เส

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ	ด้วยบุญนี้ อุทิศให้
อุปัชฌายา คุณุตตะรา	อุปัชฌาย์ ผู้เลิศคุณ
อาจะริยูปะการา จะ	แลอาจารย์ ผู้เกื้อหนุน
มาตาปิตา จะ ญาตะกา	ทั้งพ่อแม่ แลปวงญาติ
สุริโย จันทิมา ราชา	สูรย์จันทร์ แลราชา
คุณะวันตา นาราปิ จะ	ผู้ทรงคุณ หรือสูงชาติ
พ๎รัห๎มะมารา จะ อินทา จะ	พรหมมาร และอินทราช
โลกะปาลา จะ เทวตา	ทั้งทวยเทพ และโลกบาล
ยะโม มิตตา มะนุสสา จะ	ยมราช มนุษย์มิตร
มัชฌัตตา เวริกาปิ จะ	ผู้เป็นกลาง ผู้จองผลาญ
สัพเพ สัตตา สุขี โหนตุ	ขอให้เป็นสุขศานติ์ทุกถ้วนหน้า อย่าทุกข์ทน
ปุญญานิ ปะกะตานิ เม	บุญผองที่ข้าทำ จงช่วยอำนวยศุภผล
สุขัง จะ ติวิธัง เทนตุ	ให้สุขสามอย่างล้น
ขิปปัง ปาเปถะ โวมะตัง	ให้ลุถึงนิพพานพลัน

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ	ด้วยบุญนี้ที่เราทำ
อิมินา อุททิเสนะ จะ	และอุทิศให้ปวงสัตว์
ขิปปาหัง สุละเภ เจวะ	เราพลันได้ซึ่งการตัด
ตัณหุปาทานะเฉทะนัง	ตัวตัณหาอุปาทาน
เย สันตาเน หินา ธัมมา	สิ่งชั่วในดวงใจ
ยาวะ นิพพานะโต มะมัง	กว่าเราจะถึงนิพพาน
นัสสันตุ สัพพะทาเยวะ	มลายสิ้นจากสันดาน
ยัตถะ ชาโต ภะเว ภะเว	ทุกๆ ภพที่เราเกิด
อุชุจิตตัง สะติปัญญา	มีจิตตรงและสติทั้งปัญญา อันประเสริฐ
สัลเลโข วิริยัมหินา	พร้อมทั้งความเพียรเลิศเป็น เครื่องขูดกิเลสหาย
มารา ละภันตุ โนกาสัง	โอกาสอย่างพึงแก่หมู่มารสิ้น ทั้งหลาย
กาตุญจะ วิริเยสุ เม	เป็นช่องประทุษร้ายทำลายล้าง ความเพียรจม
พุทธาทิปะวะโร นาโถ	พระพุทธผู้บวรนาถ
ธัมโม นาโถ วะรุตตะโม	พระธรรมที่พึ่งอุดม
นาโถ ปัจเจกะพุทโธ จะ	พระปัจเจกะพุทธสม-
สังโฆ นาโถตตะโร มะมัง	ทบพระสงฆ์ที่พึ่งผยอง

เตโสตตะมานุภาเวนะ ด้วยอานุภาพนั้น
มาโรกาสัง ละภันตุ มา ขอหมู่มารอย่าได้ช่อง
ทะสะปุญญานุภาเวนะ ด้วยเดชบุญทั้งสิบป้อง
มาโรกาสัง ละภันตุ มา อย่าเปิดโอกาสแก่มาร เทอญ ฯ

สัจจาธิฏฐานคาถา

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง
ที่พึ่งอย่างอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
พุทโธ เม สะระณัง วะรัง
พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ
ด้วยการกล่าวคำจริงนี้
โสตถิ เม โหตุ สัพพะทา
ขอความสวัสดีจงมีแก่ข้าพเจ้าทุกเมื่อ
นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง
ที่พึ่งอย่างอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
ธัมโม เม สะระณัง วะรัง
พระธรรมเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ
ด้วยการกล่าวคำจริงนี้

โสตถิ เม โหตุ สัพพะทา

ขอความสวัสดีจงมีแก่ข้าพเจ้าทุกเมื่อ

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง

ที่พึ่งอย่างอื่นของข้าพเจ้าไม่มี

สังโฆ เม สะระณัง วะรัง

พระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ

ด้วยการกล่าวคำจริงนี้

โสตถิ เม โหตุ สัพพะทา

ขอความสวัสดีจงมีแก่ข้าพเจ้าทุกเมื่อ ฯ

คำแผ่เมตตา

สัพเพ สัตตา สัตว์ทั้งหลาย ที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

อะเวรา โหนตุ จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้มีเวรแก่กันและกันเลย

อัพ์ยาปัชฌา โหนตุ จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้พยาบาทเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย

อะนีฆา โหนตุ จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้มีความทุกข์กายทุกข์ใจเลย

สุขี อัตตานัง ปะริหะรันตุ

จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด ฯ

คำอุทิศส่วนกุศล

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ

ขอส่วนบุญส่วนกุศลนี้ จงถึงแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า

สุขิตา โหนตุ ญาตะโย

ขอญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า จงมีความสุข ปราศจากความทุกข์ ฯ

“ข้าพเจ้า ขอตั้งจิต อุทิศผล
บุญกุศลนี้ แผ่ไป ให้ไพศาล
ถึงบิดา มารดา ครูอาจารย์
ทั้งวงศ์วาน ญาติมิตร สนิทกัน
คนเคยร่วม ทำงาน การทั้งหลาย
มีส่วนได้ ในกุศล ผลของฉัน
ทั้งเจ้ากรรม นายเวร และเทวัญ
ขอให้ท่าน ได้กุศล ผลนี้เทอญ”

บทสวดมนต์พิเศษ

บทเทิดคุณพระรัตนตรัย

นะโม น้อมนมัสการ จิตชื่นบานต่อภควา
ล้ำเลิศในโลกา ทรงพระภาคเป็นอันงาม
อรหัตตัดกิเลส สมุจเฉทขาดจากกาม
ไกลจากตัณหาสาม โลกธรรมแปดประการ
สัมมาสัมพุทธะ ตรัสเป็นพระโพธิญาณ
ล่วงรู้ทุกข์กันดาร เหตุเกิดทุกข์เป็นธรรมดา
รู้ทางปฏิบัติ ข้อจะตัดซึ่งทุกขา
ดับชาติและชรา พ้นมรณาถึงนิพพาน
อะหัง อันว่าข้าฯ เจตนานมัสการ
พุทโธ ผู้เบิกบาน ผู้ตื่นแล้วพ้นจากภัย
รู้รอบคุณและโทษ สั่งสอนโปรดสรรพ์เวไนย
ควรเราพึงเข้าใจ พระคุณท่านล้ำโลกา
ข้าฯ ไหว้คุณพระธรรม อันน้อมนำเกิดปัญญา
ทรงไว้ในเกศา ซึ่งความชอบประกอบการ
สิ่งใดเป็นความผิด ไม่ชอบคิดเป็นใจพาล
หนีร้อนผ่อนรำคาญ หาความเย็นเป็นสุขใจ

ชำระกองกิเลส ให้สิ้นเสร็จพ้นทุกข์ภัย
ตัดบ่วงและห่วงใย ด้วยอาศัยพระธรรมมา
ผู้ใดใคร่ชิมรส ธรรมปรากฏด้วยปัญญา
เห็นแต่อาตมา เฉพาะใครที่ได้ทำ
ปฏิบัติจึงเห็นจริง เป็นยอดยิ่งจะอุปถัมภ์
มีคุณอันเลิศล้ำ นำถึงสุขทุกข์ห่างไกล
ถ้ากายวาจาจิต สุจริตด้วยเลื่อมใส
ชั่วร้ายสิ่งอันใด จะเกิดได้นั้นไม่มี
พระธรรมอันล้ำเลิศ ย่อมประเสริฐเป็นวิถี
ทางเอกข้ามโลกีย์ พ้นจากชาตินิราศภัย
นมัสการอริยะสงฆ์ ผู้ดำรงพระวินัย
พรหมจรรย์ท่านครองไว้ ตามโอวาทพระศาสดา
สี่คู่แปดพวกนั้น ย่อมถือมั่นในสิกขา
ปฏิบัติตามธรรมา บริสุทธิ์พ้นไพรี
อบรมสะสมมา โดยวาสนาของท่านมี
บรรลุโมกข์วิถี วิสุทธิ์ขันธะสันดาน
อริยะสาวกสงฆ์ หน่อชินพงศ์พุทธาจารย์
สลัดตัดสงสาร ขาดห่วงใจไม่ใยดี
นับเนื่องเป็นเรื่องมา สืบศาสนาพระชินศรี
จนถึงทุกวันนี้ เพราะท่านนำพระธรรมมา

สำแดงแจ้งเหตุผล ให้ปุถุชนมีศรัทธา
เห็นจริงด้วยปัญญา มีคุณแท้เป็นแน่ใจ
ท่านนั้นเป็นแบบอย่าง ชี้หนทางให้เดินไป
ทางธรรมทางวินัย ทั้งทานศีลและภาวนา
สังโฆ คุณดังนี้ เราควรที่จะบูชา
รำลึกถึงขึ้นมา ยกมือไหว้ไม่เสียที
คุณพระรัตนตรัย นำใจใส่ไว้จงดี
ย่อมจะจำเริญศรี สวัสดีล้นพ้นคณา ฯ

คำกลอนนอบน้อมคุณพระรัตนตรัย

อิมินา สักกาเรนะ ข้าฯ ขอน้อมจิตบูชา
พระบรมศาสดา ทรงปัญญาทิบารมี
ทรงสง่าด้วยราศี พระมากมีคุณการุณย์
ทั้งเมตตาคุณเกื้อหนุน ทรงแผ่บุญให้เวไนย
ดุจประทีปอันสดใส ส่องทางให้พบวิชชา
ละโลภโกรธโมหา และอวิชชาบรรลุตาม
นบพระธรรมมีองค์สาม บังเกิดนามปรากฏมี
ศีลสมาธิปัญญา อันช่วยพาทุกชีวี
ดำเนินไปสู่วิถี คุณความดีตลอดกาล
คุ้มครองซึ่งดวงมาลย์ ขจัดพาลกิเลสมี

ขจัดโรค โศก ไพรี ขจัดที่อันนำภัย
ผลล้ำอันอำไพ ส่งนำให้ถึงนิพพาน
นบพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณ ท่านค้ำจุนพระศาสนา
ประพฤติตามพระศาสดา ทั้งทิวาและราตรี
ขจัดกิเลสเหตุย่ำยี ที่ทรงชี้ให้ทำมา
จนลุผลดังปรารถนา เป็นอริยาประเสริฐศรี
ก็ช่วยสอนประชาชี มีผลดีตลอดมา
แนะนำซึ่งมรรคา ยากนักหนาก็กระทำ
ชาวพุทธจงจดจำ และน้อมนำสู่ดวงใจ
ฝึกฝนอยู่ร่ำไป ทั้งกายใจและวาจา
ตามธรรมพระสัมมาฯ เพื่อพบพาความสุขี
พระพุทธศาสน์คุณเช่นนี้ จงช่วยชี้พร่ำนำไป
ให้ทุกคนได้เลื่อมใส พ้นทุกข์ใจสุขดำรงค์
ขอพระศาสน์ยั้งยืนยง สถิตคงนิรันดร์ เทอญ.

บารมี ๓๐ ทัศ

ทานะปาระมี สัมปันโน
ทานะอุปะปาระมี สัมปันโน
ทานะปะระมัตถะปาระมี สัมปันโน
เมตตา ไมตรี กรุณา มุทิตา อุเปกขา ปาระมี สัมปันโน
อิติปิ โส ภะคะวา

สีละปาระมี สัมปันโน
สีละอุปะปาระมี สัมปันโน
สีละปะระมัตถะปาระมี สัมปันโน
เมตตา ไมตรี กรุณา มุทิตา อุเปกขา ปาระมี สัมปันโน
อิติปิ โส ภะคะวา

เนกขัมมะปาระมี สัมปันโน
เนกขัมมะอุปะปาระมี สัมปันโน
เนกขัมมะปะระมัตถะปาระมี สัมปันโน
เมตตา ไมตรี กรุณา มุทิตา อุเปกขา ปาระมี สัมปันโน
อิติปิ โส ภะคะวา

ปัญญาปาระมี สัมปันโน
ปัญญาอุปะปาระมี สัมปันโน
ปัญญาปะระมัตถะปาระมี สัมปันโน
เมตตา ไมตรี กรุณา มุทิตา อุเปกขา ปาระมี สัมปันโน
อิติปิ โส ภะคะวา

วิริยะปาระมี สัมปันโน
วิริยะอุปะปาระมี สัมปันโน
วิริยะปะระมัตถะปาระมี สัมปันโน
เมตตา ไมตรี กรุณา มุทิตา อุเปกขา ปาระมี สัมปันโน
อิติปิ โส ภะคะวา

ขันติปาระมี สัมปันโน
ขันติอุปะปาระมี สัมปันโน
ขันติปะระมัตถะปาระมี สัมปันโน
เมตตา ไมตรี กรุณา มุทิตา อุเปกขา ปาระมี สัมปันโน
อิติปิ โส ภะคะวา

สัจจะปาระมี สัมปันโน
สัจจะอุปะปาระมี สัมปันโน
สัจจะปะระมัตถะปาระมี สัมปันโน
เมตตา ไมตรี กรุณา มุทิตา อุเปกขา ปาระมี สัมปันโน
อิติปิ โส ภะคะวา

อะธิฏฐานะปาระมี สัมปันโน
อะธิฏฐานะอุปะปาระมี สัมปันโน
อะธิฏฐานะปะระมัตถะปาระมี สัมปันโน
เมตตา ไมตรี กรุณา มุทิตา อุเปกขา ปาระมี สัมปันโน
อิติปิ โส ภะคะวา

เมตตาปาระมี สัมปันโน
เมตตาอุปะปาระมี สัมปันโน
เมตตาปะระมัตถะปาระมี สัมปันโน
เมตตา ไมตรี กรุณา มุทิตา อุเปกขา ปาระมี สัมปันโน
อิติปิ โส ภะคะวา

อุเปกขาปาระมี สัมปันโน
อุเปกขาอุปะปาระมี สัมปันโน
อุเปกขาปะระมัตถปาระมี สัมปันโน
เมตตา ไมตรี กรุณา มุทิตา อุเปกขา ปาระมี สัมปันโน
อิติปิ โส ภะคะวา

ทะสะปาระมี สัมปันโน
ทะสะอุปะปาระมี สัมปันโน
ทะสะปะระมัตถะปาระมี สัมปันโน
เมตตา ไมตรี กรุณา มุทิตา อุเปกขา ปาระมี สัมปันโน
อิติปิ โส ภะคะวา

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ นะมามิหัง ฯ

บทเทิดพระบรมสารีริกธาตุ

อิติปิ โส ภะคะวา มือข้าพเจ้าสิบนิ้ว
ยกเหนือหว่างคิ้ว ต่างธูปเทียนทอง
วงพักตร์โสภา ต่างมาลากรอง
ดวงเนตรทั้งสอง ต่างประทีปถวาย

ผมเผ้าเกล้าเกศ
ต่างประทุมเมศ บัวทองพรรณราย
วาจาเพราะผ่อง ต่างละอองจันทร์ฉาย
ดวงจิตขอถวาย ต่างรสสุคนธา

พระบรมธาตุ
พระโลกนาถ อรหันตสัมมา
ทั้งสามขนาด โอภาสโสภา
ทั้งหมดคณนา สิบหกทะนาน

พระธาตุขนาดใหญ่
สีทองอุไร ทรงพรรณสัณฐาน
เท่าเมล็ดถั่วหัก ตวงตักประมาณ
ได้ห้าทะนาน ทองคำพอดี

พระธาตุขนาดกลาง
ทรงสีสรรพางค์ แก้วผลึกมณี
เท่าเมล็ดข้าวสารหัก ประจักษ์รัศมี
ประมาณมวลมี อยู่ห้าทะนาน

๕

ขนาดน้อยพระธาตุ

เท่าเมล็ดผักกาด โอภาสสัณฐาน
สีดอกพิกุล มนุญญะการ
มีอยู่ประมาณ หกทะนานพอดี

พระธาตุน้อยใหญ่

สถิตอยู่ใน องค์พระเจดีย์
ทั่วโลกธาตุ โอภาสรัศมี
ข้าฯ ขออัญชลี เคารพบูชา

พระธาตุพิเศษ

เจ็ดองค์ทรงเดช ทรงคุณเหลือตรา
อินทร์พรหมยมยักษ์ เทพพิทักษ์รักษา
ข้าฯ ขอบูชา วันทาอาจิณ

หนึ่ง พระรากขวัญ (กระดูกไหปลาร้าข้างขวา)

เบื้องขวาสำคัญ อยู่ชั้นพรหมินทร์
มวลพรหมโสฬส ประณตนิจสิน
บูชาอาจิณ พร้อมด้วยกายใจ

สอง พระรากขวัญ (กระดูกไหปลาร้าข้างซ้าย)

เบื้องซ้ายสำคัญ นั้นอยู่เมืองไกล

สาม พระอุณหิส (กระดูกหน้าผาก) สถิตอยู่ใน
เจดีย์อุไร อนุราธะบุรี (ประเทศศรีลังกา)

สี่ พระเขี้ยวแก้ว

ขวาบนพราวแพรว	โอภาสรัศมี
อยู่ดาวดึงส์สวรรค์	มหันตะเจดีย์
พระจุฬามณี	ทวยเทพสักการ

ห้า พระเขี้ยวแก้ว

ขวาล่างพราวแพรว	โอภาสไพศาล
สถิตเกาะแก้ว	ลังกาโอฬาร (ประเทศศรีลังกา)
เป็นที่สักการ	ของประชากร

หก พระเขี้ยวแก้ว

ซ้ายบนพราวแพรว	เพริดพริ้งบวร
สถิตคันธาระ	วิสัยนคร (อินเดียตอนเหนือ)
ชุมชนนิกร	นมัสการ

เจ็ดพระเขี้ยวแก้ว

ซ้ายล่างพราวแพรว	รัศมีโอฬาร
สถิต ณ พิภพ	เมืองนาคสถาน
ทุกเวลากาล	นาคน้อมบูชา

พระธาตุสรรพเพชร

เจ็ดองค์พิเศษ	นิเทศพรรณนา
ทรงคุณสูงสุด	มนุษย์เทวา
พากันบูชา	เคารพนิรันตร์

ด้วยเดชบูชา

ธาตุพระสัมมา สัมพุทธ์ภควันต์
ขอให้สิ้นทุกข์ อยู่เป็นสุขสันต์
นิราศภัยอัน- ตรายบีฑา

แม้เกิดชาติใด

ขอให้อยู่ใน พระศาสนา
รักธรรมดำเนิน จำเริญเมตตา
ศีลทานภาวนา กำจัดโลโภ

พ้นจากอาสวะ

โทโส โมหะ ตามพระพุทโธ
อะหัง วันทามิ ธาตุโย อะหัง วันทามิ สัพพะโส ฯ

พรหมวิหาร ๔

ปวงข้าฯ สำรวมจิต น้อมอุทิศ แผ่เมตตา
แก่สัตว์ ทั่วโลกา บรรดามี ชีวีครอง
สัตว์ทั้งหลาย อย่าผูกเวร คิดเคี้ยวเข็ญ ตอบสนอง
สัตว์ทั้งหลาย อย่าคิดปอง จิตขุ่นข้อง เบียดเบียนกัน
ปวงข้าฯ สำรวมจิต น้อมอุทิศ แผ่กรุณา
แก่สัตว์ ทั่วโลกา บรรดามี ชีวีครอง
สัตว์ทั้งหลาย จงพ้นทุกข์ ประสบสุข เกษมสันต์
ทุกชีวิต มีจิตมั่น การุณย์กัน นิรันดร์ เทอญ
ปวงข้าฯ สำรวมจิต น้อมอุทิศแผ่มุทิตา
แก่สัตว์ ทั่วโลกา บรรดามี ชีวีครอง
สัตว์ทั้งหลาย จงอย่าได้ ปราศไปจาก สมบัติทั้งผอง
ที่ได้ ไว้ครอบครอง จงเนืองนองดังอุรา
ปวงข้าฯ สำรวมจิต น้อมอุทิศ อุเบกขา
แก่สัตว์ ทั่วโลกา บรรดามี ชีวีครอง
สัตว์ทั้งหลาย ต่างมีกรรม การกระทำ ทั้งดีชั่ว
ทำไม่ดี พาหมองมัว ไม่ทำชั่ว ผลนำสุข
จะได้ดี หรือมีทุกข์ ก็เพราะกรรม ที่ทำไว้
เราจึงควร ทำจิตให้ วางเฉยได้ ไร้ทุกข์เอย ฯ

บทอุทิสนา

กุศลใด ได้ก่อสร้าง หมดทุกอย่าง บรรดามี
กุศลนั้น และขอพลี แด่ทวย- เทพยดา
ขอเทพ ยินดีรับ เครื่องคำนับ และบูชา
ปราโมทย์ โมทนา ส่วนบุญญา ที่แบ่งปัน
หนึ่งเล่า อีกหมู่ญาติ ซึ่งละชาติ มนุษย์อัน
ท่านบิดร มารดานั้น จงมีส่วน ด้วยทุกคน
ข้าพเจ้า ได้ตั้งจิต เพื่ออุทิศ กุศลผล
แด่หมู่ บรรพชน ซึ่งล่วงลับ ไปแล้วนาน
ขอท่าน ทั้งหลายนั้น รับบุญฉัน แล้วเบิกบาน
พ้นข้อขุ่น และรำคาญ สุขสำราญ นิราศภัย.

พระอภิธรรมแปล (ฉบับวัดบางนาใน)

๑. พระสังคิณี

กุสะลา ธัมมา ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล

อะกุสะลา ธัมมา ธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศล

อัพ๎ยากะตา ธัมมา ธรรมทั้งหลายที่เป็นกลางๆ

กะตะเม ธัมมา กุสะลา ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศลเป็นอย่างไร

ยัส๎มิง สะมะเย กามาวะจะรัง กุสะลัง จิตตัง อุปปันนัง โหติ, โสมะนัสสะสะหะคะตัง ญาณะสัมปะยุตตัง

ในสมัยใด, จิตที่เป็นกุศล แต่ยังท่องเที่ยวอยู่ในกามภพ, ที่เกิดขึ้นพร้อมด้วยความดีใจ, ประกอบด้วยปัญญา ย่อมเกิดขึ้น

รูปารัมมะณัง วา สัททารัมมะณัง วา

โดยปรารภรูปเป็นอารมณ์หรือ หรือว่าปรารภเสียงเป็นอารมณ์

คันธารัมมะณัง วา ระสารัมมะณัง วา

ปรารภกลิ่นเป็นอารมณ์หรือ หรือว่าปรารภรสเป็นอารมณ์

โผฏฐัพพารัมมะณัง วา ธัมมารัมมะณัง วา ยัง ยัง วา ปะนารัพภะ

ปรารภสัมผัสเป็นอารมณ์หรือ หรือว่าปรารภธรรมเป็นอารมณ์

ตัส์มิง สะมะเย ผัสโส โหติ

ในสมัยนั้น, ความสัมผัสแห่งจิตที่เป็นกุศล ย่อมเกิดขึ้น

อะวิกเขโป โหติ

ธรรมชาติที่ปรุงแต่งจิต, คือเจตสิกอันแน่แน่ว ย่อมเกิดขึ้น

เย วา ปะนะ ตัส์มิง สะมะเย

อีกอย่างหนึ่ง ในสมัยนั้น, ธรรมทั้งหลายเหล่าใด ย่อมเกิดขึ้น

อัญเญปิ อัตถิ ปะฏิจจะสะมุปปันนา

ธรรมทั้งหลายอาศัยกันและกัน, แม้เหล่าอื่นที่มีอยู่ ย่อมเกิดขึ้น

อะรูปิโน ธัมมา อิเม ธัมมา กุสะลา

ธรรมที่ไม่มีรูปทั้งหลายเหล่านี้, ชื่อว่าเป็นกุศล, ให้ผลเป็นสุขแก่สัตว์ทั้งหลาย ดังนี้แล ฯ

๒. พระวิภังค์

ปัญจักขันธา กองแห่งธรรมชาติทั้งหลายมี ๕ ประการ คือ

รูปักขันโธ

กองแห่งรูป คือ ธรรมชาติที่จะต้องแตกสลายไปด้วยปัจจัยต่างๆ

เวทะนากขันโธ

กองแห่งเวทนา คือ ธรรมชาติที่เสวยอารมณ์

สัญญากขันโธ

กองแห่งสัญญา คือ ธรรมชาติที่จำได้หมายรู้

สังขารักขันโธ

กองแห่งสังขาร คือ ธรรมชาติที่ปรุงแต่งใจ ให้ดีหรือชั่ว

วิญญาณักขันโธ

กองแห่งวิญญาณ คือ ธรรมชาติที่รู้แจ้งแห่งอารมณ์ต่างๆ

ตัตถะ กะตะโม รูปักขันโธ

กองแห่งรูปในปัญจขันธ์เหล่านั้นเป็นอย่างไร

ยังกิญจิ รูปัง อะตีตานาคะตะปัจจุปันนัง

คือ รูปที่เป็นอดีต, รูปที่เป็นอนาคต, และรูปที่เป็นปัจจุปัน

อัชฌัตตัง วา พะหิทธา วา

รูปภายในหรือ หรือว่ารูปภายนอก

โอฬาริกัง วา สุขุมัง วา

รูปหยาบหรือ หรือว่ารูปละเอียด

หีนัง วา ปะณีตัง วา

รูปเลวทรามหรือ หรือว่ารูปประณีต

ยัง ทูเร วา สันติเก วา

รูปในที่ไกลหรือ หรือว่ารูปในที่ใกล้

ตะเทกัชฌัง อะภิสัญญูหิต๎วา อะภิสังขิปิต๎วา

พระผู้มีพระภาคเจ้า, ทรงประมวลรูปเหล่านั้นเข้าเป็นหมวดเดียวกัน

อะยัง วุจจะติ รูปักขันโธ

กองแห่งรูปธรรมนี้, พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า, เป็นรูปขันธ์ ดังนี้แล ฯ

๓. สังเวคปริกิตตนปาฐะ

อิธะ ตะถาคะโต โลเก อุปปันโน

พระตถาคตเจ้าบังเกิดขึ้นแล้วในโลกนี้

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ

เป็นผู้ไกลจากกิเลส, ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง

ธัมโม จะ เทสิโต นิยยานิโก

และพระธรรมที่ทรงแสดง, เป็นธรรมเครื่องออกจากทุกข์

อุปะสะมิโก ปะรินิพพานิโก

เป็นเครื่องสงบกิเลส, เป็นไปเพื่อปรินิพพาน

สัมโพธะคามี สุคะตัปปะเวทิโต

เป็นไปเพื่อความรู้พร้อม, เป็นธรรมที่พระสุคตประกาศ

มะยันตัง ธัมมัง สุต๎วา เอวัง ชานามะ

พวกเราเมื่อได้ฟังธรรมนั้นแล้ว, จึงได้รู้อย่างนี้ว่า

ชาติปิ ทุกขา แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์

ชะราปิ ทุกขา แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์

มะระณัมปิ ทุกขัง แม้ความตายก็เป็นทุกข์

โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสาปิ ทุกขา

แม้ความโศกความร่ำไรรำพัน, ความไม่สบายกาย, ความไม่สบายใจ, ความคับแค้นใจ ก็เป็นทุกข์

อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข

ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รักที่พอใจก็เป็นทุกข์

ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข

ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจก็เป็นทุกข์

ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง

มีความปรารถนาสิ่งใด, ไม่ได้สิ่งนั้นนั่นก็เป็นทุกข์

สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา

ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธ์ทั้งห้าเป็นตัวทุกข์

เสยยะถีทัง ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ

รูปูปาทานักขันโธ ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือ รูป

เวทะนูปาทานักขันโธ

ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือ เวทนา

สัญญูปาทานักขันโธ

ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือ สัญญา

สังขารูปาทานักขันโธ

ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือ สังขาร

วิญญาณูปาทานักขันโธติ

ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือ วิญญาณ ดังนี้แล ฯ

๔. สังเวคปริกิตตนปาฐะ

เอวัง ภาคา จะ ปะนัสสะ ภะคะวะโต สาวะเกสุ อะนุ-สาสะนี, พะหุลา ปะวัตตะติ

อนึ่ง คำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น, ย่อมเป็นไปในสาวกทั้งหลาย, ส่วนมาก มีส่วนคือการจำแนกอย่างนี้ว่า

รูปัง อะนิจจัง รูปไม่เที่ยง

เวทะนา อะนิจจา เวทนาไม่เที่ยง

สัญญา อะนิจจา สัญญาไม่เที่ยง

สังขารา อะนิจจา สังขารไม่เที่ยง

วิญญาณัง อะนิจจัง วิญญาณไม่เที่ยง

รูปัง อะนัตตา รูปไม่ใช่ตัวตน

เวทะนา อะนัตตา เวทนาไม่ใช่ตัวตน

สัญญา อะนัตตา สัญญาไม่ใช่ตัวตน

สังขารา อะนัตตา สังขารไม่ใช่ตัวตน

วิญญาณัง อะนัตตา วิญญาณไม่ใช่ตัวตน

สัพเพ สังขารา อะนิจจา สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง

สัพเพ ธัมมา อะนัตตาติ

ธรรมทั้งหลายทั้งปวงไม่ใช่ตัวตน ดังนี้

เต มะยัง โอติณณาม์หะ

พวกเราทั้งหลายเป็นผู้ถูกครอบงำแล้ว

ชาติยา โดยความเกิด

ชะรามะระเณนะ โดยความแก่และความตาย

โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ

โดยความโศก ความร่ำไรรำพัน, ความไม่สบายกาย, ความไม่สบายใจ, ความคับแค้นใจทั้งหลาย

ทุกโขติณณา เป็นผู้ถูกความทุกข์หยั่งลงแล้ว

ทุกขะปะเรตา เป็นผู้มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้าแล้ว

อัปเปวะนามิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยา ปัญญาเยถาติ

ทำไฉน, การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้, จะพึงปรากฏชัดแก่เราได้, ดังนี้แล ฯ

บทอนุโมทนารัมภคาถาแปล

ยะถา วาริวะหา ปูรา ปะริปูเรนติ สาคะรัง

ห้วงน้ำที่เต็มย่อมยังสมุทรสาคร, ให้บริบูรณ์ได้ฉันใด

เอวะเมวะ อิโต ทินนัง เปตานัง อุปะกัปปะติ

ทานที่ท่านอุทิศให้แล้วในโลกนี้ย่อมสำเร็จประโยชน์แก่ผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้วได้ ฉันนั้น

อิจฉิตัง ปัตถิตัง ตุมหัง ขออิฏฐผลที่ท่านปรารถนาแล้วตั้งใจแล้ว

ขิปปะเมวะ สะมิชฌะตุ จงสำเร็จโดยฉับพลัน

สัพเพ ปูเรนตุ สังกัปปา ขอความดำริทั้งปวงจงเต็มที่

จันโท ปัณณะระโส ยะถา เหมือนพระจันทร์ในวันเพ็ญ

มะณิ โชติระโส ยะถา เหมือนแก้วมณีอันสว่างไสว ควรยินดี

สัพพีติโย วิวัชชันตุ ความจัญไรทั้งปวงจงบำราศไป

สัพพะโรโค วินัสสะตุ โรคทั้งปวง ของท่านจงหาย

มา เต ภะวัตวันตะราโย อันตรายอย่ามีแก่ท่าน

สุขี ทีฆายุโก ภะวะ ท่านจงเป็นผู้มีความสุขมีอายุยืน

อะภิวาทะนะสีลิสสะ นิจจัง วุฑฒาปะจายิโน, จัตตาโร ธัมมา วัฑฒันติ อายุ วัณโณ สุขัง พะลัง

พรสี่ประการคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ, ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีปกติไหว้กราบ, มีปกติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิจ ฯ

ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง ขอสรรพมงคลจงมีแก่ท่าน
รักขันตุ สัพพะเทวะตา ขอเหล่าเทวดาทั้งปวงจงรักษาท่าน
สัพพะพุทธานุภาเวนะ ด้วยอานุภาพแห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวง
สัพพะธัมมานุภาเวนะ ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรมทั้งปวง
สัพพะสังฆานุภาเวนะ ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ทั้งปวง
สะทา โสตถี ภะวันตุ เต ขอความสวัสดีทั้งหลาย, จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ เทอญฯ

ติโรกุฑฑกัณฑปัจฉิมภาค

อะทาสิ เม อะกาสิ เม ญาติมิตตา สะขา จะ เม, เปตานัง ทักขิณัง ทัชชา ปุพเพ กะตะมะนุสสะรัง

เมื่อบุคคลระลึกถึงอุปการะที่ท่านเคยทำแล้วแก่ตนว่า, ผู้นี้ได้ให้สิ่งนี้แก่เรา, ผู้นี้เป็นญาติมิตรเป็นเพื่อนของเราดังนี้, ควรให้ทักษิณาทาน, เพื่อผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้ว

นะ หิ รุณณัง วา โสโก วา ยาวัญญา ปะริเทวะนา

การร้องไห้ก็ดี การเศร้าโศกก็ดี, หรือการร่ำไรรำพันอย่างอื่นก็ดี , ใครๆ ไม่ควรทำเลย

นะ ตัง เปตานะมัตถายะ

เพราะว่า การร้องไห้เป็นต้นนั้น, ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ญาติทั้งหลาย, ผู้ละโลกนี้ไปแล้ว

เอวัง ติฏฐันติ ญาตะโย

ญาติทั้งหลายย่อมดำรงอยู่อย่างนั้นเอง

อะยัญจะ โข ทักขิณา ทินนา

ก็ทักษิณานุประทานนี้แล อันท่านให้แล้ว

สังฆัมหิ สุปะติฏฐิตา

ประดิษฐานไว้ดีแล้วในพระสงฆ์

ทีฆะรัตตัง หิตายัสสะ ฐานะโส อุปะกัปปะติ

ย่อมสำเร็จประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้ว, ตลอดกาลนานตามฐานะ

โส ญาติธัมโม จะ อะยัง นิทัสสิโต

ญาติธรรมนี้ ท่านได้แสดงให้ปรากฏแล้ว

เปตานะ ปูชา จะ กะตา อุฬารา

และการบูชาอันยิ่ง, ท่านก็ได้ทำแล้วแก่ญาติทั้งหลายผู้ละโลกนี้ไปแล้ว

พะลัญจะ ภิกขูนะมะนุปปะทินนัง,

และกำลังแห่งภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่าท่านได้เพิ่มให้แล้ว

ตุมเหหิ ปุญญัง ปะสุตัง อะนัปปะกันติ,

บุญมิใช่น้อย, ท่านได้ขวนขวายแล้ว, ดังนี้แล ฯ

โภชนานุโมทนาคาถา

อายุโท พะละโท ธีโร ผู้มีปัญญาให้อายุ ให้กำลัง
วัณณะโท ปะฏิภาณะโท ให้วรรณะ ให้ปฏิภาณ
สุขัสสะ ทาตา เมธาวี ผู้มีปัญญา ให้ความสุข
สุขัง โส อะธิคัจฉะติ ย่อมประสบสุข
อายุง ทัต๎วา พะลัง วัณณัง สุขัญจะ ปะฏิภาณะโท,

บุคคลผู้ให้อายุ พละ วรรณะ สุขะ และปฏิภาณ

ทีฆายุ ยะสะวา โหติ ยัตถะ ยัตถูปะปัชชะตีติ

บังเกิดในที่ใดๆ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศในที่นั้นๆ ดังนี้ ฯ

มงคลจักรวาฬน้อยแปล

สัพพะพุทธานุภาเวนะ ด้วยอานุภาพแห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวง
สัพพะธัมมานุภาเวนะ ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรมทั้งปวง
สัพพะสังฆานุภาเวนะ ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ทั้งปวง
พุทธะระตะนัง ธัมมะระตะนัง สังฆะระตะนัง, ติณณัง ระตะนานัง อานุภาเวนะ

ด้วยอานุภาพแห่งพระรัตนตรัย, คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

จะตุราสีติสะหัสสะธัมมักขันธานุภาเวนะ

ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรมขันธ์ แปดหมื่นสี่พัน

ปิฎะกัตตะยานุภาเวนะ ด้วยอานุภาพแห่งพระไตรปิฎก

ชินะสาวะกานุภาเวนะ ด้วยอานุภาพแห่งสาวกของพระชินเจ้า

สัพเพ เต โรคา สรรพโรคทั้งหลายของท่าน

สัพเพ เต ภะยา สรรพภัยทั้งหลายของท่าน

สัพเพ เต อันตะรายา สรรพอันตรายทั้งหลายของท่าน

สัพเพ เต อุปัททะวา สรรพอุปัทวะทั้งหลายของท่าน

สัพเพ เต ทุนนิมิตตา สรรพนิมิตร้ายทั้งหลายของท่าน

สัพเพ เต อะวะมังคะลา วินัสสันตุ

สรรพอวมงคลทั้งหลายของท่าน จงพินาศไป

อายุวัฑฒะโก ธะนะวัฑฒะโก

ความเจริญอายุ ความเจริญทรัพย์

สิริวัฑฒะโก ยะสะวัฑฒะโก

ความเจริญศิริ ความเจริญยศ

พะละวัฑฒะโก วัณณะวัฑฒะโก

ความเจริญกำลัง ความเจริญวรรณะ

สุขะวัฑฒะโก โหตุ สัพพะทา

ความเจริญสุข จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ

ทุกขะโรคะภะยา เวรา ความทุกข์โรคภัย และเวรทั้งหลาย

โสกา สัตตุจุปัททะวา ความโศก ศัตรู และอุปสรรคทั้งหลาย

อะเนกา อันตะรายาปิ อันตรายทั้งหลายเป็นอเนกประการ

วินัสสันตุ จะ เตชะสา จงพินาศไปด้วยเดช
ชะยะสิทธิ ธะนัง ลาภัง ความชนะ ความสำเร็จ ทรัพย์ ลาภ
โสตถิ ภาค์ยัง สุขัง พะลัง
ความสวัสดี ความมีโชค ความสุข และกำลัง
สิริ อายุ จะ วัณโณ จะ สิริ อายุ และวรรณะ
โภคัง วุฑฒี จะ ยะสะวา โภคะ ความเจริญ และความเป็นผู้มียศ
สะตะวัสสา จะ อายู จะ ความเป็นผู้มีอายุยืนร้อยปี
ชีวะสิทธี ภะวันตุ เต
และความสำเร็จกิจในชีวิต, จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ เทอญ ฯ

มงคลจักรวาฬน้อย (ย่อ)

ระตะนัตตะยานุภาเวนะ ด้วยอานุภาพแห่งคุณพระรัตนตรัย
ระตะนัตตะยะเตชะสา ด้วยเดชแห่งคุณพระรัตนตรัย
ทุกขะโรคะภะยา เวรา ความทุกข์โรคภัย และเวรทั้งหลาย
โสกา สัตตุจุปัททะวา ความโศก ศัตรู และอุปสรรคทั้งหลาย
อะเนกา อันตะรายาปิ อันตรายทั้งหลายเป็นอเนกประการ
วินัสสันตุ อะเสสะโต จงพินาศไปไม่เหลือ
ชะยะสิทธิ ธะนัง ลาภัง ความชนะ ความสำเร็จ ทรัพย์ ลาภ
โสตถิ ภาค์ยัง สุขัง พะลัง
ความสวัสดี ความมีโชค ความสุข และกำลัง

สิริ อายุ จะ วัณโณ จะ ศิริ อายุ และวรรณะ
โภคัง วุฑฒี จะ ยะสะวา โภคะ ความเจริญ และความเป็นผู้มียศ
สะตะวัสสา จะ อายู จะ ความเป็นผู้มีอายุยืนร้อยปี
ชีวะสิทธี ภะวันตุ เต
และความสำเร็จกิจในชีวิต, จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ เทอญ ฯ

คำบังสุกุลตาย

อะนิจจา วะตะ สังขารา สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ
อุปปาทะวะยะธัมมิโน มีอันเกิดขึ้นแล้วเสื่อมไปเป็นธรรมดา
อุปปัชชิต์วา นิรุชฌันติ เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป
เตสัง วูปะสะโม สุโข
การเข้าไประงับสังขารเหล่านั้นเสียได้ เป็นสุข
สัพเพ สัตตา มะรันติ จะ สัตว์ทั้งหลาย ตายอยู่ด้วย
มะริงสุ จะ มะริสสะเร
สัตว์ทั้งหลายตายแล้วด้วย สัตว์ทั้งหลายจักตายด้วย
ตะเถวาหัง มะริสสามิ ตัวเราจักตายอย่างนั้นนั่นเทียว
นัตถิ เม เอตถะ สังสะโยติ
ความสงสัยในเรื่องตายนี้, ไม่มีแก่เราดังนี้ ฯ

คำบังสุกุลเป็น

อะจิรัง วะตะยัง กาโย,

ร่างกายนี้ไม่นานหนอ

ปะฐะวิง อะธิเสสสะติ

จักนอนทับซึ่งแผ่นดิน

ฉุฑโฑ อะเปตะวิญญาโณ

บุคคลมีวิญญาณไปปราศเสียแล้ว

นิรัตถังวะ กะลิงคะรัง

เหมือนท่อนฟืนหาประโยชน์มิได้

สัพเพ สัตตา มะรันติ จะ

สัตว์ทั้งหลาย ตายอยู่ด้วย

มะริงสุ จะ มะริสสะเร

สัตว์ทั้งหลายตายแล้วด้วย สัตว์ทั้งหลายจักตายด้วย

ตะเถวาหัง มะริสสามิ

ตัวเราจักตายอย่างนั้นนั่นเทียว

นัตถิ เม เอตถะ สังสะโยติ

ความสงสัยในเรื่องตายนี้, ไม่มีแก่เรา ดังนี้ ฯ

รายนามเจ้าภาพแต่ละรายการ
พิธีรับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์
๕ ธันวาคม ๒๕๔๗

เจ้าภาพหนังสือทำเนียบสมณศักดิ์

พระครูวรกิจวิวัฒน์ วัดภาษี เอกมัย กรุงเทพมหานคร
พระครูอนุกูลพัฒนกิจ วัดภาษี เอกมัย กรุงเทพมหานคร

เจ้าภาพพิมพ์หนังสือถวาย

พระสุธรรมเมธี		วัดเจดีย์งาม อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
โรงเรียนศรีวิทยา		ปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ
คุณแวว คุณนิภา	ใจตรง	
คุณไพบูลย์ คุณสุมาลี	อธิพันธ์อำไพ	และบริษัทในเครือ
คุณสมบูรณ์	สุวรรณสิงห์	

เจ้าภาพสมุดไดอารี่

คณะสงฆ์วัดบางนาใน พระอารามหลวง
คุณพ่อจำลอง คุณแม่วรรณา เวชากร
คุณสมชาย คุณอัญชลี เวชากร

เจ้าภาพถวายย่าม

ดร.สมศักดิ์ คุณกัลยา	รุ่งเรือง	และญาติมิตร
คุณสังวล คุณเจริญ	สินอยู่	และญาติมิตร
คุณทองเจือ	รุ่งแสง	และลูกๆ
ร้านซินกิมหลี		ปากน้ำ สมุทรปราการ
ร้านเล้าเตียฮวด		สำโรง สมุทรปราการ
ร้านรุ่งสิน	อุดมสุข	และญาติมิตร
คุณณรงค์ คุณสมพร	รุ่งแสง	
คุณเสริม	เกตุลอย	และญาติมิตร
พ.ต.ท. จรูญ คุณจำลอง	รุ่งแสง	
คุณจำเรียง	ปุราณเศรษฐ	
คุณสุรพล-คุณกัณฑินา	นิลายน	
คุณจำรัส	ศรีสุข	
คุณสะอาด	รุ่งเรือง	และลูกๆ
คุณสำเนียง	ยอดอินทร์	และลูกๆ

เจ้าภาพมหรสพ (โปงลาง)

คุณปลอด คุณบุญช่วย ขาวมีศรี และลูกๆ

เจ้าภาพตู้มุกใส่พัดยศและนาฬิกามุก

คณะสงฆ์วัดบางนาใน พระอารามหลวง

เจ้าภาพอาหาร-น้ำปานะ

คณะศิษยานุศิษย์ พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล

น หิ เวเรน เวรานิ สมฺมนฺตีธ กุทาจนํ
อเวเรน จ สมฺมนฺติ เอส ธมฺโม สนนฺตโน ฯ

ในกาลไหนทั่วพื้นผืนพิภพ หวังเวรจบลบเวรด้วยเข่นฆ่า
เวรระงับดับได้กระไรนา ต้องเข่นฆ่ากรรมก่อกันต่อไป
เวรทั้งหลายในพื้นผืนพิภพ จักสงบลบถอยเวรน้อยใหญ่
คือการมิยึดติดคิดอภัย ธรรมนี้ไซร้ของเก่าเล่ากันมา.

ธรรมบทคำกลอนประยุกต์ รวบรวมเรียบเรียงโดย พระพิพัฒน์ธรรมคณี